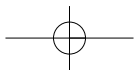
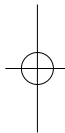
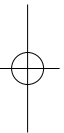

Bibliaiskola

Bibliaiskola János evangéliumáról

Bevezetés

Amikor a János szerinti evangéliumot bibliaiskolai céllal vesszük kezünkbe, akkor igényes tanítványokra van szükség, illetve fel kell ébresztenünk az igényt a hitbeli dolgok tudatos, értelmes átgondolására. S ehhez igényes, felkészült, a tanítványságot nem megtagadó tanítók is kellene, akik készek alázasan ráhangolódni a Szentlélek (Paraklétosz) vezetésére.

A 21 fejezetből álló negyedik evangélium csodálatos szellemi távlatokat ragyogtat fel a hitben látni akarók számára, és első lépésként érdemes néhány különlegességre felfigyelni, különösen ha Jánost összehasonlítjuk a szinoptikus (Mt, Mk, Lk) evangéliumokkal. Nem a lényeg, hanem az evangélium megfogalmazása, stílusa, szerkezete tér el az első háromtól (Zsid 13,8). A lényeg nem tér el: *„Ezek pedig azért írtattak meg, hogy higgyétek: Jézus a Krisztus, az Isten Fia, és e hitben életetek legyen az ő nevében.”* (20,31)

Az evangélisták emblémái is sokatmondóak. János emblémája, jelképe a sas; Márk jelképe emberi arc, Mátéé az oroszlán, és Lukács evangélistáé a bika. Éles szemű, felséges röptű királyi madár a sas, a hiedelem szerint nem kényszerül szemét becsukni a nappal szemben. János, az evangélista a világ világosságát szemléli evangéliumában, és egyedülálló leírást ad róla nekünk, vakoknak, rosszul látóknak, hogy jobban lássunk.

A látás teológiája Jánosnál

János a „látás” teológiájára tanít minket, hogy Magdalai Mária húsvét hajnali látásától (βλέπω) eljuthassunk – talán Péter apostol látásán (θεωρέω) át – az evangélista látásáig (ὁράω – εἶδεν). Azaz a név szerint egyszer sem megnevezett tanítvány „látott és hitt” (20,1.5.8). Ott és akkor még „nem értette” a titkot, de látta és hitte (20,9). Ő az a tanítvány, akinek a Boanergész

(mennydörgés, azaz erőszak fia) elnevezéstől (Mk 3,17) el kellett jutnia annak meglátásáig, hogy ő *μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν θεόν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν*, vagyis akiben nincsen szeretet, az nem ismeri Istent, mert Isten szeretet (1Jn 4,8). De ez a kijelentés sosem fordítható meg, a szeretet önmagában nem Isten, de Isten szeretet.

A szerzőségről

A szerzőről elegendő annyit megjegyeznünk (és így eltekintünk a bevezetési vitáktól), hogy az evangéliumban öt helyen olvassuk ezt a formulát: „*az a tanítvány, akit Jézus szeretett*” (Jn 13,23; 19,26; 20,2; 21,7.20). Miért nevezte volna magát néven, amikor mindenki tudhatta az evangélium születésekor, hogy kiről van szó? Az 1,14-ből azt következik, hogy szemtanúval van dolgunk. Érdekes adalék 21,24 a szerző tanítványról. Ezek a szavak arra a tanítványra vonatkoznak, akit Jézus szeretett. Jézus azonban Isten szeretetét megtestesítve mindenki felé megváltó szeretettel fordult.

Az evangélium jellemzői

A hajdan sok vihart kavart formatörténeti elemzések és a mitológiátlanítási törekvések korszakának lezárása után a kutatók többsége egyöntetű meggyőződéssel vallja, hogy János evangéliumát olyan személyiség írta, aki szilárd hitbeli meggyőződéssel tartja Megváltójának Jézus Krisztust, és teljesen természetes számára a messiási jelrendszer, a kánaai menyegzőtől a feltámadás és a megjelenések csodájáig. János azonban tudatosan különbözteti meg a „csoda” (τέρας) szót a „jeltől” (σημείον). Igaz, ebben maga az Újszövetség egésze következetes, mert a τέρας (-τος) szót a σημεῖα többes számú változatával együtt alkalmazza, vagyis nem a csodákon van a hangsúly, hanem a messiási jeleken. János evangéliumának teológiai gondolkodása a korabeli filozófiai (logikus, logosz) gondolkodás színvonalát könnyedén elérve magától értődő természetességgel írja le Jézus különleges és csodálatos tetteinek eseményeit. Jézusnak ezek a jel értékű tettei (csodái) szemléltetik a legjobban az ő dicsőségét, hatalmát és tanítását. Igaz, ezeknek a (csoda)jeleknek az értelme csak a hit számára nyílik meg.

János evangéliumára az is jellemző, hogy példázatokat nem találunk benne, fejezetnyi hosszúságú beszédeket viszont igen. Ezek a nagy beszédek nagyon fontos teológiai (egyben lelki) kérdéseket tárgyalnak: újjászületés, az élet kenyere, a világ világossága, a megszabadító igazság, a jó pász-

tor, a valódi szőlőtő. Alapjában véve mind egyetlenegy igazságra akarnak megtanítani minket: arra, hogy Jézus Istent nyilatkoztatja ki, és Isten azért küldte őt a világba, hogy az embert megmentse, és (új) életet adjon neki. Az evangélium krisztológiáját így foglalhatjuk össze: az evangélium szerint Jézus a mennyből alászállt követ, aki a tetteiben és szavaiban Istent nyilatkoztatja ki, vagyis Isten láthatatlan valóságát ennek a látható világnak a háromdimenziós valóságában mutatja meg. („*Aki engem lát, látja az Atyát.*” Jn 14,9c) Tehát Jézus személyében Istennel találkozunk, ő van jelen, ő tapasztalható meg. Ha valaki Jézusban hisz, akkor Istenben hisz, ha Jézust tagadja, Istent tagadja – az evangélium Krisztus-tana szerint. Fontos: Isten és Jézus egyek. Jézus nem azt mondja, hogy egyenlők, hanem azt, hogy egységben vannak. („*Én és az Atya egy vagyunk.*” Jn 10,30) Továbbá érdemes figyelni az „én vagyok” kinyilatkoztatására, amely szintén a Fiú és az Atya közötti különleges egységet fejezi ki.

A 21. fejezet különlegessége

A 20,30–31 elsődleges olvasata mintegy lezárása, befejezése az eddigieknek, mégis következik egy 21. fejezet az evangéliumban. A kutatók többségének az a véleménye, hogy ez a fejezet utólag került az evangéliumhoz. Ez lehetséges, ám a bibliaiskolás számára a tartalmi szempont a fontosabb. A 21. fejezet főszereplője a Feltámadott, a helyszín ismét Galilea, és különösen is megszólítottak Péter és a kedvenc tanítvány. Tehát a fejezetet első sorban tartalmi szempontból kell megközelíteni, mert nagyon sok áldást kaphatunk általa.

János evangéliumának szellemtörténeti háttere

Csak felsorolásra szorítkozhatunk. Első helyen az Ószövetséget említjük, tizenkilenc ószövetségi idézet mellett az evangélista teológiai gondolkodása hordozza ezt a hátteret. Így például kétségtelen, hogy Jn 1,1 prólógusa 1Móz 1,1-el függ össze.

A farizeusok és a rabbik gondolkodásmódját közvetlenül átélte, ismerte az evangélista. Egy Delling nevű kutató kifejezetten ezt írja: „János evangéliumában Jézus igehirdetését legfőképpen az Ószövetségből és a judaizmus keretéből kiindulva lehet megérteni.”

Qumrán sem lényegtelen. Ha nincs is közvetlen összefüggés János és Qumrán között, a korszellem biztosította átjárás egészen bizonyosan meg-

van, méghozzá a qumráni közösség és a Krisztust követő közösség közti radikális eltérésben, sőt ellentmondásban. A törvény (Qumrán) és a kegyelem (Krisztus) klasszikus konfliktusa ez.

Kikerülhetetlen a gnosztikus háttér érintése, bár a bibliaiskolai munkának nem feladata a visszakeresés a gnosztikus gondolkodás- és kifejezési módra. Kétségtelen, hogy ez az evangélium olyan időszakban íródott – az első század végén –, amikor a kereszténység már eléggé elterjedt a pogány világban, és szembesülnie kellett az uralkodó hellenisztikus világképpel. Ennek egy nagyon jelentős gondolkodásmódja és létértelmezése a gnoszticizmus. A lényege nagyon röviden: a megszerezhető ismeret (gnószisz) a megváltó, ezt közvetíthetik isteni lények, vagy maga az ember is felismerheti, s így maga az ember istenné vagy istenivé válik. A bűnnel és a halállal szemben a beavatottak tudása, ismerete a megváltás, a megoldás. Ezzel szemben az evangélium szerint egyedül Krisztus.

János evangéliuma bátran felvállalja a hellenisztikus kor fogalmi apparátusát, és krisztusi tartalommal tölti meg azt. Példa erre a logosz fogalma, amely jelentős mértékben határozza meg a híres prólógot. A logosz a legmagasabb rendű szellemi rend, logika, értelem, eszme, s ez az Istennel való érintkezés emberi lehetősége. Előbb Hérakleitosz teremti meg ennek a szellemi lehetőségét, majd Philo megerősíti; ez tette lehetővé a hellén embere számára, hogy rádöbbenhessen Jézus Krisztus igazi valóságára.

1. fejezet

Prológus Keresztelő János Az első tanítványok

Olvasás előtt

Bibliaiskolánk éves beosztása nem engedi, hogy túlságosan sok időt töltsünk ezzel a nagyon tartalmas szakasszal. Önmagában a prológus is megkívnána egy külön órát. Aki szeretné ezt, vagy rövidnek tartaná sorozatunkat, itt – saját forrásaiból – bővítheti. Mi megpróbáljuk egy órába összesűríteni ennek a résznek mondanivalóit.

Prológus

A szöveg olvasása – 1,1–18

Első észrevételünk, hogy ugyanúgy kezdődik, mint a Teremtés könyve: Ἐν ἀρχῇ – kezdetben. Az olvasás során ragadjuk ki a szövegből a jellegzetesen jánosi kifejezéseket: világosság – sötétség, Ige – világ! Egy újabb végignézésben keressük ki a látással kapcsolatos mondatokat. A látás szavát kapcsoljuk össze a bizonyágtétel (μαρτυρίαν) szavával.

A szöveg logikája: A teremtésben Istennél istenként volt az Ige, a Szó, a Logosz (ὁ λόγος). Ez volt az az igazi (ἀληθινός) világosság, amely az ember életévé lett, hiszen ez teremtett mindenféle életet. Most ugyanez a világosság eljött a saját világába, de a saját alkotása nem fogadta be. Néhányan mégis befogadták, és nekik megadta azt a kiváltságot (ἐξουσίαν), hogy gyermekeivé legyenek. János leírja, hogy ők látták az Igét, mert közöttük lakott, sőt újra és újra átérték a közelségét. Ez egészen más volt, mint a törvény vallása, itt Isten kegyelmével és igazságával (ἀλήθεια) találkoztak. Keresztelő János órála beszélt, ő tudta, hogy kicsoda.

Kibontás

Hasonlítsuk össze a Máté és Lukács evangéliumából ismert karácsonyi történetet János „karácsonyi” történetével! A különbségben azonnal megízlelhetjük azt a sajátos stílust, amelyet János evangéliuma képvisel.

A másik összehasonlítási pontunk a teremtés. A teremtés lényege az élet létrejötte. Jézus megjelenése is az élet körül zajlik, de nem egyszerűen a biológiai életről, hanem a valódi életről van itt szó. Beszélhetünk a bevezetésben megjelenő sötétség-világosság vallástörténeti összefüggéseiről, de az ember mindezeket a saját életében is átélhetően tapasztalja.

Az, amit itt János leír, valami valódi. Itt jelenik meg elsőként ez a szó (ἀλήθεια), amelyet gyakran elfed a magyar „igazság” szó, ami a valódit, igazit jelenti. Ez a valódi világosság különbözik sokféle világosságtól, különbözik a vallástörténetben megjelenő világosságtól is. Ez telve van kegyelemmel (χάρις) és valódival (ἀλήθεια).

Keresztelő János

A szöveg olvasása – 1,19–34

Érdekes az olvasásnál figyelmen kívül hagyni a „másnap” szót, hogy a következő órán majd ebből indulhassunk el, mintegy össze is kötve e rüsszel.

Ἐγὼ οὐκ εἰμι – ez talán a legjellemzőbb mondata Jánosnak, amely szemben áll a következőkben oly sokszor hallott, és akkor majd magyarázásra kerülő ἔγω εἰμι kifejezéssel. Fontos az is, hogy mikre mond nemet János.

Keressük ki Ézs 40,3-at. Hasonlítsuk össze a két szöveg megszólalásának helyét, hangulatát. Kövessük nyomon – akár dramatizálva a szöveget – a vizsgálóbizottság kérdéseit.

Fontos még a szövegben az „Isten Báránya” kifejezés, amely már ezen a ponton Jézus kereszthalálára utal. Ennek széles összefüggését máshol kell megkeresni, mert ez a hely nem elég hozzá. Az αἴρω szó jelentheti azt: felemelni, hordozni, de a (ruhából) kiszakítást is. Hordozza a világ bűnét vagy kitepi a világ bűnét. Az Isten Báránya kifejezéshez talán az első – hagyományosabb – jobban illik, de a másik is érdekes.

Ha van idő, érdemes megnézni a négy evangéliumban Jézus megkeresztelkedésének történetét. Itt szinte szélsőségesen arról szól ez, hogy János látta, nem ismerte (καὶ γὰρ οὐκ ᾔδειν αὐτόν – és én nem ismertem őt), de látta. Ez a látás nemcsak néz (βλέπω), hanem lát (ὁπάω).

Kibontás

Keresztelő János nagyon fontos szereplő. Ő vezeti Jézushoz, az Isten Bárányához az embereket. Ennek első mozzanata az, hogy negatív módon határozza meg önmagát. Szokás volt, hogy a különleges embereket és különleges dolgokat cselekvő embereket – János például keresztelt – megvizsgálták szakértő csoportok. A Jeruzsálemből jövő csoport papokból és lévitákból áll. A Keresztelő elmondja, hogy ő mi nem. Ő csak a kiáltó hang, ahogy erről Ézsaiás beszél.

A Keresztelőnek ez a bemutatkozása Jézusról szól. Míg ő csak a hang, addig Jézus az Isten Báránya. Ennek a bizonyágtételnek a későbbiekben nagy jelentősége lesz. Hiszen János nemcsak a maga állítását mondja el, hanem azt is, hogy Jézus mellett bizonyágot tesz az Atya rajta keresztül. Ez az igazolás újabb és újabb konfliktusokban tűnik majd fel, érdemes elraktározni.

Az első fejezettől kezdve úgy jelenik meg Jézus, mint Isten páskabáránya. (A fordítás elmehet az „Isten szolgálja” kifejezés felé is, ami Ézs 53 párhuzama.) A páskabárány Jánosnál olyan fontos, hogy ő – még a történeti elcsúszást is vállalva – a keresztre feszített Jézust tekinti az igazi páskabáránynak. Erről majd lesz később szó. Ez is raktározni való.

Az első tanítványok

A szöveg olvasása – 1,35–51

Elég fordulatos a történet itt, túl nagy rejtélyekre nem kell számítani. Érdekes az olvasás során megrajzolni a tanítványok csatlakozási sorát nevenként. Ki kicsoda? Melyek azok az elemek, amelyek a szemtanúságra utalnak? Keressük ki ezeket a városokat egy térképen! Kiderül, hogy milyen kis területen laknak. Másfelől érdekes, hogy az első két tanítvány Júdeában idegen, így Jézussal mennek haza. Érdekes figyelni a későbbiekben is, hogy hogyan közlekednek az északi és déli országrész között.

Péter itt máris Péter, míg a szinoptikusoknál csak a Cézarea Filippinél elmondott hitvallása után lesz az. Nézzük meg a tanítványok összegyűjtését a többi evangéliumban!

Fontos Nátánaél tévedése. Ők azt gondolják, hogy Jézus názareti, pedig valójában betlehem. Érdekes ennek feljegyzése olyantól, aki nem is beszél semmit Jézus születéséről. A „fügefá alatt” kifejezés az írások tanulmányozására vonatkozik. Olyan, mint a magyarban például a „húzza a lóbört” kifejezés.

Kibontás

A tanítványok elhívásának hagyományos formája, amit Jézussal kapcsolatban különlegességként említenek, hogy – szemben a többi korabeli tanítóval – Jézus maga választja ki a tanítványi körét, míg másokhoz saját indítatásból csatlakoztak. Itt úgy látszik, ez mégsem mindig így történt. A Keresztelő emberi nagyságára vall, hogy nem tartja vissza tanítványait, hanem Jézushoz vezeti őket. Ez azért is érdekes, mert a Keresztelő köréről még évtizedek múlva is vannak híradások, tehát a mozgalmát akár éltethette volna is.

A két első önjelölt tanítvány elindul az „Isten Báránya” után. Jézus eltűri őket. A két tanítványtárs ezután megkeresi az egyikük, András testvérét, Pétert. Mit keres Péter Júdeában? A szinoptikusoknál azt olvassuk, hogy a Genezáret-tó mellett, tehát Galileában találkoznak. Az első, akit Jézus szólít meg, Fülöp. A megszólítás azonban egy ismerősnek szól: Péterék falubelije ő. Fülöp szól a barátjának, Nátánáelnek, aki szakértő, írásokat olvas.

A tanítványi kör tehát nagyon is emberi szálakon fűződik tovább: „munkatársak”, testvérek, szomszédok, barátok. János kedves fordulata azonban az, hogy az emberi hirtelen menneire fordul: *„meglátjátok a megnyílt eget és Isten angyalait”*.

Továbbvezető gondolatok

Mivel a következő órán térünk vissza a „másnap” szavakra, ezért otthoni elolvasásra, áttekintésre javasoljuk a teremtés leírását Mózes első könyvéből. Mi történik a hetedik napon? Isten nem pihen, hanem megteremti a nyugalmat. Nem hiszem, hogy ezt számon kellene kérni, de egy szóval utalni kell rá, hogy azok, akik megtették, érezzék, hogy ez fontos volt. A következő rész magyarázatában úgyszólván utalunk rá, így akik elolvasták, otthonosan mozognak a témában.

2. fejezet

A kánai menyegző A templomtisztítás

A kánai menyegző

A szöveg olvasása – 2,1–11

Keressük meg a galileai Kánát a térképen! Ha Názaretet tekintjük Jézus szülőfalujának, akkor látszik, hogy ez milyen kis távolság, körülbelül 14 km. Képzeljünk el egy mai falusi helyzetet, ilyen távolságokkal, mindenki ismer mindenkit. Sok családnak van rokonsága a közeli helyen. Mária nem meghívott, hanem jelenlévő, talán közeli rokon vagy segítő. Meghívják Jézust is a barátaival. Óvakodjunk attól, hogy itt – és a történet során – Máriának valamiféle közbenjáró szerepet biztosítsunk!

A házasságkötés, az étkezés, a reggeli mosdás – hiszen hét napig tartott a lakodalom – rituális tisztálkodást írtak elő. Ehhez kellett a víz. A leírás kb. százliteres edényekről szól.

Érdekesek a párbeszéddek. Ki mit mond? Kicsit keménynek tűnik Jézus visszautasítása. Mária parancsol az ott levő szolgáltnak, ezzel nyit utat Jézusnak. Jó a násznagy – aki az asztalra kerülő ételek, italok felügyelője – vőlegénynek mondott tréfás mondata. Azt már nem tudjuk, ő mit válaszolt.

Keressünk olyan bibliai szakaszokat, ahol a lakodalom az öröm szimbóluma! Nagy vacsora, tíz szűz stb.

Újabb jánosí jellegzetesség a jel (σημείον). Ezt a későbbiekben kritikusan, olykor követelőzően vizsgálják. Jézus azonban ad jeleket, akiknek akar. Ezek miatt látnak a tanítványok, és hisznek benne. A kánai menyegző az első a jelek közül.

Kibontás

Most jöjjön az, hogy a „másnap” kezdetű mondatokat sorba állítjuk! Az első nap halljuk Keresztelő első bizonyágtételét, „másnap” beszél János arról, hogy Jézus megkeresztelkedik, „másnap” az első tanítványok elindulnak Jézus után, „másnap” Jézus azt mondja a tanítványoknak, hogy nagy dolgokat fognak látni. Erre a „harmadik nap” összesen a hetedik. Ekkor van a kánai menyegző.

Ebben persze sok a hiba. Ha komolyan vesszük azt, hogy ez úgymond a teremtés leírása, akkor a „kezdetben” kezdetű szakasz is a Keresztelő anyagához tartozhatna. A másik hiba: nem valószínű, hogy a bor teremtése az első napon történt, mert akkor még nem fogyhatott el.

Ugyanakkor azzal is komolyan kell számolnunk, hogy ez János evangéliuma. Ő megengedi magának azt, hogy történeti tényeket háttérbe szorítson azért, hogy a mondanivalót érvényre juttassa. (Például Jézus kereszt-halálát a páskavacsora idejére teszi, szemben a szinoptikusokkal.) A kánai menyegzőnek nincs időtartama. Nem tudjuk, hányadik napján történt a csoda. Csak arról tudunk, hogy volt egy lakodalom, amely majdnem tönkrement, és Jézus csodája megmentette.

Emiatt itt beszélnünk kell a prófétai cselekedet műfajáról. Ez megszokott a nagy prófétáknál is. Jeremiás igát vesz a nyakába és korszót tör össze, Hóseás elvesz egy prostituáltat stb. Jézus cselekedeteit is gyakran így kell néznünk. Például nagyon fájna mindenkinek, ha ez a kedves Jézus csak úgy elpusztítana egy fát, mert azon nincs termés (Mk 11,12kk). Nyilván prófétai cselekedetről van szó. Jézusnál azonban nagyon nehéz megállapítani, hogy hol a határ. Ő maga sem könnyít a dolgon. Lázár feltámasztása jel, amelyből információkhoz jutunk Istenről, de Jézus ebben valóságos szereplő, sír a sírnál, így a megjelenése is üzenet. Széles értelemben Jézus élete egészében is lehetne prófétai cselekedet, demonstráció, amelyen keresztül Isten megmutatja a szándékát.

A kánai menyegző prófétai cselekedet. Ez nem látszik a leírásból, de hét napig tartott, naponként jöttek újra az emberek. Mindig mások. A leírás látszólag egyetlen napba sűríti az eseményeket. Ha a fentieket figyelembe vesszük, akkor a teremtés hetedik napja adja meg a világ lényegét, az Isten áldását. A hetedik napon az első jel mutatja meg Jézus első nagy mondanivalóját. (Ez különben e nélkül a teremtés párhuzam nélkül is igaz!) Az első mondanivalója ugyanaz, mint a szinoptikusoknál ez: *„Térjetez meg, mert elközelített a menyegző ország.”* (Mt 4,17) Ott el szoktuk mondani, hogy ez a formailag meg-egyző mondat mennyire más Jézusnál és a Keresztelőnél. Ő a törvény követésére, megváltozásra szólít fel, hogy a félelmetes Isten készen találjon, Jézus pedig a lehetőséget mutatja meg: van mód megváltozni, mert nagy öröm közeledett el. János még tetézi ezt a mondanivalót. A menyegző a zsidó hasonlatrendszerben a szélsőséges, felszabadult öröm, amikor tilos volt böjtölni, és lehetett táncolni. Az öröm veszélyben van, Jézus azonban megmenti. Isten első üzenete ez: ő azért jött, hogy az emberek öröme megmaradjon.

A templomtisztítás

A szöveg olvasása – Jn 2, 13–25

A három nagy ünnep egyike a zsidók húsvétja, amikor fel kellett menni Jeruzsálembe. Jézus nem először jár itt. Tudta, hogyan zajlik az áldozati állatok vására. Szükség volt ezekre az árusokra, hiszen a messze földről érkezett emberek nem hozhattak magukkal bárányokat vagy galambokat. A sokféle nemzetből érkezők számára pedig fenn kellett tartani a pénzváltás lehetőségét. Félreviszi a magyarázatot az, hogy ennek a haszonnak egy része a templom céljait szolgálta. Jézus nem ez ellen, és nem is a kereskedői haszon ellen küzd. Keressük ki egy templomtérképen azt, hogy hol is történt mindez.

Fontos az összehasonlítás a szinoptikusokkal. Itt mintegy nyitójelenet, ott a passió nyitánya. Vegyük észre azt is, hogy János időbeosztása más, mint a szinoptikusoké, nála három év alatt játszódnak az események.

A másik nagy különbség a mondat, amellyel kiüzi az árusokat. A szinoptikusoknál ez: „*rablók barlangjává*” (Lk 19,46), itt pedig: „*kalmárkodás házává*”. Ez nagy különbség. Mit jelent az egyik, mit a másik?

Amikor János a „zsidók” kifejezést használja, mindig a zsidó vallás képviselőire gondol. Ez olykor nagyon pejoratív módon szólal meg. Próbáljuk ezt ellensúlyozni!

Annak ellenére, hogy maga a templomtisztítás is jel, a főemberek inkább üzenetként értékelték. Mi jogosít fel, hogy ilyet tegyél, mi az a jel, amely téged igazol? Jézus halálára utal, amit a templom lerombolásáról szóló képbe ágyaz bele.

Senki nem ért még semmit igazán, később értenek meg majd sok mindent, de hisznek benne. Jézus azonban nem a hívők számára épít, hanem küldetése van. Számára nem a siker vagy a sikertelenség a mérce, az élete egésze a mondanivaló, amelynek vége a kereszt és a feltámadás.

Kibontás

A templomtisztítás klasszikus prófétai cselekedet. Jézus rengetegszer látta már a templomi árusokat, soha nem zavarták, de most kiüzi őket. A zsidó főemberek pontosan értik, hogy erről van szó, hiszen rá is kérdeznak: milyen jögon teszel te prófétai cselekedeteket közöttünk? Mi az az üzenet, amelyet Jézus elmond ebben a történetben?

A legjobban a kétféle leírás különbözőségében érhetjük ezt tetten. A pas-

sióban (a szinoptikusoknál) a rablókra utal Jézus szava, akik nyugodtan osztoznak a zsákmányon, hiszen biztonságban érzik magukat. Ott az üzenet ez: a templom, a kultusz árnyékában, védelmében vétkeztek! Itt a bevezető történetek között a kalmárkodás, a kereskedelem képe jelenik meg. Az üzenet pedig: Istennel nem lehet üzletelni.

A zsidó vallásos kultusz – mint sok más vallás kultusza – üzlet Istennel vagy az istenséggel. Mi áldozatot mutatunk be, te pedig tegyél jót velünk. Nem idegen a mai vallásos gondolkodástól sem. Jézus üzenete – mondhatnánk, második üzenete, hiszen az első az örömről szólt – ez: Istennel nem lehet üzleti alapon adok-veszek kapcsolatot fenntartani. Nála nem lehet a kölcsönösségre apellálni, és őt emberi cselekedetektől függővé tenni. A szinoptikusoknál az imádságot jeleníti meg a kapcsolat formájaként, itt saját kereszthalálát. Jézus kereszthalálában Isten éppen ezt a vallásosságot rúgja fel. Nekünk adja a legdrágábbat, hogy ezzel a mérhetetlen ajándékával meg-
hasson. Nekünk, gyilkosoknak pedig nem a bosszúját mutatja, hanem megbocsátását. Számúzi a kölcsönösséget, hogy az ember is le tudjon mondani erről. Ennek a felfedezése majdnem mindent elmond arról, amit Jézus el akar mondani az embereknek.

Továbbvezető gondolatok

Otthon keressük ki az ércbígyóról szóló történetet (4Móz 21,8–9). Milyen történeti szakaszban történt ez? Mik az előzmények?

3. fejezet

Nikodémus Keresztelő János öröme

Nikodémus

A szöveg olvasása – 3,1–21

Hogy a párbeszédet jól tudjuk követni, érdemes talán különböző színekkel aláhúzni, ki mit mond. Kiderül, hogy Nikodémus csupán néhány esetben mondatot ejt ki, miközben Jézus elmondja azt, amit akar. Ez János stílusa. Hosszú párbeszédet folytat, amelyek közben az olvasó úgy érzi, mintha a beszélgetők elmennének egymás mellett. Jézus mintha nem is kérdésekre válaszolna. Ez abból adódik, hogy az ő nézőpontja más. Az örökkévalóság szemszögéből az emberi szemléletmód szánalmasnak tűnik.

Nikodémus éjjel jön, de nem sötétben. János nem használja ki – pedig meglehetné –, hogy Nikodémus földhözragadtságát sötétségnek nevezze. Megteszi ezt például a feltámadás történetében, Magdalai Máriával kapcsolatban (Jn 20,1). János számára természetes, hogy az elmélyült beszélgetésre éjjel van lehetőség.

Nikodémus első mondatában felfigyelhetünk a „jeleket” (σημεῖα) kifejezésre. Van itt valaki, aki megértette ezeket a jelzéseket, amelyeket Jézus adott. Ráadásul fordítva, mint ahogy az előző részben ezt tették a zsidók, amikor azt kérdezték, hogy milyen jelek hatalmazzák fel Jézust arra, hogy megtisztítsa a templomot: ő már abban meglátta a jelt, amit Jézus tett.

Jézus válaszában születésről beszél. Az ἄνωθεν kifejezés kétértelmű. Egyik jelentése „fentről”, a másik „újonnan”. Ha a beszélgetés láncát figyeljük, akkor a fentről születés jobban illik Nikodémus kezdséhez. Tudjuk, hogy Istentől jöttél, erre Jézus azt mondja: nektek is onnan kell születnetek.

A folytatáshoz azonban az „újonnan” jobban illik, hiszen Nikodémus azt kérdezi, hogyan mehetne be az ember újra az anyja méhébe. Nem lehet eldönteni a szó jelentését, mindkettőt hallanunk kell benne. Jézus talán a fentrőlvalóságot erősíti inkább, de Nikodémus az újra születés felé megy tovább, így Jézus is erről beszél utána. De mindketten beleértik a szó mindkét jelentését.

A víztől és Lélektől (πνεῦμα) való születés a Keresztelő János bizonyítékában (1,33) elhangzott ígéret megvalósulása.

Fontos jellegzetesség az Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι – vagy máshol, többekhez szólva ὑμῖν. Ez Jézus sajátos formulája, amelyet a nagyon fontos kijelentésekkor használ. „Mintha imádságot fejezne be, és ebből fakadna a mondanivaló” – tanították egykor nekünk.

Egy másik érdekes mondat a 8. versben található. A lélek és a szél közös szavát használja itt – τὸ πνεῦμα –, emiatt a mondat is kettős tartalommal szólal meg.

Nikodémus újabb kérdésére Jézus csodálkozik, hogy ő ezt nem tudja. Maga a tanítás nem idegen a zsidóságtól (Ez 36,25–27), de Jézus számára ez lényegi mondanivaló. Ő a „mennyből szállt le”, erről kell beszélnie. De a csodálkozás után a kérdésre – Hogyan történhet meg mindez? – a válasz az ő felemeltetése.

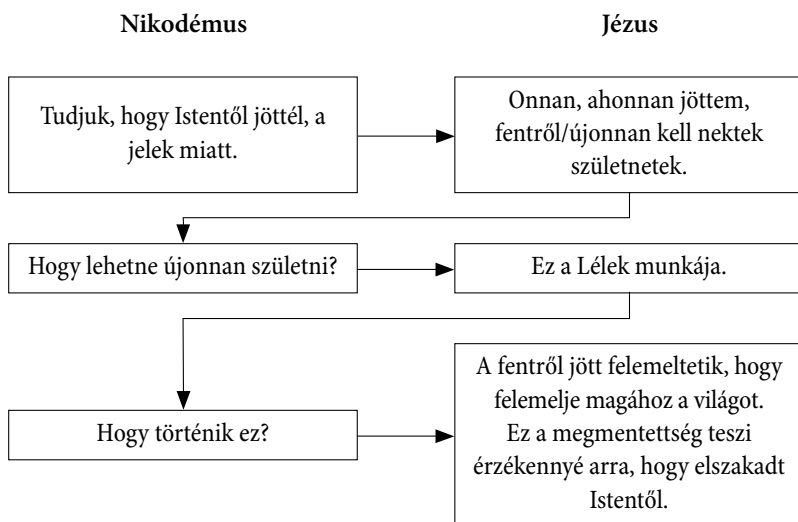
A kígyós példa központi szava a „felemeltetnie” (ὑψώω), ami jelent egyrészt magasba emelést, de felmagasztalást is. Ez majd előkerül a későbbiekben is, de már itt megszólal, mintegy a keresztre feszítés jellemző szavaként. A kígyót felemelte Mózes, Jézust keresztre feszítik, ezáltal felmagasztaltatik – ezt ugyanazzal a szóval fejezi ki János.

A felülről jött felemeltetik, hogy magához vonzzon mindeneket (12,32), így lesz az ember felülről, újonnan született.

Jn 3,16 magasztos mondatában vegyük észre a jellegzetesen jánosi világ (κόσμος) kifejezést, amely az Istentől elszakadt emberiségre utal. Értük – értünk – adta Isten az ő Egyszülöttjét.

Új téma az ítélet (κρίνω). Jézus nem azért jött, hogy ítéletet hirdessen. Ő maga a megjelenésével provokálja az embereket, hogy higgyenek vagy ne higgyenek benne. Aki hisz, már túl van az ítéleten, hiszen a hite rendkívüli érzékenységgel irtózik a bűntől, ami Istentől elválasztaná. A hit hiánya önmagában is ítélet, mindenféle kihirdetés nélkül. Ugyanerre utal a sötétség-világosság hasonlat is. A világossághoz kapcsolódni önmagában jutalom, a sötétség önmagában büntetés.

A párbeszéd menete

Kibontás

A Nikodémus-féle párbeszéd világméretű mondanivalót hordoz. Újra és újra előkerül az, hogy minden, ami történik, a világ megmentéséről szól. Másfelől hallatlanul személyes. Az ember születése személyre szabott, az újonnan születés ugyanígy. Ez ugyan kikerülhetetlen ahhoz, hogy az ember Isten országának, az örökkévalóságnak a részese legyen, de Isten nem is hagyja ebben magára, hanem „egyszülött Fiát adja”, hogy lehetősége legyen kimozdulni saját életének a születéstől a halálig tartó logikájából. A kimozdulás az ítélet. Nem valamiféle ítélethirdetés, az elszakadás konzerválása, hanem maga a változás. A felemeltetett Emberfia magához vonz mindene- ket. Így szüli újjá az embert. Így nem vész el (ἀπόλλυμι – feloldódik, romba dől), hanem üdvözülni (σώζω – megmenekül, szabadul) a világ.

Keresztelő János öröme

A szöveg olvasása – 3,22–36

Keresztelő János utolsó személyes megjelenése ez a történet, tartalmilag nem alakít sokat az előzőeken. Kérdés, hogy miért kell Júdeába mennie, ha eddig is ott volt. Talán egy másik helyre megy Júdeában? Itt olvasunk egyedül arról, hogy Jézus is kereszteltet volna. Jn 4,2 azt is megjegyzi, hogy csak a tanítványok kereszteltek. A hely az okosok szerint a Jordántól nyugatra van.

Nem tudjuk, hogy miről folyt a vita a Keresztelő tanítványai és a zsidók – valójában csak egy zsidó – között a megtisztulásról (καθαρισμός – esetleg mosakodás), de vannak ötleteink. Ebbe a vitába bizonyára könnyen belekeveredett Jézus személye, aki a keresztségről alapvetően másképp kellett hogy gondolkodjon. Lehet, hogy a Keresztelő maga nem, de a tanítványai riválist láttak Jézusban. Ez az evangélium keletkezése idején még erősebben így lehetett, mint Keresztelő János életében. Őt hamar elveszítette a mozgalom, mivel Heródes kivégeztette (Mt 14,1kk). Itt is olvassuk, hogy hamarosan börtönbe kerül majd.

Sok magyarázó felnagyítja a Keresztelő mozgalmának szerepét az evangélium mondanivalójával kapcsolatban. Az, ahogy ebben a részben Keresztelő János megjelenik, nem arra utal, hogy komoly feszültségek lettek volna közte és Jézus között.

A kérdezők odamennek a Keresztelőhöz, már nem is az eredeti kérdéssel, hanem Jézussal kapcsolatban. János emberi nagysága ismét megmutatkozik. Ahogy annak idején Andrást és Jánost elküldte Jézus után, most saját magát rendeli alá: neki növekednie (αὐξάνω) kell, nekem alábbszállnom (ἐλαττώω).

Kis példázata újra csak lakodalmi. A lakodalmi öröm a vőlegényé. Ő a középpont. A vőlegény barátja akkor örül, ha a lakodalom erről szól. Hogy kerülhetne a vőlegény barátja a lakodalom középpontjába? Zseniális a kép, de képzeljük el Keresztelő Jánosban ezt az emberi nagyságot, aki a maga szédületes kvalitásának lényegét abban látja, hogy nem teljesíti ki az énjét!

Új elem Keresztelő mondanivalójában, hogy ő csak a földi aspektusban képes elmondani bármit is Istenről. Jézus az, aki „felülről jön”. Újra megjelenik a bizonyágtétel (μαρτυρέω) jánosi szava a prologus tartalmában: senki sem fogadja el.

A Keresztelő végül nem tagadja meg önmagát, Isten haragjáról (ὀργή) is beszél. Jellemző módon ez a szó az evangéliumokban csak egyszer jele-

nik meg Jézussal kapcsolatban, amikor a sorvadtt kezű meggyógyításánál végignézt az embereken, de érdemes figyelni azt is, hogy rögtön meg is sajnálja őket: *„Ekkor haragosan végignézett rajtuk, és sajnálta őket szívük keménysége miatt; majd így szólt ahhoz az emberhez: »Nyújtsd ki a kezedet!« Erre az kinyújtotta, és meggyógyult a keze.»* (Mk 3,5) Keresztelő Jánosnál viszont a jézusi mondanivalóhoz hozzájön a sajátja.

Kibontás

János evangéliuma emberi jellemeket mutat meg azzal a szándékkal, amit a végén így fogalmaz meg: *„Ezek pedig azért írtattak meg, hogy higgyétek: Jézus a Krisztus, az Isten Fia, és e hitben életetek legyen az ő nevében.”* (20,31) A Keresztelő személyét csak ebben a tiszteletben láthatjuk magunk előtt. Ő igazi mártír, nem csupán azért, mert belehal a szerepébe, hanem azért, mert az egész élete alárendelődik, mintegy Jézust tolva maga elé. Az ő identitása a saját lehetőségeinek nem kihasználása. Jézus nagyságát ritkán fogalmazzuk meg így, ahogy János megtette: nem én vagyok a fontos, hanem ő. Ebben a „vőlegény barátja” hivatásban lesz az, aki.

Továbbvezető gondolatok

Nézzon mindenki otthon utána a samáriai–zsidó problémának. Akár kiselőadásszerűen is szétoszthatjuk:

1. Történelmi múlt (fogság ideje, visszajövetel)
2. Térképi elrendezés
3. Zarándokutak Jeruzsálem felé
4. Samaritanusok ma

4. fejezet

Jézus és a samáriai asszony A kapernaumi királyi tisztviselő gyermekének meggyógyítása

Jézus és a samáriai asszony

A szöveg olvasása előtt

A munkaprogram evangélicációs sorozata (451. o.) aprólékosan tárgyalja a szöveg értelmezését. A bevezetés nagy részét onnan lehet elolvasni.

A szöveg olvasása – 4,1–42

Júdeát elhagyva Galileába megy Jézus. Át kell mennie Samárián. (Hallgassuk meg a zarándokutakról és a térképekről szóló házi feladatot! Három zarándokút, Jézus gyakran választja ezt a legrövidebbet – ezek a fontos elemek. A térképen a mai Aszkar lehet Sikár. A Garizim Sikem mellett van, de János korában éppen nem volt, mert lerombolták.)

Újra egy párbeszéd. Míg Nikodémus társaságán senki nem lepődik meg, az asszony társaságán annál inkább. Egy rabbi nem beszélt asszonnyal, pláne nem samáriaival. A két nép feszültsége közismert. (Itt szólaljon meg a házi feladat történelmi része! A Kr. e. 2. században Szargon asszír király meghódítja az északi országrészt, deportálja őket Mezopotámiába. A kiürült városokba asszírokat telepít, ezek keveredtek az ott lakókkal. Az asszír király parancsára azonban visszaküldenek egy zsidó papot, hogy tanítsa meg a samaritanusokat Izrael vallására, ezért ők is izraeli hitűek. A visszatért zsidóknak szívesen segítettek volna, de azok elutasították őket, mire kialakult az ellenségeskedés.

Vázzuk fel a mai helyzetet is. Ma is létezik még egy néhány száz fős samaritanus közösség. Ők továbbra is a Garizim hegyén áldoznak. Ez a zsidó kultusz utolsó áldozati maradványa.)

A téma azonban túlnő a samáriai–zsidó vitán. Inkább csak arra jó, hogy a távolságot éreztesse. Itt a beszélgetési síkok még nehezebben találkoznak. Újra színes ceruzákkal jelöljük meg, ki mit mond.

Az óra egyik legnagyobb veszélye az, hogy beleveszünk a párbeszéd aprólékos jelentéseibe. Erre most nincs elég időnk. Sokkal fontosabb lenne a vonalát meghúzni és megérteni. Ez azért is fontos, hogy még legyen időnk a kapernaumi gyermek meggyógyításának történetére is.

Jézus	Asszony
Adj innom! (Ő a kezdeményező.)	Mi távol vagyunk egymástól, nem beszélhetsz velem.
Ha tudnád, ki vagyok, mindenképpen te szólnánál meg engem. Én tudok neked vizet adni.	Hogyan?
Ez másféle víz, élő víz. Aki ebből iszik, nem szomjazik meg. Ez a Szentlélek.	Élő víz, forrás? Akkor kell nekem, hogy ne kelljen ide járnom.
Hozd ide a férjed! Igazad van, nincs férjed.	Látom, mindent tudsz. Akkor hol kell Istent imádni?
Isten nincs helyhez kötve. Lélekben és valóságban lehet vele találkozni.	Tudom, hogy eljön a Krisztus, aki elmond majd nekünk ilyeneket.
Én vagyok az.	

A beszélgetés szövegében gyakran előkerül az élő víz (ὕδωρ ζῶν) képe, amely széles körben használt hasonlat volt az Ószövetségben is. Főképpen a törvény hasonlataként jelent meg, de sokféle módon. Jézusnál az *élő víz* kifejezés kiszélesül, amikor az örök életre buzdó víz forrásáról beszél. A Szentlélekre utal, amikor az emberi bensőből fakadó élő vízről, forrásról beszél. Ez nem azt jelenti, hogy a Szentlélek az emberből fakad, hanem azt, hogy az embert forrássá tudja tenni a Szentlélek, amelyet Jézustól lehet kapni. Így szólal ez meg majd a 7. részben, a lombsátor ünnepén, erről inkább ott beszéljünk majd. Az asszony szimplán a forrásra érti Jézus szavait, ebből fakad a félreértés.

A párbeszédben Jézus nem keveri össze a zsidókat a samáriaiakkal. Mi így tudjuk, ti úgy tudjátok... Elég rideg mondat ez: „*az üdvösség a zsidók közül támad.*” De végül összefoglal mindenkit abban, hogy mindegy, hogy ki mit gondol, mert Isten Lélekben és valóságban (ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ) elérhető. Így rezonál a Nikodémus-féle párbeszédre is.

Fontos része a beszélgetésnek, hogy itt hangzik el elsőként az Ἐγώ εἰμι – Jézus „Én vagyok” mondása. Én vagyok az, aki veled beszélek. Ez Isten bemu-

tatkozása Mózesnek: „én vagyok a Vagyok”. Erről János evangéliumában sok szó lesz majd.

E párbeszéd alapos elemzését a munkaprogram evangélizációs része is tartalmazza, ott azonban nincs szó arról, amikor a tanítványok megérkeznek. Az asszony bemegy a városba, a tanítványok ott maradnak Jézussal. Feltáruul Jézus jellemének szenvedélyes volta. Enni sem tud az elszántságtól, hogy Isten munkáját végezze. Neki ez a táplálék. Ennek a munkának határ-ideje van. Lehet az aratás képét kiterjeszteni az utolsó ítélet képére, ahogyan ez megszólal az Őszövetségben, de inkább a sürgősséget érzem Jézus szavaiban. A tanítványok számára pedig lehetőség nyílik a munkában való részvételre, amelyet térben és időben másokkal együtt kell végezniük.

Hasonlítsuk össze végül Lk 9,51kk történetét ezzel a mostanival. Ott nem fogadják be Jézust egy samáriai faluba. Az a természetes, ez teljesen képtelen. Ez a hit képtelensége.

Kibontás

Ha a fejezetek elrendezését nézzük, akkor elsőként (1–2. rész) a világ számára jelenik meg Isten látható dicsősége. A 3. részben a zsidósághoz szól, a 4. részben a pogányok felé fordul. Ha komolyan vesszük a szinoptikus hagyományt, amely szerint a kapernaumi királyi tisztviselő római, akkor jól beleillik ebbe a logikába, hogy a pogányok felé két részletben fordul: a zsidósághoz közelebbiekhez, majd a teljesen távoliakhoz. Ha a római eredetet elvetjük, akkor is érvényes a samáriai asszony történetére, hogy Jézus mindenkiszóló akar. A végletek: zsidó és samáriai, tiszteletre méltó és megvetett, Isten és ember.

A kapernaumi királyi tisztviselő gyermekének meggyógyítása

A szöveg olvasása – 4,43–54

Nagyon érdekes rész a 43–45. vers, mert Jézus téved. Miközben arról beszél – összhangban a szinoptikus híradással –, hogy a prófétát nem fogadják el a maga hazájában, aközben Galileában követői támadnak, főképp a jeruzsálemi élményeik alapján. Ez csak egy ideig tart ugyan, de az 5000 ember megvendéglése majd itt történik, tehát a népszerűsége számottevő.

Talán éppen ezért fontos ez a történet, amely a jelkívánás és a hit problémája köré épül. Ki lehet ez a királyi tisztviselő? A szinoptikusok római

katonaként ábrázolják. A jánosi megjelölés királyi családból származó embert sejtet. Mindenképpen nagyhatalmú, előkelő úrról van szó, akinek a parancsolás legalább annyira a sajátja, mint egy katonának. Az is szép, hogy ő maga megy el Jézushoz, nagyon fontos neki a gyermeke élete.

Keressük ki a párhuzamos szöveghelyeket (Mt 8,5–13, illetve Lk 7,1–10)! A történetek összevetéséből sajátos benyomást szerezhetünk a jánosi stílusról, de érdemes megfogalmazni, mit is tekinthetünk ténynek, milyen történeti vonást, milyen tartalmat hoz felszínre.

Jánosnál a jelek (σημεῖον) a fontosak. A szöveg még beszél a csodákról (τέρας) is, ami természetfölöttit jelent. Miközben Jézus jelek egész sokaságát teszi, és ő maga is jelként jelenik meg, aközben állandó küzdelemben van azokkal, akik még több jelet kívánnak. Így kap szerepet egyre inkább a látás, amely a jeleket jelként látja. Gondoljunk csak Nikodémusra! Itt Jézus azzal áll ellent elsőként az apa kérdésének, hogy ő is csak jelkívánó. A történet azonban a másik oldalra is figyelmeztet: hogy lehetne jelkívánó, amikor csak azt akarja, hogy meggyógyuljon a fia? Nagyobb az ínsége, semhogy teológiai problémákra figyeljen. A 49. versben érezzük ezt a türelmetlenséget: jöjj, mielőtt meghal a gyermekem!

Viszont Jézus jel nélkül hagyja, ezzel teszi egészé a történetet. Rendben, nem kívánsz jeleket? Akkor nincs is jel: indulj el úgy, hogy nem látsz semmit abból, ami történik, kénytelen vagy hinni a szónak (λόγος). A folytatásban megtudjuk, hogy csak másnap lett a hite bizonyossággá.

Kibontás

A kánai menyegző után, amikor az öröm megmaradása dominált, itt, a második jelben a segítség, a megmentés Jézus küldetésének a lényege. Ugyanúgy, mint ott, a történet vége a hit. Ott a tanítványok bízni kezdtek abban, hogy a kánai csodában látják a Messiást, itt az apa az életének bizalmát teszi Jézusra. Nem a gyógyítás maga a jel, hanem az a kapcsolat, látás, amelyből a hit születik. Talán emiatt nem nevezi jelnek a tempлом megtisztításának történetét az evangélium, mert ott csak az elemzés, latolgatás maradt. Ezek a jelek hitet szültek.

Továbbvezető gondolatok

Otthon mindenki keressen olyan történet, ami 38 évvel ezelőtt történt!

5. fejezet

A bethesdai gyógyítás

A Fiú és az ítélet

A tanúskodás

A bethesdai gyógyítás

A fiú és az ítélet

A szöveg olvasása előtt

Ne feledkezzünk meg a házi feladat bemutatásáról: mi történt harmincnégy évvel ezelőtt? 1971: Megalakul az LGT, az Apolló-14 leszáll a Holdra, elindítják az első űrállomást, behozzák az Opel Rekord D-t, meghal Kis Manyi, Devecseri Gábor és Rákosi Mátyás, megszületik Tilla és Schobert Norbi. 1972: Nixon Moszkvában, SALT-I, forrongások Magyarországon március 15-én, olimpiai tragédia (arab–izraeli), meghal Dino Buzzati és Domján Edit, megszületik Ben Affleck és Gryllus Dorka.

A szöveg olvasása – 5,1–15.16–30

Van itt egy kis kavarodás a helyszínekkel. Jézus ismét Jeruzsálembé megy, aztán a 6,1-ben azt olvassuk, hogy átmegy a Galileai-tenger túlsó oldalára, ami arra utal, hogy eddig az innensőn volt. Mivel a 6. rész jól kapcsolódhat az 5. részhez, ezért sokan arra gondolnak, hogy a részek sorrendje helyes: 4, 6, 7. Mivel a mondanivalók elég jól a részekhez kötődnek, ezért akár azt is mondhatnánk, hogy mindegy, másrészt egyáltalán nem elképzelhetetlen az sem, hogy a sorrend helyes, csak a történetek esnek távolabb egymástól, azaz közben utazgathattak ide-oda.

A Bethesda időszakos forrás lehetett Jeruzsálem Juh-kapujánál. Ne ragadjunk le a helyszín vizsgálatánál, nincs időnk rá! Sokkal fontosabb ennek az embernek a személyisége. 38 év alatt a lelke is nyomorékká vált. Egyrészt nem bízik már a gyógyulásban, másrészt a későbbiekben elárulja a jótevőjét. Jézus „hogyan valami rosszabb ne történjék veled” mondata is sokféleképpen érthető. A gyógyítás jel. Nem függ az ember hitétől, sőt mintha nem is lenne érdekes, hogy milyen ez az ember. A jel a régóta bénult talpra

állításáról szól, mintegy fogalommá téve őt, mindezt szombaton. A téma is innen indul majd el.

Megpróbálok néhány egyszerű vonalat meghúzni az olvasás számára, hogy utána a mondatok egyszerűen érthetők legyenek.

A szinoptikusoknál a szombatnap gyógyulás problémája abban az aspektusban jelenik meg, hogy Jézus életet ment. A farizeusi álláspont szerint – szemben az esszénusokéval – az életmentés megengedett volt szombaton. Ezt fordítja Jézus ellenük. A farizeusok természetesen nem úgy néztek Jézus gyógyítására, mint életmentésre, pláne sürgős életmentésre, de az ő számára ezek a bűnbocsánat jelei. A bűnök bocsánata pedig életmentés, tehát nem sérti meg a szombatot.

Itt más a helyzet: még nem érkezett el a szombat ideje. Istennek még munkálkodnia (ἐργάζομαι még a kereskedést is jelenti!) kell, s vele együtt Jézusnak is. Ebben a munkában teljes az azonosulás. A munkában levő azonosulás megmutatkozik a hatalomban is, tehát az elfogadtatás mértéke (τιμᾶω – értékel, megbecsül, tisztel) is azonos kell hogy legyen.

Ez a munka az, hogy Isten feltámasztja a halottakat, és életben tartja őket. Az életre keltés eszköze az ítélet. Ezt átadja a Fiúnak. A Fiú szól; aki hallja és megtartja, az átment a halálból az életbe. Ez az ítélet mechanizmusa. Aki nem tartja meg, az önmaga számára hoz létre ítéletes (κρίσις) helyzetet. Így válik prófétai cselekedetté a béna meggyógyítása: nincs erő-tök mozdulni, fekszetek, mint a halottak, csak meg kell hallanotok a hívást, hogy „kelj fel!” Aki felkel, él. Aki továbbra is fekvő marad, magának terem poklot.

Kibontás

A szöveg aprólékos olvasása után hadd azonosuljanak mindezek életünk nagy kérdéseivel is! Az ítélet nagyon gyakran mint utolsó ítélet jelenik meg számunkra. Élünk valahogy, aztán a végén értékelésre kerül mindez. A 29. vers – be kell vallanunk némileg idegenül – ennek a képét nem is veti el. Lesz valamiféle végső „rendrakás”. A lényeg azonban most nem ez, hanem az, hogy Jézus, a Szó megjelenésével átrendeződik élet és halál mezsgyéje. Most dőlnek el a dolgok, amikor az embernek erre az irritációra, Jézusra reagálnia kell.

Ha hétköznapjaink döntéseit, következményeit vizsgáljuk, ez a mechanizmus sokkal közelebb is áll hozzánk. Rossz döntéseink tönkretelhetik éle-

tünket. Nem egy végső összegzésben, hanem azonnal. Ugyanígy a jó döntések áldást hozhatnak. Jézussal kapcsolatban nem döntésről van szó, hanem az élet kitérüléséről. Bénultan heverünk, bolondok lennénk nem meghallani a felkelésre indító szót.

A tanúskodás

A szöveg olvasása – 5,31–47

A másik nagy téma : hogy teheti ezt Jézus? Van-e erre felhatalmazása? Így jelenik meg a biznyságtétel szava: μαρτυρία. (Csak átvitt értelemben igazolás, jelzés valaki vagy valami mellett. Elsőként inkább cél, célkitűzés, amely felé törekszik valaki.)

Bár érdekes így is a szöveg, de itt mégis inkább a bírósági igazolások a közelebbiek. Jézus mellé áll elsőként, emberileg János. Ő azonban csak átmeneti tanú, aki ugyan a valóságról tett biznyságot, de ez nem elég, tovább kell menni. Probléma az, hogy nála, aki fáklyaként, mécsesként (λύχνος) világított, túlságosan elidőztek a hallgatók. Ez könnyed öröm volt. A másik tanúságtévő a cselekedetek (ἔργον), amelyeket a küldetése diktál. A harmadik pedig az Atya (πατήρ), aki a küldő. Ezek összhangja teremti meg Jézus működésének alapját. Érdekes, hogy a zsidók is kutatják (ἐρευνάω – vizsgálni) az írásokat, hogy erre az összhangra rátaláljanak, de mindent a maguk szemszögéből képesek csak megérteni. Ezért azt fogadják csak el, akit ők igaznak mondanak, egymást dicsőítik (δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες – dicsőséget egymástól nyerve vagy szerevve). Emiatt kiveszett belőlük az érzékenység, ezért képtelenek elfogadni egy teljesen idegen (prológus) dicsőséget (δόξα – itt elsősorban elismertséget jelent). Ezért nagyon kínossá válik az, hogy nem is Jézus személyén látszik majd meg az, hogy mennyire vakok voltak, hanem már Mózesen, akiben ők reménykednek (ἐλπίζω). Mózes, Keresztelő János, a cselekedetek ugyanis mind összhangban vannak Isten sajátos küldetésével, amely Jézusban fogalmazódik meg. A hit látja az összhangot. Az öndicsőítés, amellyel Jézust körülveszik, vak erre.

Kibontás

A mai kereszténység nagy előnye, hogy már nincs szüksége igazolásra. Tudja, hogy Jézus a Messiás. Ezért szívesen dől hátra magabiztosan, őt már nem fenyegetik azok a csapdák, mint a korabeli zsidóságot. A magabiztos-

ság azonban nagyon is álságos, hiszen az élő Jézus személyének éppen az idegensége az, ami a kereszténység terhe és lehetősége. Jól ismertnek tartja, látszólag tudja kezelni, belül van ismert rendszerein, de a valódi hit soha nem tudja kikerülni a vele való konfrontálódást, a titokkal való szembenézést, a kiszolgáltatottság vállalását.

Továbbvezető gondolatok

Házi feladatként készítsünk színopszist a kenyércsodával kapcsolatban! Szövegkörnyezet, a történet elemei, kifutás, érdekességek, szereplők, mondatok.

6. fejezet

A kenyércsoda

Jézus a tengeren jár

A mennyei kenyér – Jézus az élet kenyere

Jézus igazi étel és ital, Péter vallástétele

A szöveg olvasása előtt

Nagyon nagy falat, igazi csoda lenne, ha győznénk egy órába belesűríteni. Másfelől jó lenne egyszer meglátni ezt az ívet, ami a kenyércsodától Péter vallástételéig húzódik. Ezért van értelme rohanni egy kicsit, hogy ebben az ívben rejelő szédületes mondanivaló megszólalhasson.

A kenyércsoda – Jézus a tengeren jár

A szöveg olvasása – 6,1–15 és 16–34

Ha mindenki jól megoldotta a házi feladatot, akkor maga a történet jól ismert, koncentráljunk az egyediségekre. A csodában alig találunk eltéréseket, az adatok nagyjából egyeznek. Érdekes, hogy a szinoptikusoknál Keresztelő János halála után találjuk ezt a történetet, még Lukács is utal rá, bár ő a tanítványok szétküldéséhez kapcsolja. Emiatt időrendben jól egymás után lehetne helyezni az eseményeket. Máténál és Márknál összekapcsolódik a tengeren járás történetével, Lukács viszont egyből Péter vallástételéhez jut, mint János ennek a fejezetnek a végén.

Jánosnál a kenyércsoda csak kiindulópont. Itt Jézus a kezdeményező, ő veti fel az evés problémáját, így válik a kenyércsoda prófétai cselekménnyé. Szerepelteti az ismert tanítványokat, Fülöpöt, Andrást, Pétert nem, de Andrászt úgy írja körül, mint Péter testvérét.

A csoda jel, még a reagálás is jó – „*ez valóban az a próféta, akinek el kellett jönnie a világra*” –, de a következmény rettenetes: Jézust politikai típusú uralkodóvá akarják tenni.

A szinoptikusok ezt a pillanatot igazi kísértésként kezelik. A megkísértés történetében is megjelenik, de a tanítványok számára olyan vonzó, hogy

Jézusnak úgy kell hajóba tuszkolnia őket, hogy ne csatlakozzanak a tömeghez. Itt csupán szomorú Jézus, hogy mennyire nem értik.

Teljesen érthetetlen az, ami ezután történik. Miért hagyják ott Jézust a tanítványok? Nem tudják, hogy hol van? Átkelnek, és ott várnak Jézusra, aki estig sem jelentkezik? Vagy csak azért mennek le a partra, hogy ott megvárják, de amikor estig nem érkezett oda, átmentek? Nem tudjuk kideríteni a körülményeket, de az egyértelmű, hogy amikor a hajóban ültek, egyszer csak Jézust látták feléjük jönni a viharos tengeren. A 25 vagy 30 sztadion (kb. 200 méter) nagyjából 5 kilométernyi távolság a parttól. A tengeren jár (ἐπὶ τῆς θαλάσσης) jelentheti azt is, hogy a tenger mellett, de a szinoptikus hagyomány ellentmond ennek (Mt 14,26.28, Mk 6,48–49). Ez azt jelentené, hogy Jézus végig a parton kíséri őket, míg ők 5 kilométerre bent szenvednek. A vége így érthetőbb, mert amikor megmutatja magát, hogy ő az, akkor fel akarják venni, de már megérkeztek. Ha mégis ez a változat lenne az igaz, akkor a történet inkább a tenger lecsendesítéséhez hasonlítana (Lk 8,22–25).

Azért lehet a történet elemeivel bátran keresgélni, mert a lényeg ott van, amikor Jézus egyszer csak azt mondja: „*Én vagyok, ne féljete!*” (Ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε). Ez az „én vagyok” most a tanítványoknak jelenik meg, ez Isten csipkebokorban mondott mondata, a „vagyok, aki vagyok”. Ahogy elsőként a samáriai asszony hallotta ezt, most a tanítványok, és egyre gyakrabban mindenki. Erre épülnek az „én vagyok”-mondások.

A tengeren járás története egyvalamire jó: megerősíti a tanítványokat, hogy bár sokat aggódnak mindenben, valójában csak egy a fontos, hogy Jézus ott van Istenként. Olyasféle bátorítás ez, mint a megdicsőülés hegye (Mt 17,1kk), ami után le kell menni a völgybe. Valóban, itt nehéz mondatok hangoznak majd el, és a tanítványok is nehéz döntések előtt állnak.

Kibontás

Azt kellene mondanunk, hogy ez itt még tilos, hiszen a mondanivaló az egész ív bezárása előtt még nem látható, de ezt tesszük egy sor igehirdetésben is, töredékekből beszélünk az egészről. A történetnek ez a része mégis felvezetés. Ráadásul kettős: Jézus messiási jelet tesz a tömeg elé, tanítványai pedig Istenként láthatják. Mi következik, mi az a kibírhatatlan mondanivaló, amely elé ilyen erős kapaszkodók szükségesek? A tömeg számára a csoda befejezetlenül marad, a tanítványok pedig ijedten várják a folytatást.

A mennyei kenyér – Jézus az élet kenyere

A szöveg olvasása – 6,22–34 és 35–51

Mulatságosan kezdődik ez a rész. Mintha egy nyomozás részei lennénk. Az emberek megállapítják, hogy csak egy hajó volt a parton, látták, ahogy a tanítványok Jézus nélkül elindulnak. Hol lehet Jézus? Közben Tibériásból hajók érkeznek. Ezekkel a hajókkal elmennek Kapernaumba, ott keresik. Amikor megtalálják, nagyon izgatja őket, hogy hogy került oda hajó nélkül. Mindez arra utal, hogy Jézus valóban a vízen járt, nem a parton ment.

Jézus elutasítja a keresést, csak a gyomruk miatt keresik őt. Nem azért, mert látják (ὄραω – értő látás) a jelek jelentését, hanem mert ettek és jóllaktak (χορτάζω – takarmányoz, zabáltat). Ne a veszendőhöz ragaszkodjanak, hanem a megmaradóhoz! Az emberek tele vannak jó szándékkal: mit tegyünk, hogy Istennek tetszők legyünk? Jézus: higgyetek abban, akit elküldött! Mire képtelen kérdés jön: milyen jeleket tesz? A szemük láttára etetet meg ötezer embert, és azt kérdezik, hogy milyen jelet mutat nekik.

Itt jön elő a manna kérdése, amelyet mindenki ismer az Exodusból. Mózes adta a mennyei kenyeret, az igazi jel volt, mondják. Az igazi mennyei kenyér most áll előttek, ez Isten igazi mennyei kenyere – mondja Jézus. És a legmeghökkentőbb az a jó szándék, amellyel az emberek váltanak: add nekünk ezt a kenyeret. Ez ugyanaz a fordulat, amelyet a samáriai asszony is megtett (4,15), és ugyanolyan a szemlélete is. Ő azt mondja: hogy ne kelljen vízért jánom, az emberek pedig: hogy ne legyen gondunk a hétköznapi táplálkozással.

Sajnos nincs időnk arra, hogy aprólékosan elemezzük az ezt követő párbeszédet. A lényege az, hogy Jézus konkrétan kezd beszélni arról, hogy vele mint Isten küldöttjével kell szembesülniük. Ez a találkozás olyan frontális, mint az embernek a kenyérral való találkozása. Tehát nem annyira a táplálék a domináns ebben a képben, hanem a találkozás mértéke. Ha nem totális az átadás, elmerülés, izlés, ha csak szemlélődés marad, probléma vagy lehetőség, akkor az egész lényege vesz el. Jézus kenyér, falja fel őt a világ. Odaadja a testét (σάρξ), hogy igazán megismerjék Istent. A hallgatóknak van még egy kísérletük, hogy degradálják Jézust: nem lehet ő semmiféle mennyei kenyér, hiszen ismerjük őt gyerekkora óta. De már késő, itt minden összefonódik a testté lett Ige képével (ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο). Azért lett testté az Ige, hogy a világ frontálisan találkozzon vele, felfalja, az övé legyen. Én vagyok az élet kenyere – Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς – mondja. Idegen testként jött, hogy azoknak, akik eszik, örök életük legyen.

Jézus igazi étel és ital, Péter vallástétele

A szöveg olvasása – 6,52–59 és 60–71

Ez a mondanivaló elsősre megbotránkoztató. Gondoljunk arra, hogy az első keresztyényeket is vádolták azzal, hogy embervért isznak. Mi egy kicsit túlzottan misztifikáltuk az ide tartozó üzeneteket az úrvacsora szentségében. Már nem hat ránk elég megdöbbenően ez: „*ha nem isszátok a vérét, nincsen élet tibennetek.*”

Nem véletlen az, hogy ezen a ponton sokan elhagyják Jézust. Fontos felfedeznünk azt a jó szándékot, amellyel az emberek körülvették őt. Tényleg tanulni akarnak, meg akarják tudni, mit tehetnének azért, hogy Istenhez jussanak. Jó kérdéseik vannak, és ha nem dühödten olvassuk ezeket, hanem a nyitottság hangsúlyával, akkor azt is érezhetjük, hogy azon a ponton is őszinték, amikor otthagyják őt. Kemény (σκληρός – kegyetlen, nem hajlítható) beszéd ez. Nekünk is sok lenne. Jézus is érzi ezt (σκανδαλίζω), ezért fordul a tizenkettőhöz: ti is el akartok menni? Péter válaszában – örök élet beszéde – a ῥῆμα szót használja, ami egy tett következményeként beállt állapotra utal: kijelentés.

Kibontás

Ez nagyon fontos rész. Elindul egy jellel, amelyet Jézus tudatosan bemutat az őt követőknek. Fontos dolgokat szeretne elmondani rajta keresztül. Arról akar beszélni, hogy Istennel hétköznapi módon, de teljesen kell találkozni. Ez annyira nehéz, hogy tanítványaira külön szeretettel vigyáz, megmutatja magát nekik Istenként. A hallgatók sajnos minden jó szándék ellenére sem képesek megtenni ezt a nagy lépést. Jézus jelenléte azonban választásra kényszerít. Vagy melléáll valaki, vagy ellene fordul. A tanítványok számára is ez az út járható. Nincs mód mértékteliesnek lenni. Péter el is megy a végletekig: te vagy Isten Szentje.

Továbbvezető gondolatok

Kutakodjon mindenki egy kicsit a zsidó ünnepekkel kapcsolatban! Fő cél a lombsátorünnep megismerése. Lehet használni az internet oldalait vagy könyvtárakat. Érdekesekek a régi információk, de a maiak is.

7. fejezet

Jézus a lombsátor-ünnepen

Jézus az élő vizet ígéri

A szöveg olvasása előtt

Mielőtt a szövegbe belevágnánk, beszéljünk a lombsátorünnepéről, a szukótóról. Mindenki mondja el, hogy mit talált az ünnepekről otthon. A legvégére hagyjuk a lombsátorünnepvel kapcsolatos felfedezéseket, mert ez vezet tovább. Ha úgy érzi valaki, hogy túl sok időt vesz el minden ünnep végignézése, akkor a többit raktározzuk el a passió idejére, és foglalkozunk csak ezzel az eggyel.

A lombsátor ünnepe nagyon vidám ünnep. A közé a három ünnep tartozik, amikor mindenkinek fel kellett mennie Jeruzsálembe. Arra emlékeztek, amikor a pusztai vándorlás idején sátrakban laktak, ezért az utcákon lombokból készítettek sátrakat. Ugyanakkor ez volt az aratás és a szüret ünnepe is. Nagyon népszerű volt. A hagyomány szerint a nép nagy bölcsei ilyenkor lementek a nép közé, és artistamutatóványokkal szórakoztatták az embereket. A Talmud ezt írja: „Aki nem látta a sátoros ünnepen a vízmerítés örömét, az életében nem találkozott még az örömmel.” Esténként kivilágították a templomot, és a férfiak táncoltak. Három fontos ünnepi elemről emlékezzünk meg: az ünnepi csokor, a vízhintés szertartása és az oltár körüli körmenet.

Az ünnepi csokor meghatározott növényekből állt, ezt mindenkinek magával kellett vinnie. Ez a *luláv*, ami a csokor egyik növényét, a pálmát jelenti. (Lásd Palmarum – ezeket a csokrokat hozhatták magukkal a következő ünnepre is.) Az *etrog* a cédrátcitrom gyümölcse, ami nem került a csokorba, hanem külön vitték.

Az ünnepi hét minden reggelén menet vonult föl a Siloám tavától a templomig. Egy pap a Siloámból vizet merített aranykannával. A kapunál trombitász fogadta a menetet, a vizet az oltár lábához öntötték, Ézsaiás szavaira emlékezve: „*Örvendezve fogtok vizet meríteni a szabadulás forrásából.*” (Ézs 12,3)

Az utolsó ünnepi napon az oltár körüli körmenet volt az egyetlen olyan alkalom, amikor a zsidó férfiaknak meg volt engedve, hogy belépjenek a papok udvarába, a templomépület és az oltár közé. Hétszer kerülték meg az

égőáldozati oltárt, közben esőt kértek Istentől. Ekkor mondja Jézus: „*Ha valaki szomjazik, jöjjön hozzám és igyék!*” (Jn 7,37)

Jézus a lombsátorünnepen

A szöveg olvasása – 7,1–13 és 13–30

Van egy kis sorrendi zavar a szövegek között. Nem érthető, hogy miért kell kihangsúlyozni a galileai tartózkodást, ha Jézus eddig is ott volt. Ha az 5. fejezet lenne a 7. előtt közvetlenül, akkor könnyebb lenne követni. Problémás a 7,14–24 helye, jobban illene 5,47 után. Talán ez a bethesdai gyógyítás után indult vita lezárása. Ha valaki szeretne ebbe belemélyedni, az írásmagyarázók ezt részletesen tárgyalják mindenhol, és elég egyhangúlag érvelnek mellette.

Nagyon kínos jelenttel kezdődik ez az új szakasz. Jézus családi jelenetének leszünk tanúi. A testvérei (ἀδελφοί) ugyanis azzal ingerelik, hogy fel kell mennie az ünnepre, hogy lássák az emberek azt, amit tud. Az 5. vers keserűen hozzát teszi, hogy a testvérei sem hittek benne. Nem hiszem, hogy ezt a részt a keresztény értelemben vett testvérek körére kellene alkalmazni, hiszen egyrészt ez még nagyon esetleges közösség volt, másrészt éppen most olvastuk, hogy hisznek benne. Csak Jézus vér szerinti családjára gondolhatunk, akik már máshol is tanúbizonyságát adták annak, hogy Jézust lenézik, haza akarják vinni, örültnek tartják (Mt 12,46–47; Mk 3,21).

Jézus kitér az unszolás elől, de – tudatosan nem emiatt – mégis felmegy az ünnepre.

Az ünnepi tömegben mindenki őt keresi. Az ünnepi hét felénél Jézus tanítani kezd a templomban, ami mindenkit meglep. Ha komolyan vesszük, hogy a 14–24. vers nem ide illik, akkor itt megszólalnak a különböző vélemények a helyzetről. Talán a vezetők is melléálltak már, hogy nyilvánosan taníthat? Talán meg akarják ölni? Vannak mellette és ellene érvelők. Senki nem foghatja el azonban, mert „még nem jött el az ő órája”.

Ha a 14–24. vers mégis ide tartozik, akkor a hangulat elég indulatossá válik hirtelen. Jézus arról beszél, hogy az ő küldetése az Atyától van, akit ellenfelei nem is ismernek. Érthetetlenül szenvedélyesen reagál, mire a hallgatói visszakoznak, nem akarják megölni őt. Jézus ítéletről szóló szavai igazolják, hogy ez a rész nem ide, hanem a szombatnapi gyógyításhoz kapcsolódik. Így a történet egyelőre nem is annyira feszült.

Jézus az élő vizet ígéri

A szöveg olvasása – 7,31–42

Sokan hisznek Jézusban, a helyzet egyre forróbb. A papok és a farizeusok kiküldik a templomőrséget, hogy elfogják Jézust, de rájuk is vonatkozik, hogy még nem tehetnek semmit. Isten tudatos döntése az, hogy hogyan alakuljanak az események. Ugyanakkor az, ahogyan megjelennek, előrevetíti a passió árnyait. Jézus elszomorodva mondja, hogy már csak egy kis ideig van az emberek között. Találgatják, hová akar menni, nem értenek semmit.

Elérkezik az ünnep utolsó napja, a körmenet. Jézus belekiabál az örömteli felvonulásba: „*Ha valaki szomjazik, jöjjön hozzám, és igyék!*”

A samáriai asszony óta tudjuk, hogy itt örök életet adó vízről van szó, a Szentlélekről, hogy a belőle ivók „*belsejéből élő víz folyamai ömlenek*”.

A sokféle vélemény most már nem is a helyzetet, hanem magát Jézust értékeli. Érdekesen kerül elő az, hogy Jézusnak Betlehemben kellene születnie ahhoz, hogy Messiás lehessen. János, aki evangéliumában nem beszél Betlehemről, nem tesz egy lépést sem azért, hogy igazolja, mennyire telibe találnak ezek a hozzászólások.

Ezután térnek vissza a templomőrség tagjai. Hol voltak eddig? Már a 32. versben elindultak. Az utolsó nap bejelentése (37. vers) arra utal, hogy ez előbb volt. Nem lehet tudni, talán több csapat is volt. Lényeg az, hogy dolguk végezetlenül érnek vissza. Érthető, hiszen Jézus órája még nem jött el. Ugyanakkor ez parancsmegtagadás, majdnem lázadás. A farizeusok fel is vannak háborodva, főleg a magyarázat miatt, hiszen „*ember még így soha nem beszélt, ahogy ő*”. A farizeusok dühöngenek, hogy a katonákra hatott Jézus, és magukra és a főpapokra utalnak, hogy ők nem hittek benne. Ez mutatja azt is, ami már előbb is érzékelhető, hogy a nép nagyon támaszkodik a vallási vezetők véleményére.

Nikodémus bátorsága vet véget a jelenetnek. Ő nem arra utal, hogy volt nála, és megértette, hanem arra az egyszerű rendre, hogy nem lehet ítéletet hozni tárgyalás nélkül. Persze letorkollják és megvádolják. Veszélyes Jézus mellé állni.

Kibontás

Nagyon érdekes a kontraszt az öröm ünnepe és az örömet hozó Jézus között. A kánai menyegzőn megmutatja, azért jött, hogy az ember igazi örömet megmutassa, megőrizze. Most kimondottan ünneprontó egy olyan ün-

nepen, ahol az öröm dominál. Az ő öröme ugyanis más, valóságos. Nem holmi külsőségekből áll, nem is szépen kialakított szokásokból, amelyekhez csatlakozni lehet, hanem belső forrásként feltörő, valódi boldogságból.

Továbbvezető gondolatok

Házi feladatként jeruzsálemi város- és templomtérképet kell készíteni vagy keresni. Ezen be kell jelölni az eddigi helyszíneket. Ezt esetleg ki lehet bővíteni egy olyan országtérképpel, amelyen az evangélium eddigi eseményeinek helyszíneit meg lehet jelölni és az utat összekötni. Ez már nehéz feladat.

8. fejezet

Jézus és a házasságtörő asszony Jézus a világosság az Atyától Jézus megszabadít a bűntől Ábrahám utódai, de nem gyermekei és Jézus

Olvasás előtt

Köztudott, hogy a házasságtörő asszony története az eredeti kéziratokban nem található meg. Bibliánk lábjegyzete is közli ezt. Ám ennek ellenére olvassuk el a történetet, mert Isten akaratát fedezhetjük fel abban, hogy titokzatos módon mégis megmaradt a számunkra. Így még ragyogóbb a kegyelem. A következő három résznek csodálatos lelki háttere ez a demonstráció. Ez az okos kegyelem nagy ábrázolása. Mert ebben a történetben az ismeretlen evangélista nem a törvényt értékeli le, hanem sokkal inkább az ítélkezni akarók szeretetlen forrófejűségét hűti le azzal a teológiai ténnyel, hogy éppen a szent törvény szerint kivétel nélkül mindenki bűnös (vö. Róm 2,1).

A szöveg olvasásakor az egyik gyakran felbukkanó kifejezés az írástudók és a farizeusok Jézussal szembeni magatartására utal a 6. versben: $\pi\epsilon\iota\rho\acute{\alpha}\zeta\omega$ (itt: $\pi\epsilon\iota\rho\acute{\alpha}\zeta\omicron\upsilon\tau\epsilon\varsigma$) – jelentése próbatétel, de kísértés is. Mivel Jézus a világ világossága, s mivel az Atyával kivételes kapcsolatban van, ezért szabadíthat meg a bűntől feloldozással, amit majd a golgotai kereszttáldozatával pecsétel meg. E világ léte előtti léte a nagy háttértitok.

Jézus és a házasságtörő asszony

A szöveg olvasása – 7,53–8,11

Feltehető, hogy még a lombsátoros ünnepen vagyunk, ilyenkor jó a hangulat, mert a zsidó ünnepek jelentős része nem a komorságról, hanem a hálaadásra épülő vidámságról szól. Ilyenkor könnyen történnek kihágások, sőt a váratlan lázadás esete is bekövetkezhet, tehát a templomórság nagyon szigorúan figyel. Így érhatték tetten az asszonyt. A hatóságot a férfi nem is érdeklí, csak az, hogy most csapdát állíthatnak Jézusnak. Mózes parancsát

Jézus sem semmisítheti meg (3Móz 20,10; 5Móz 22,22–24). Az ítélet: megkövezés. A rajtakapott hölgy pellengéren, középen. Szótlan, mert tisztában van a halálos ítélet jogosságával. Jézust kérdezik: „*Hát te mit mondasz?*” Az evangélista a 6. versben le is írja a vallási és teológiai hatóság szándékát: *πειράζω* (itt: *πειράζοντες*), s tudjuk, ez a szó kísértést és próbatételt is jelent. Ha Jézus jóváhagyja a megkövezést, akkor semmivé válik az eddig demonstrált messiási tartalom; ha ellenzi, akkor liberális ateistának, azaz ellenségnek kiálthatják ki, s akkor így is, úgy is likvidálható.

Jézus mindig megtalálja a megoldást. Ezúttal nem azzal, hogy a földre írt, hanem azzal, hogy a vádlókat emlékeztette saját bűneikre. S ezt tehetette, mert a világhosszág nem egyszerűen Jézusé, hanem Jézus maga a világhosszág. S a szerencsétlen, halálra ítéendő asszonynak megadja az új kezdés lehetőségét.

Jézus a világ világhosszága, mert az Atyától jött és hozzá megy

A szöveg olvasása – 8,12–29: Ismerni, tudni!

Ismert a görög filozófia peripatetikus iskolája. Jézust követve nem járunk a sötétben körbe-körbe: *περιπατέω* (itt: *περιπατήση*), aminek jelentése a körbejárást is tartalmazza. Mivel Jézus a világ és az élet világhosszága, ezért világhozhat át szeretetével egy olyan drámai történetet, mint ennek a házasságtörő asszonynak az esete. Nem a farizeusok kritikai elutasítására kell koncentrálnunk, hanem Jézus önmagával kapcsolatos kijelentésére. Amit mond: a 14. vers szerint *μαρτυρία*-ról, azaz bizonyosságtételről van szó, Jézus bizonyosságtételéről. Már itt Jézus és az Atya különleges kapcsolatáról van szó: „*ha engem ismernétek, Atyámat is ismernétek*” (*οἶδα*, itt *ἴδαιτε* = tud, ismer). Jézus arról ad tanítást hallgatóinak, hogy ő „fentről” származik (*ἐκ τῶν ἄνω*), és ez a kijelentés egyértelműen az Atyára vonatkozik, de ők (a 27. vers szerint) nem ismerték fel (*γινώσκω*, itt: *ἐγνώσαν*), „*hogy az Atyáról szólt nekik*”. Tehát benne és általa jött el a világhosszág az Atyától.

351

Jézus, a Logosz szabadít meg a bűntől

A szöveg olvasása – 8,30–36: Szabadulás Jézusban!

Ez a világhosszág azonban nemcsak átvilágít, hanem maga az Ige, ahogyan erre a prológus utal a logosz különleges szavával, és ha ebben az igében

megmaradunk (a 31. versből Jézus szava szerint), akkor vagyunk igazán az ő tanítványai. S Jézus kijelentése szerint csakis őbenne ismerjük meg az igazságot, amely szabaddá tesz minket. A Fiú tesz szabaddá a bűntől, s erre azért van hatalma, mert az Atyától jött ezzel a feladattal.

Ábrahám utódai, de nem gyermekei és Jézus

A szöveg olvasása – 8,37–59: Miért nem hisztek?

Jézus kijelentése újra az Atyára koncentrál, most azonban „Ábrahám utódaival” való kontextusban. A 42. vers hangsúlya: Jézus Istentől indult, nem magától jött, hanem küldetésben van. Az általa kijelentett igazság (ἀλήθεια) maga a valóságos Isten. S ami ezen kívül vagy ezzel szemben van, hazugság. A drámai nagy kérdés: „*Miért nem hisztek nekem?*” (46b) Az ember becsapja önmagát, amikor Krisztus Istene helyett önmagában bizakodik, és ezzel nemcsak az ördögé lesz, hanem maga is ördöggé válik (44. vers). Ebből az őshazugságból a hitre kész embert egyedül csak Isten szabadíthatja meg, aki ezért küldte Jézust. Azt a Jézust, akitől és akiről megtudjuk, hogy „*Mielőtt Ábrahám lett volna: én vagyok.*” Mielőtt Ábrahám megszületett vagy létrejött volna (γίνομαι, itt: γενέσθαι), Jézus kijelenti örökkévalóságát a különleges formulával: ἐγὼ εἰμί. Ő nem lett, nem létrejött, nem született, ő az örök lét, az örök van, a „Vagyok”.

352

Kibontás

A nyolcadik fejezetet is szükséges egységben látni. Ezt az egységet az Úr Jézus alakja teremti meg. Ahogy a kövezni akaró farizeusokhoz, az összetört lelkű asszonyhoz viszonyul, majd a következő részletekben a saját különleges mivoltáról és a benne feltároló szabadulási lehetőségről tanít, az a módszer felmutatja előttünk azt a szent egységet, amely benne jelent meg. Így válik a valóság (az életünk) nem töredezett részek kaotikus halmazává, hanem a Logosz mentén élhető, értelmes és összelelt életté.

A bibliaiskola (egyik) szerkezeti lehetősége az első történet (a házasságtörő asszony különleges felmentése) olyan értelmezése, amely a kegyelem Jézus személyében lévő váratlan és meglepő perszonifikálódását helyezi a középpontba. Feltétlenül érzékelnünk kell itt is a keresztyénségben, azaz a kegyelemből való újakezdésnek a Krisztus-követésben rejtőzködő óriási lehetőségét. Nem tagadható az a talán írói fantázia szülte exegetikai feltételezés,

amely szerint a hagyományozó (tradáló) generációkat is annyira meglepte, megdöbbenette ez a hatalmas és páratlan kegyelem (házasságtörő asszonynak megbocsátani?), hogy egyszerűen kísérletet tettek a történet elfelejtésére. Jézus azonban a továbbiakban a maga titokzatos háttérével, eredetével együtt bemutatkozik, és mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy érzékeltessük, kifejtsük az Atyától való jövetelét. Érzékelnünk kell a kegyelem valóságos mennyei háttérét. Valóban Isten lényéből fakad ez a menteni és megvilágosítani akaró kegyelem, és Jézus ezt testesíti meg. Milyen magával ragadó Jézus lelki alakja! Mert gyengéd a bűnöshöz, az összetört élethez, mint az asszony esetében, lecsendesíti a gyilkolásra készeket, szembesíti őket saját bűnös voltukkal, ugyanakkor a szelíd megértés és felszabadító szeretet hirtelen kőkeménnyé válik a farizeusi szellemmel, lelkülettel szemben. Érdemes ezt alaposan körüljárni és felfigyelni Jézus egyéniségének és konfliktuskezelési módszerének rendkívüli összetettségére.

Továbbvezető gondolatok

Hogyan reagálunk mi?

Látjuk-e, hogy Jézus mindig az újrakezdés lehetőségét biztosítja számunkra? A bűnbocsánat nemcsak egyszerűen a bűnök elengedése, akár eltörlése, hanem egyrészt az új kezdet lehetősége, másrészt az örök életre való alkalmasságunk formája és tartalma.

Vitapartnereinek hatalmas ellenállása nem emlékeztet-e bennünket saját és kortársaink ellenállására? Pedig a bűntől való radikális szabadítás mellett a haláltól való még radikálisabb megszabadulásról is bizonyoságot tesz. Az 51. vers szerint a megtartott ige (logosz) biztosít bennünket arról, hogy még csak látni sem kell a halált. Vagyis nem kell szemlélni, bámulni, töprengeni felette, nem kell teóriákat gyártani (θεωρέω), és az 52. vers ezt még erőteljesebbé teszi: az igével és igében élő „nem ízleli meg a halált soha” (γεύομαι = megízlel, de jelenti a megtapasztalást is). Az igével és igében élő nem a halált tapasztalja meg.

Jézus vitapartnerei gyilkos indulatokkal reagáltak, köveket ragadtak.

Érdemes többször és elgondolkodva elolvasni a teljes szakaszt és egyes részeit. Ízlelni kell és megtapasztalni, hogy nyitottak legyünk arra, aki gyógyításával újjáteremt.

9. fejezet

A vakon született ember meggyógyítása, kihallgatása és kiközösítése A meggyógyult vak hite és a farizeusok vaksága

Olvasás előtt

Látás és meglátás

A vakon született ember meggyógyításának története ragyogóan felépített dráma, mélyebb értelmű, valóságos történetisége ellenére is szimbolikus cselekmény, amely felmutatja nekünk Jézus személyének fokozatos felismerését.

Olvasva a történetet, a cím alatt megadott egységekre oszthatjuk fel a szakaszt, kiemelve a kulcsfontosságú fogalmak tartalmát. 9,1–12-ből a bűn és a betegség összefüggése tarthat érdeklődésre, 9,13–34-ben pedig a meggyógyult ember szerepe és kijelentései a farizeusok hozzáállásával együtt. Végül a 9,35–41 éles kontrasztot ad elénk: a vak lát, és akik úgy vélik, látnak, vakok Krisztus előtt.

Az egész történetből érdemes külön felfigyelni a születésénél fogva vak testi-lelki-szellemi átalakulására, teljes – testi és lelki – meggyógyulására. A 11. versben a meggyógyított ember még csak annyit tud Jézusról, hogy „az az ember”. A 33. vers szerint már tudja, hogy „Istentől való”. A 38. versben – Jézus személyes bemutatkozása, azaz saját maga létének kinyilatkoztatása után – ragyog fel előtte, hogy az Emberfia előtt áll, ezért elmondja a még a hitetlen Tamásénál is egyszerűbb hitvallását: „*Hiszek, Uram!*” (πιστεύω, κύριε) Ezt a fejlődést ne tévesszük szem elől: megnyílik a testi szeme, majd megnyílik a belső (lelki, szellemi) szeme, és hitvallást tesz. A vakon született meggyógyítása kettős csodajel: első a testi, második a hitbeli (lelki) gyógyulás.

A vakon született ember meggyógyítása

A szöveg olvasása – 9,1–12: Szombaton a Küldött

A gyógyítás egy váratlanul felbukkanó vakon született emberrel történik meg. A helyszín Jeruzsálem. Szombat (sabbat) van. A tanítványokat is foglalkoztatja a betegség és a bűn összefüggése, amelynek az esetleges összefüggését maga Jézus sem tagadja abszolút értelemben, hiszen Jn 5,14 szerint a meggyógyított bethesda-i férfiúnak ezt mondja: „*Meggyógyultál, többé ne vétkezz, hogy valami rosszabb ne történjék veled.*”

Ebben a történetben azonban Jézus felülbírálja a bűn és a betegség között feltételezett klasszikus kauzális (ok-okozati) összefüggést, helyette teológiai (célelvű) megoldást ad. Nem oka, hanem célja van a betegségnek: „*hogy nyilvánvalóvá legyenek rajta Isten cselekedetei.*” A szökincs segít a nagyobb összefüggés megértésében: φανερώω = az epifánia szavának eredete, vagyis nyilvánvalóvá lesz, megjelenik, felragyog az Isten cselekvő szeretete Jézus Krisztusban.

A gyógyítási jelenet nyál és föld keverékével, vagyis sárral a „szombat napját” érinti, ez után következik a még vak ember hitbéli próbája. Kész-e Jézus szavának engedelmessé válni? A Siloám taváról nem volt közismert, hogy a vizének gyógyító ereje lenne (érdekes ószövetségi párhuzam Naamán esete a 2Kir 5,10kk-ben), hanem több szövegmagyarázó egy szellemes sejtést feltételez. A Siloám neve – adva van – héberül: küldött (ἀποστέλλω, itt: Ἀπεσταλλένος). Márpedig Jézus az Atyától küldött! Valójában Jézus a vak gyógyulásának oka, és nem a tó vagy a kanális vize. Azért, mert a születésénél fogva vak ember bizonyította engedelmességével azt, hogy hisz Jézusnak.

A történet érthetően feltűnést kelt az ismerősök körében. Itt még a volt vak sem fogja fel, kivel is találkozott: „*Az az ember, akit Jézusnak hívnak!*” Ezért egyelőre úgy fogalmazható, hogy „neki” hitt, és még nem „benne”.

A vakon született ember kihallgatása és kiközösítése

A szöveg olvasása – 9,13–34: Zavarban a hatóság

A történet – még érthetőbb – felkelti a hatóság figyelmét. Zaklatott hatósági eljárás következik, elsősorban a szombat megsértése miatt, másrészt pedig a gyógyítási csodajel miatt. A kihallgatást nagy dilemma szövi át: egyrészt megsérti a szombat szent törvényét, viszont tehet-e ilyen csodaje-

let egy bűnös ember? Meghasonlást (σχι̇σμα) okoz a vita. Komikus – az evangélista pedig szellemes, hogy így mondja –, hogy a kihallgatók a „vak-hoz fordultak”, mintegy tőle kérnek tanácsot, hogy ő – a már meggyógyult, de lelki értelemben még vak – mit gondol Jézusról. Szerinte próféta.

A tagadás módszeréhez folyamodik a hatóság, azaz azt állítják: a vak nem is volt vak, ezért következik a szülők kihallgatása. Nagy erőfeszítést tesznek a szülők, hogy távol tartsák magukat a történettől, s csak annyit ismernek el, hogy az eddig vak ember személyében tényleg az ő fiukról van szó, de minden mást tőle kérdezzenek meg, mert már elég „nagykorú.”

A hatóságot a sabbat megsértése feszélyezi, és a meggyógyított ember második kihallgatása következik, amelyben ő továbbra is nagyon okosan felelget. Mondanivalója lényege: csakis Istentől jöhet az, aki ilyen csodajele-t cselekszik. Kiemelendő a 31–33. rövid része, ahogyan a vak ember érvel: ha nem volna Istentől való, semmit sem tudott volna tenni. A hatóság válasza: kidobták, kivetették maguk közül, talán kiközösítették (ἐκβάλλω, itt: ἐξέβαλον).

A meggyógyult vak hite és a farizeusok vaksága

A szöveg olvasása – 9,35–41: Jézus nem hagy el

A 35–41. vers szerint Jézus nem hagyja magára a kitzsítottat, megkeresi, hogy beteljesítse annak életében a teljes csodajele-t, azaz megnyissa a szemét, és felkínálja számára a vele való közösséget. Így válik az egykori vak igazi látóvá, és groteszk ellenpélda, hogy a tudatlan emberrel szemben a tudós farizeusok, a tudós hatóság viszont vakká válik. Elvakultak, mert megvakultak.

Kibontás

Itt van egy olyan vak, akinek a vakságát a hagyományosan moralizáló teológiai felfogással nem lehet megérteni, megmagyarázni, hiszen sem ő, sem a szülei nem vétkeztek Jézus állítása szerint. Ennél sokkal fontosabb szellemi képlettel szembesülünk, át kell gondolnunk saját szenvedéseinkre, fájdalomra nézve is ezt a pedagógiai lehetőséget. Mert a Názáreti azt állítja, hogy ez a vakság „csak” azért van, hogy Isten dicsősége nyilvánvaló legyen ezen keresztül. Ha számba vesszük a szenvedés, a betegség emberi érte-

lemben lehetséges teológiai átgondolását, akkor a betegségben, nyomorúságban, szenvedésben mégis fel lehet fedezni a háttérből sugárzó mennyi logikát, a nevelő szeretetet. Természetesen azt a változatot sem kell és lehet kizárni, hogy konkrét bűnnek betegség vagy szenvedés legyen a következménye, de ezt tilos általánosítani (vö. Jób könyvének az alapvitájával). Jób három barátja egyre azt kutatja, vajon Jób miben vétkezett, aminek ez a látható katasztrófasorozat lett a szörnyű következménye. Jób ez ellen tiltakozik, és tudjuk, a könyv legvégén Isten megint a hamisnak bizonyuló barátokat, és Jób jutalmat kap. A szenvedés, betegség, nyomorúság valamilyen képpen benne van az Isten rendjében, és lehet az Isten nevelő eszköze, vagy lehet olyan módszer, amely nekünk segítség önmagunk megismerésére, például megláthatjuk, mi hogyan viselkedünk a nehéz helyzetben. Mert amíg jól megy sorunk, lehetünk vallásosak, de a próbás időben derül ki, hogy a vallásosság lényege a szívünkben egy jól-rosszul meghozott intellektuális döntés volt-e csupán, vagy a *pistis-fiducia*, azaz a bizalomteli hit ragyogó felismerése.

Említettük a vak ember hitbéli próbáját, ami inkább annak a kérdése, van-e ebben a vak emberben annyi merészség, hogy élni kívánjon ezzel a Jézus által felkínált lehetőséggel. A másik fontos és megragadandó mozzanat a hitbéli fejlődés figyelemmel kísérése, ahogyan ez a vak is eljut a testi látástól – a fizikai ismerettől – a lelki felfedezésig.

Közben a körülmények nem könnyűek sem a vak ember, sem a szülei, sem Jézus számára, ám a történet minden ellenséges ellenállás és akadályoztatás ellenére gördül tovább a cél felé.

Továbbvezető gondolatok

Látunk-e már?

A csodajel szimbolikus értelme lélektani és teológiai szintre emeli az üzenetet. Ilyen lelki fejlődésre hív bennünket vagy tanít bennünket az evangélista. S ezzel a belső látással megajándékozva láthatjuk meg a jó Pásztort, aki életét adja váltságul a juhaiért. Nem elég csak nézni, látni, meglátni, felismerni is kell. Templomainkban nemritkán rezdülés nélküli, merev arcú emberek ülnek a padokban, mert nem nyílt meg a lelki szemük, nem élték át azt a bizonyos „aha-élményt”, nem született meg a számukra a nagy felfedezés. Ezért kell ránéznünk a titokra, hogy lássuk. Ne csak nézzük, lássuk!

10. fejezet

A halálra szánt jó Pásztor Jézus a templomszentelési ünnepen Jézust meg akarják kövezni

Olvasás előtt

Van egy Pásztor

Őrizkedjünk a magyar irodalom teremtette petőfis romantikától, mert a János vitézt végig nem olvasó laikusok terjesztették el azt az idillikus pásztorképet, amely szerint a pásztor csak furulyáját fújja, játékosan kergeti a párját, éli szerény világát. Maga a Petőfi-alkotás is sokkal bonyodalmasabbnak és keményebbnek, komorabbnak mutatja be ezt a sorsot, mint ahogyan az a közvélekedésben elterjedt. Gondoljunk arra, mennyi nehézségen, veszedelmen kell a huszárrá lett vitéznek átmennie ahhoz, hogy majd a halálban tudjon egyesülni Iluskával. Letéve ezt a téves képet, forduljunk a jézusi jó Pásztor felé.

Nyomatékosan (ámen, ámen) szent kezdés és gazdag képanyag bukkan fel a jó Pásztorról szóló fejezetben. A juhok aklába (αὐλή) az ajtón keresztül kell bemenni, és az igazi pásztor ott megy be, de vannak tolvajok és rablók, a nyájra nézve veszedelmes erők, hátulról vagy oldalról támadók. A juhok ismerik a pásztor hangját. A kortörténeti helyzet gazdagon illusztrálható annak érzékeltetésével, hogy milyen sok veszedelem leselkedik a nyájra.

A halálra szánt jó Pásztor

A szöveg olvasása – 10,1–21

Meglephet bennünket, hogy az 1–5. vers teljesen világos képanyaga (ajtó, juhok akla, tolvaj, rabló, ajtóőr, hang, néven szólítottóság, felismerés, követés vagy elfutás az idegen hangtól) a 6. vers szerint (9,40: tehát a farizeusok) számára érthetetlen és értelmezhetetlen maradt. Nem értették Jézus képi beszédét.

A 7. verstől kezdve a beszéd értelmezésére kerül sor, és ezt követhetjük a 18. versig. Jézus az allegorikus módszert követi, amikor az „ajtó” és a „pásztor” fogalmakat önmagára alkalmazza. Kijelenti: „*én vagyok az ajtó*” (7) és „*én vagyok a jó pásztor*” (11). Ismétlés következik a 9. és 14. versekben. S ezzel szemben látjuk a tolvajt, a rablót és a bérest. A tolvaj, rabló csak kárt okoz és a saját hasznát látja, ellenben Jézus (10. vers) a különösen gazdag életet hangsúlyozza (ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωῆν ἔχωσιν καὶ περισσὸν ἔχωσιν = kiemelt szó a biosz-élet mellett a περισσός, amelynek jelentése rendkívüli, különleges, több, bőséges). Jézus kijelentése szerint akik előtt jöttek (8), mind tolvajok és rablók, és a juhok nem is hallgattak rájuk. Mindazokról szó lehet, akik bármilyen téves tanítással, félrevezetéssel, hamis próféciával ártottak a nyájnak, azaz Isten népének. Az ajtó hasonlatnak a 7., illetve 9. versben történő eltérő megfogalmazása csak Jézus lényére irányuló figyelmünket koncentrálja. Jézus az ajtó, csak rajta keresztül lehet bejutni a gazdag és teljes életbe, sőt az örök életbe is. Az evangélista szívesen alkalmazza a gondolati és képi ismétlést, hiszen így mélyíti el a nagyon fontos felismeréseket.

A 11. versben olvassuk a híres formulát: „*én vagyok a jó pásztor*”. Szemben a béressel, aki csak önmagára gondol. A béres nem érzi magáénak a juhokat, ezért nem is törődik velük, nem fordul feléjük személyes figyelemmel. (Itt a rossz lelkipásztor juthat eszünkbe, aki nem pásztor, csak béres, megélhetési lelkész.) A béres a veszélyben sorsára hagyja a juhokat. A jó pásztor azonban kész az életét is feláldozni a juhokért. A 14. vers megismétli mindezt, de azzal a törekvéssel, hogy még elmélyültebb legyen a felismerés, és eljussunk a 15. vers tartalmához, azaz Jézus és az Atya közötti különleges, bensőséges kapcsolathoz. A 17. vers szerint gondolatiságban még tovább lépünk, mert az Atya Jézus iránti szeretetének indoka egyrészt az önfeláldozás (τίθημι = letenni, ti. az életét) – Jézus odaadja az életét, és aztán visszaveszi (λαμβάνω = visszavesz) –, másrészt az, hogy Jézus kész arra, hogy önmagától adja oda az életét (ἀπ’ ἑμαυτοῦ). A 18. vers Jézus öntudatát fejezi ki, vagyis hatalma (ἐξουσία, itt: ἐξουσίαν ἔχω) van letenni és visszavenni az életét. S ez egy parancsolat az Atyától (ἐντολή).

Még az is figyelemre méltó, hogy a 14–15. versben fontos szó az ismeret (γινώσκω): Jézus ismeri az övéit, az övéi őt, és az Atya és Jézus között is ennek az ismeretnek van összekötő ereje. A 16. vers más juhait pedig Izrael határának szellemi átlépését jelenti. Az „*egy nyáj, egy pásztor*” igei formula kifejezetten arra utal, hogy majd Jézus gyűjti így maga köré az övéit. Ez

a pásztor kész arra, hogy meghaljon az övéiért. Ennek a pástornak érde-
mes a hangját ismerni és hívó szavát követni.

Ismét szakadás (σκίσμα) támadt Jézus beszéde miatt „a zsidók között” (19). Feltehetően a kisebbség szerint „ördög” van benne és „örjöng” (μαί-
νομαι = megőrült), de a többség visszagondol a 9. fejezet döbbenetes
gyógyítására, és felmerül a teológiai logika diktálta kérdés, hogy az ördög
vajon megnyitná-e a vak szemét.

Jézus a templomszentelési ünnepen – Jézust meg akarják kövezni

A szöveg olvasása – 10,22–39 : Gyilkossági kísérlet a templomban?

Templomszentelési ünnep volt, mégis gyilkos indulatok ébredtek a hatalom
képviselőiben. Ez Jézus és ellenfelei utolsó vitahelyzete. A helyzet hűvös,
hiszen tél van, de a halálos indulatok is fagyossá teszik a hangulatot. A temp-
lomszentelési ünnep súlyos történelmi örökséggel terhes emlékünnepe (a
megszentségtelenített templom története, vö. Makkabeusok könyve). A 23.
versben említett Salamon csarnoka az ősgyülekezetnek is kedvelt helyszíne
volt. A zsidók azt szeretnék tudni, hogy Jézus-e a Krisztus. Természetesen
vádát szándékoznak ellene emelni, mert az ő messiási várakozásuk nem
egyeztethető össze Jézus alakjával. Itt az ő különlegessége, amit nem lehet
megérteni, csak hittel felfogni: „én és az Atya egy vagyunk.” Aki az előbb életét
feláldozni kész jó Pásztorként mutatkozik be, most a szent Istennel, az Atyá-
val való egységét emeli ki. Ezért is tiltakoznak a zsidók, hogy – kijelentésük
szerint – Jézus ember létére Istenné tette magát, holott ez félremagyarázás,
mert csak az Istennel való egységét fejezte ki. Érdekes a Zsolt 82,6 szerinti
idézet, ahol maga Isten az embereket „istenekként” szólítja meg (igaz, mégis
meg fogtok halni), és Jézus logikája szerint istenek azok, akiket Isten ígéje
szólított meg. Az Írást komolyan kell vennünk – idézendő szabadon Jézustól.

A szöveg olvasása – 10,40–42: A nagy vállalkozás előtt

E szakasz szerint Jézus és a zsidók között befejeződött a nagy vita, nem ma-
radhat tovább Jeruzsálemben, ezért visszavonul arra a helyre, ahol koráb-
ban János kereszttelt, vagyis ahol maga Jézus megkezdte nyilvános működé-
sét. Most mintha megpihenne. Készül (és készülünk mi is) a különös Lázár-
történetre, amikor egy már valóban halottat teremt újjá feltámasztás által,
majd a jeruzsálemi bevonulásra is készülünk fel.

Kibontás

A pásztorképet és a benne rejlő fantasztikus szolgálatkészséget abban a kortörténeti összefüggésben is meg kell említenünk, hogy Jézus korában a pásztorok nem tartoztak a vallási értelemben elitnek számító, de még csak elfogadhatónak tartott közösséghez sem. A Tóra – lehetőleg szó szerinti – betartása volt a legfőbb mértékegység Jézus korában, és a pásztorok a juhok, a nyáját veszélyeztető erők, illetve az anyajuhok ellése miatt egyszerűen nem voltak a maguk urai, azaz számtalanszor – kényszerűen – megszeghették a sabbat törvényét, vagy nem mindig vehettek részt a kötelezőnek tekintett jeruzsálemi sátoros ünnepeken, ezért is megvetetteknek számítottak. Éppen ezért figyelemre méltó karácsonyi és ezért mennyei megtiszteltetés, hogy az angyal a mezőn tanyázó pásztoroknak viszi meg az örök jó hírt a Megváltó születéséről. S most ez a Megváltó önmagát a jó Pásztor képével fogalmazza meg. S ennek a képnek a leglényegesebb része az, hogy a jó Pásztor életét adja a juhaiért. Itt is hangsúlyos, hogy Jézus az Atyával való különleges kapcsolataira hívja fel ellenségei figyelmét (és persze a miénket is): „*Én és az Atya egy vagyunk.*” Valaki arra is felhívta a figyelmet ebben az összefüggésben, hogy Jézus nem azt mondja, egyenlők vagyunk, hanem azt, hogy „egy” vagyunk.

A pásztor iránti lelki szükségletünket Jézus így fogalmazta meg: „*Amikor Jézus kiszállt, és meglátta a nagy sokaságot, megszánta őket, mert olyanok voltak, mint a pásztor nélkül való juhok, és kezdte őket sok mindenre tanítani.*” (Mk 6,34; Mt 9,36) Jézus, a jó Pásztor tanítani kezd, és azután életét adja értünk, a juhaiért. Ezért hangsúlyos a követés is. Így gondoljuk tovább. Értelmeznünk kell a pásztor hangjának felismerését is.

Továbbvezető gondolatok

Ki az, akit mi követünk? Mert a legtöbb ember szereti, ha valaki vagy valakik vezetik, még ha tagadja is. Lehet, hogy egy buta tévéműsor vezetői, lehet, hogy egy politikai Führerért rajong. Sajnálatos, hogy sokan nem fedezik fel: pőtisteneket keresnek az igazi Pásztor helyett. S a hamis vezérek csak halálos szakadékba vezethetik a követőiket. Vajon hogyan ismerjük fel helyesen az igazi, tiszta hangot, Jézus hangját? Alighanem elsősorban a tartalmáról, ahogyan a fa is a gyümölcseről ismerhető fel.

11. fejezet

Egy valóban halott – Lázár feltámasztása A nagytanács elhatározza Jézus megölését

Olvasás előtt

Csak Jézus feltámasztása hatalmasabb!

Lázár feltámasztásának története remek, fantasztikusan felépített olvasmány. Az exegeták is csak ámulnak. Ez Jézus utolsó (utolsó előtti, ha feltámasztására is gondolunk) és leghatalmasabb csodajele, amelyben a legmagasabb szinten mutatja meg isteni hatalmát a halállal szemben. Nem pusztán egy gyógyításról van szó, hanem egy reménytelen helyzetről, ott mutatja fel, hogy ő az egyetlen igazi reménység. Lázár holttestének már szaga van! Már „végelesen” és „teljesen” halott. Jézus mégis előhívja őt a halálból. Jézus úr a halál felett, mindenki halála és a saját halála felett is. Nem véletlenül hangsúlyozza az evangélista, hogy a holttest már negyednapos, szaga van. Az akkori néphit szerint az elhunyt lelke három napig tartózkodik a holttest közelében, azután véglegesen eltűnik onnan. Jézus szándékosan a negyedik napon érkezik meg, tehát akkor, amikor már – emberileg – szemernyi esélye sincs az életnek, a reménységnek még csak a szikrája sincs meg. Mennyire szegény a néphit a Jézusba kapaszkodó hit mellett!

Már a 11,2 (Mária kenete a 12,2-ben) előremutat Jézus halálára. Jézus isteni szándékossággal mutatja meg tanítványainak a halál feletti hatalmát.

A történet végigolvasása emelkedetté teszi a lelket, főleg ha tudatosan figyelemmel kísérjük a lelki felépítést. Különösen Lázár alakjában érhető tetten ez a fokozatosság. A 11,3 szerint megtudjuk, hogy „Lázár beteg” (ἀσθενέω, gyengélkedik, beteg, aszténiás), és itt is felbukkan a különleges kapcsolat megfogalmazása (akit te szeretsz, φιλέω, itt: φιλείς). 11,11-ben Lázár halálát Jézus úgy fejezi ki: „elaludt” (κοιμάω, itt: κοιμῶνται = lefektet, elalszik, átvitt értelemben meghal), de ő felébreszti. A tanítványok értetlenkedésén nem lepődünk meg. 11,14 szerint Lázár meghalt (ἀποθνήσκω, itt: ἀπέθαμεν). Végül 11,39 szerint negyednapos és szaga van, azaz mindennek vége, reménytelen. Lázár beteg, elaludt, meghalt, negyednaposan szaga van. Ezek után csak az tud cselekedni, aki Isten hatalmával rendelkezik.

A szövegek olvasása

A történet felépítése

1. Ismerkedés a helyzettel (1–6)
2. Jézus beszélgetése értetlenkedő tanítványaival (7–16)
3. Jézus és Márta találkozása (17–27)
4. Jézus és Mária rövid találkozása (28–32)
5. Jézus és a zsidók (33–38a)
6. Lázár feltámasztása (38b–44)
7. Jézus különleges tettének hatása a környezetére (45–46)

A két csúcs

Két kiemelkedő csúcsa van a történetnek: az egyik a 25. versben olvasható kinyilatkoztatás (én vagyok = Ἐγώ εἰμι) és Jézusnak az a szava, amelyet a 43. versben olvasunk, amellyel Lázárt előhívja a halálból (Lázár δεῦρω ἔξω). Mert ekkor történik a véglegesnek hitt halál feletti győzelem.

Helyzet van!

A 11,1–6 a helyzetet tárja elénk. Jézus megtudja, hogy Lázár betegen fekszik Betániában. A három testvért a szeretet szálai fűzik Jézushoz. Ám Jézus nem siet vissza, hogy isteni hatalmával gyógyítson. Sőt rejtélyes, de inkább mély értelmű mondat hangzik el: ez a betegség nem vezet a halálba, hanem a cél Isten dicsőségének, ezáltal Jézus dicsőségének a megláttatása (vö. 9,3). Tehát megint egy célról (teleológia) van szó. A 6. vers szerinti kétnapos időzés értelme a nagy kivárás, hogy Jézus felmutathassa tanítványainak és a többi szemtanúnak is isteni hatalmát.

Jézus felkészíti a tanítványait

A tanítványok értetlenkedése számunkra érthető a 11,7–16 olvasása során. A kétnapos várakozás után Jézus indítaná vissza a csapatot Júdeába. A tanítványok azonban megrettenve emlékeztetik Jézust arra, hogy imént akarták megkövezni őt a zsidók (8,59). Jézus feleletül a küldetéséről beszél nekik. Ezután Jézus kettős értelmű szóval fejezi ki Lázár halálát, amikor az „elaludt” kifejezést alkalmazza. Jézus kijelenti: Lázár meghalt. Minden illúzióknak vége. De így következhet be a legnagyobb csodajel, vagyis a szent üzenet: íme, itt van ő, aki úr a reménytelen halál felett is.

Kérdés Tamás reakciója. Egyesek szerint rezignáció van benne (haljunk meg vele), mások szerint készség a mártíriumra.

A legfontosabb kijelentés

17–27 szerint Márta és Jézus között lezajlik egy nagyon fontos beszélgetés. Fontos és finom vonás, hogy Jézus hírhozók nélkül is tudja, hogy Lázár véglegesen meghalt. Ez érzékelteti Jézus emberfeletti tudását. Mivel már négy napja halott, minden reménynek vége. Általában a halál beállta napján temettek, de a már említett néphit a négy nappal a tökéletes reménytelenséget fejezi ki.

Ebben a reménytelen helyzetben találkozik Márta és Jézus. Márta szerint Jézus jövetele késő. A csalódott Márta ki is mondja: ha itt lettél volna, de most már késő. Jézus nagyon nagy tapintattal és finoman akarja érzékeltetni a lényegét. Az ő – Jézus – jelenléte a lényeg. Természetesen beszélünk az eszkatológiai távlatról, a jövőben bekövetkező feltámadásról, de a hangsúly Jézus jelenlétén van. Ezért mondja ki Jézus Mártának: „*En vagyok a feltámadás és az élet.*” Én itt vagyok!

Jézus a feltámadás. Jézus van itt. A feltámadás jelen van. Aki hisz Jézusban és a feltámadásban, az már az életben van, mert Jézus az élet is. A jelen lévő Jézus a jelen lévő életet jelenti, tehát aki hisz őbenne, a meghalás folyamatában is életben marad.

Megkérdéztettek vagyunk, mint Márta. Képesek és hajlandók vagyunk-e Jézus szavait, kijelentését imádkozva végiggondolni? Ha pedig eljutottunk eddig a felismerésig, akkor az élet győzedelmeskedett bennünk minden látszat ellenére.

Mária is fontos – Jézus jelenléte a legfontosabb

Jézus nemcsak Mártával találkozik, Máriát is látni szeretné, hiszen benne is van egy kis csalódottság 28–32 szerint. Bár itt nem olvasunk vigasztaló szavakról, Mária is feltételezi, ha Jézus jelen lett volna, minden másképpen történik. De Jézus jelen van, ezért a folytatás.

Isten Fia emberi is

A 33. versről kezdve Jézus emberi megnyilvánulását tanulmányozhatjuk. Egyesek azt feltételezik, hogy Jézus a zsidók hitetlensége (sírnak) miatt „*felindult a lelkében*” (ἐμβριμάομαι, itt: ἐνεβριμήσατο = a szótár harmadik jelentése a felindulás, előtte ott áll a figyelmeztetés is, sőt a valakire való rá-

förmedés). Ezért vannak exegéták, akik szerint Jézus a zsidók hitetlensége és az abból fakadó tudatlanság miatt indul fel. Talán keményen megintené őket, de itt a gyász helyzetében mégsem teszi, ezért Jézus lelkében újabb esemény zajlik le: „megrendült” (ταράσσω, itt: ἐτάραξεν = megzavar, föl-kavar, fölzigat, megrémít). A zsidók viselkedése valóban olyan, mint akik nem tudnak számolni a feltámadás, a halál feletti győzelem valóságával. Jézuson kívül hogyan is tudnánk? A 35. vers tartalmát azonban Jézus teljesen emberi magatartásaként értelmezhetjük: a halállal szemben együttérez a gyászolókkal, ezért nem ségélyli a könnyeit. A 38. vers szerint Jézus lelkének megindulása – ugyanazzal a szóval kifejezve – a sírnál is folytatódik.

Teremtéstörténet

A feltámasztás Jézus egy szavába kerül, olyan ez, mint a teremtéstörténetben a „legyen”. A 38b–44. szakasz ezt adja elénk. Jézusnak csak egy parancsszavába kerül Lázár kijövele a halálból. A kezén és lábán levő kötélek ellenére „kijön”, mert Jézus parancsolta.

Kibontás

Lázár feltámasztásának történetét már az olvasás során alaposan átvettük, és olvasás közben igyekeztünk megtalálni a hangsúlyokat, de összefoglaló módon szembesülünk még egyszer a csodajeles történettel. Jézus bensőséges kapcsolatban volt Lázárral (a barátja volt) és a nővéreivel. Majd Máriától kap Jézus a halálára emlékeztető kenetet a 12. fejezet elején. Mária volt az, aki Lukács elbeszélése szerint (10,38kk) Jézust hallgatta inkább a konyhai sürgés-forgás helyett. Lázár történetének különös fokozatosságára már felhívtuk a figyelmet, ezért most Jézus tudatos magatartására szükséges koncentrálnunk. A betegség hírének vételekor Jézus nem siet vissza, mert határozott szándéka, hogy felmutassa az e világi lehetőségeken túlna-ni képességét, vagyis azt, hogy ő nem egy csodagyógyító a sok ilyen és hasonló között, hanem ő arra is képes, hogy a végleges és teljes halált megszüntesse. Ez nem a halál legyőzése, hanem megszüntetése, ahogyan ugyancsak János írja a Jelenések könyve végén: „és halál sem lesz többé”, ahol az új ég és új föld megteremtésével, a létezés új teremtésével kezdi a mondanivalóját. A kibontásban külön ki kell térni a Mártával folytatott párbeszédre és a Mártának adott kinyilatkoztatás megértésére, hogy ne a halálra szegezzük a tekintetünket, hanem nyíljon meg a szemünk és a szívünk az élő és jelen lévő, feltámadott, mennybe ment, mégis velünk lévő, való-

ságos Úr Jézus előtt, és akkor ebben a hitben a halál egészen más fénybe kerül, a világ világosságának fényébe. S ekkor nem a halált látjuk még a meghalás folyamatában sem. Mária kevesebből is megértette ezt, de Jézus Mártára nagyobb hangsúlyt helyezett, csupán azért, mert neki nagyobb szüksége volt a látásra, a felismerésre, mint Máriának.

Továbbvezető gondolatok

A mi látásunk?

Értjük-e már, hisszük-e már, hogy Jézus személyében kivel van dolgunk, találkozásunk? Kezdjük-e már sejteni a legnagyobb nyílt titkot, hogy Jézus a halált is vállalja értünk? Úr a halál felett, ahogy Lázárnál, úgy saját esetében is mondhatná a szenvedés menete során, hogy „elég”, de teljesen felvállalja a halált. S ezzel az Atyára hagyatkozik. Még többről van szó: kenet, szenvedés, kereszt, halál, feltámadás! Nyitás előre: a fejezet végén 11,47kk szerint a nagytanács halálos ítéletet hoz. Jézusnak meg kell halnia, és Kajafás nem is tudja, milyen fontos igazságot mond ki ezzel: jobb nektek, hogy egy ember haljon meg a népért, mintsem az egész nép elveszen. Ezért folytatódik a történet a betániai (halálra) megkenetéssel és a jeruzsálemi bevonulással.

12. fejezet

Megkezdődik a nagy mű

Olvasás előtt

A 11,56–57-ben (feljelentési parancs) megkezdődik az evangélium passió része. Az összesen 21 fejezetből csak 11 foglalkozik Jézus földi működésének három évével, 10 fejezet pedig lényegében egyetlenegy hétre koncentrál. Ez érzékelteti a passió hetének teológiai jelentőségét. Ez a fontos aránytalanság a szinoptikusoknál is látható, de valamivel enyhébb. Összességében levonható következtetés, hogy a Pál apostol megfogalmazta sztaurocentrikus teológia evangéliumi alapjaival van dolgunk. A kereszténység alapja Jézus Krisztus szenvedése, kínhalála (megváltás) és feltámadása.

A szövegek olvasása

12,1–8: Jézus megkenetése Betániában

Jézus megkenetésének a története Márknál (14,3–9) és Máténál (26,6–13) szintén a passiótörténet kezdetén áll. Ez Jézus harmadik, egyben utolsó jeruzsálemi útja. Jézus tudja ezt, ezért utasítja vissza Júdás kritikáját Máriával szemben, aki igen drága kenetet öntött Jézus lábaira (ἀλείφω). Júdás pedig úgy tett, mint aki a szegényekért aggódik. Jézus itt megmondja, hogy „temetésem napjára” szánta, a szegények pedig mindig veletek lesznek. Jézus előre látja a nagytanács döntését. Mert már közeledik az „ő órája”, amikor el kell végeznie a megváltás művét.

12,9–11: A nagytanács elhatározza Lázár megölését

A sokaság látni szeretné Lázárt, akit Jézus a halálból hívott elő. Azért szomorú a nagytanács gyűlölködése, mert nem fedezik fel, nem képesek felfedezni azt a valakit, akinek ilyen hatalma van. Jézus nem hátrál meg, nem tér ki. Következik a feltűnést nem nélkülöző bevonulás.

12,12–19: Jézus bevonul Jeruzsálembe

Az ünnepi sokaság maga teremti meg a nagy látványosságot, pálmaágakkal díszítik az utat, és a köszöntés is királyi felségnek kijáró, hiszen „az Úrnak nevében” Izrael királya jön. Zak 9,9 hagyománya a szamárcsikóval kapcsos-

latosan itt sem hiányzik. Az evangélista nem hallgatja el, hogy ezt az egész bevonulási jelenetet a tanítványok nem értették, csak később lesz előttük világos – a megdicsőülés után –, hogy mi is történt itt. Itt a tömeg viselkedését jelentős mértékben befolyásolja az, ami Lázárral esett meg, és a szemtanúk még csak fokozzák a lelkesedést. A bevonulási történet középpontjában teljes mértékben a próféták által megígért messiáskirály áll, de sem az ünnepre érkezett zarándokok, sem a csodára számító jeruzsálemiek, sem maguk a tanítványok nem fogják fel, nem ismerik fel, hogy ki is valójában ez a messiás. Erre akar Jézus a következő példázatában tanítani.

12,20–33: A földbe esett búzaszem

Jézus bevonulása után megérkeznek a görögök, valószínűleg prozeliták, akik Jézust szeretnék látni. Fülöp András segítségét kérve Jézushoz fordul. Többet nem esik szó az érdeklődő görögökről, de Jézus a búzaszem példájával illusztrálja a halál, temetés, új élet folyamatát. Az egy búzaszem – sok gyümölcs képlete az ő megváltó halálának áldott következményét hivatott illusztrálni. S egyúttal az ő követésének fontossága is előkerül mint tanítványi feladat. A 27. versben drámai erejű vallomás következik a csendes képek fejtegetése után: Jézus lelke megrendült (ταράσσω, itt: τετάρακται = megzavar, fölkavar, fölizgat, megrémít, vö. 11,33kk Lázár sírjánál). Nem túlzás megállapítani: Jézus vívódik. Az a kérése, hogy megmenekülhessen ettől az órától, ugyanakkor tisztában van küldetésével. Végül kijelenti, hogy történjen meg az Atya megdicsőítése, és erre megszólal a megerősítő hang a mennyből. A nép most sem ért semmit. Jézus bejelenti, hogy az ő sikeresnek mondható küzdelme, győzelme önmaga felett győzte le a világ fejedelmét (ὁ ἀρχῶν τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω = futurum passivum, most fog kivettetni a világ fejedelme). A 32–33. versek Jézus halálát jelentik ki, amit a tömeg ismételten nem ért.

12,34–36: Járjatok a világosságban!

Az értetlenkedő tömegnek Jézus nem tart még kevésbé érthető krisztológiai előadást, hiszen ha a búzaszem előbbi példáját nem értették, akkor talán a világosságban járás szükségességét csak megértik. A sötétségben eltévedünk, a világosságban jól járunk. Jézus saját személyére utal, hogy a vele való járás a világosságban való járással egyenlő, mert (8,12) ő a világ világgossága.

12,37–43: A nép hite és hitetlensége

Az ember reménytelenül hitetlen. Jézus nagyon sok jelet cselekedett közöttük, a 37. vers ezzel a szóval fejezi ki: $\tauοοσ\omicron\upsilon\tau\omicron\varsigma$, itt: $\tau\omicron\sigma\alpha\tilde{\upsilon}\tau\alpha$ = olyan sokat, hogy... – és nem is lehet folytatni, mert nagyon sokat, sok jelt tett. Az Ézsaiás-idézet magyarázza a hitetlenség okát. Ha már az ember annyira nem akar hinni, elérhette Istennél azt a végzetes pillanatot, hogy Isten bünteti a hinni nem tudással. Ennek ellenére voltak titkos hívők, de mivel emberektől féltek, és jobban szerették az emberektől származó dicsőséget, mint az Istentől jövőt, ezért csak titokban hittek Jézusnak.

12,44–50: Aki hisz Jézusban, az Atyában hisz

Jézus mégis a hit ügyét tanítja a hitetlenség ellenére is. Aki benne hisz, az az őt elküldőben hisz, és ő világossággal jött a világra. Jézus nem az ítéletről akar tudni, és nem azzal akar fenyegetni, mert ő azért jött, hogy a világot megtartsa, megmentse ($\sigma\acute{\omega}\zeta\omega$, itt: $\sigma\acute{\omega}\sigma\omega$ = megment, megszabadít; megtart; üdvözít).

Kibontás

A 11. fejezet legvégétől látható Jézus útjának célja, a keresztdozat, vagy a megváltás műve felé vezető, felfelé ívelő, határozott és tudatos célkövetése. Ha Lázárt képesek lennének megölni, mennyivel inkább tombol bennük a gyilkos indulat a messiási igénnyel beszélő Jézussal szemben? Erre példa ugyancsak a 11. fejezetből a nagytanács már megismert határozata és Kajafás logikus kijelentése (11,47). Közben szinte családias környezetben egy elővételezett tette kerül sor, amelyet rendszerint a haláleset beállta után hajtottak végre. Mária megkeni Jézus lábát, amit Jézus kifejezetten a saját halálára nézve értelmez. Hogy ez beteljesedjen, el is indul Jeruzsálembé, s egyre nagyobb tömeg veszi körül, akik azonban semmit nem értenek a történetből, mint említettük, a tanítványokkal együtt. Itt egyedül Jézus tudja, hogy miről van szó. Ezt a szent titkot érzékelteti Jézus a búzaszem példázataival, hogy az ő halálának milyen gazdag következménye lesz, mert majd azok lesznek igazán boldogok, akik nem ott voltak jelen, hanem majd később hisznek benne és követői lesznek.

Figyelemmel kísérhetjük Jézus emberi küzdelmét a kínszenvedéssel szemben. Nem tagadja, hogy erős nyugtalanság van a lelkében, de tisztában van küldetésével. Segítségét kap az Atyától: „*hang hallatszott az égből*”. Az égi

hangot sem értik az ott állók, vitát vált ki. Jézus pedig lelkében tovább lép a kereszttel felé, hallgatóitól azt kéri, hogy a világosságot fogadják el, és ő a világosság az Atyától.

Elgondolkozhatunk a hitelenség okán. Jézus körül tombol a hitelenség és az éretlenség. Soha senki körül – legyenek vallásalapítók, modern guruk vagy rajongó álmissziósok – soha annyi hitelenség nem tombolt és tombol, mint Jézus körül. Egészen biztos, hogy Isten eredetileg nem hitelenségre, iránta való bizalmatlanságra szánta az embert, mégis ez lett belőle a bűneset következményeként. Ugyanakkor az is döntő, hogy a makacsul hitetlen ember kivívja magának azt a büntetést, hogy eljön az a pillanat az életében, amikor maga Isten vonja meg a hit lehetőségét az embertől, ahogy arról a Római levélben olvasunk (vö. Róm 1,28). Isten kiszolgáltathatja az embert – az ember makacssága miatt – elvetemült gondolkodásra.

Megrendítő Jézus hűségese következetessége. Semmi nem riasztja vissza a kereszttől. Még mindig és újra a hit titkáról beszél. Ebből pedig az következik, hogy létünk legalapvetőbb hordozóereje a hit, de nem általánosban, hanem teljes erővel Jézus személyéhez kapcsolva.

Továbbvezető gondolatok

Milyen hatással van ránk Júdás aggodása a szegényekért? Nem olyan ez, mint egy választási reklámhazugság? Hamis, hazug szociális érzékenység, gazdagok krokodilkönnyei. Megható, amit Mária tesz Jézussal. Vajon mi mit teszünk Jézusért? Mi legalább értjük-e már jeruzsálemi bevonulásának magányát és a célkereszt értelmét? Feltétlenül képzeljük el képszerűen a búzaszem példázatát! Magyar ember számára különben is szent a búzaszem, a néphit szerint minden búzaszem Krisztus-arcú. Mert a búza régi paraszti nyelven az életet jelenti.

Képesek vagyunk-e függetleníteni magunkat az állandó hitetlenkedőtől? És képesek vagyunk-e bizonyosságtétellel fordulni mások felé? Kérdéseink célja a szívbeli határozott válasz megtalálása és magunkkal vitele a hét-köznapokba.

Az imádságról se feledkezzünk meg!

13. fejezet

Az utolsó előtti felvonás – Jézus megmossa tanítványai lábát

A Mester és tanítványai

Jézus árulója

Az új parancsolat

Péter fogadkozása

Olvasás előtt

A 13. fejezettel az evangélium újabb szakasza kezdődik, amely a 17. fejezethez tart, és összefoglaló módon azt mondhatjuk, hogy ez tartalmazza Jézus tanítványainak szánt végrendeletét. Jézus tartalmaz búcsút vesz a tanítványaitól, mind tettben, mind szóban. János és a szinoptikusok között ebben összhang van. Jézus nyilvános működése és a passiótörténet között volt egy időszak, amelyet Jézus a tanítványaival töltött el. De János különlegesen gazdag és szép tartalommal ajándékoz meg minket. Miért nem írta le János az utolsó vacsora szereztetési igéit? Talán mert már közismertek voltak az ő korában, így szükségtelennek érezte a megismétlését.

Jézus megmossa tanítványai lábát

A szöveg olvasása – 13,1–11

Jézus különleges tette a lábmosás 13,1–11 szerint, amelyet a szinoptikusok nem említenek, de itt részletesen olvasható. Fontos: Jézus „*tudva* (ὄντα, itt: εἰδώς = tud, ismer), *hogy eljött az ő órája*” – ami egyértelműen kifejezi, hogy tudatosan irányított cselekményről van szó – kezdett hozzá ehhez a példát adó gyakorlati leckéhez. Az 1. és a 3. vers a „tudva” kifejezést alkalmazva érzékelteti ezt a felülről való összefüggést. S azt a valóságot is érdemes látnunk, hogy Jézus és a tanítványok viszonyát „mindvégig” Jézus szeretete határozta meg, de az első versben található εἰς τέλος kifejezés arra is utalhat, hogy Jézus a kereszthalálában teljesíti ki a tanítványai (és azok tanítványai) iránti szeretetet. Itt az időpontok, a napok tisztázását érdemes kikerülni a tartalom miatt, mert a lényegre kell koncentrálnunk. Az a lényeg, hogy Jézus szeretetből fakadóan kész feláldozni magát tudatosan,

és közben a διάβολος már megragadta Júdás szívét, hogy az árulás végzetes tettét végrehajtsa (vö. Lk 22,3).

A 4. versről kezdődik a lábmosás jelenete, aminek a lényege, hogy Jézus ennyire megalázza magát, s a tanítványok egy ideig – a meglepetéstől – némán szemlélik a jelenetet. Mindennek mély jelképes értelme van, ami a zsidók vendégfogadási szokásával függ össze.

A 6–11. versekben olvassuk azt a dialógust, amely Jézus és Péter között hangzik el. Péter tiltakozik, átérzve a helyzet lehetetlenségét, hogy a szeretve tisztelt Mester így, rabszolga módjára megalázza magát előtte. Jézus kijelenti, hogy Péter most még nem érti ezt az egészet, de majd eljön annak is az ideje. A 7. versben újra az οἶδα (vö. 13,1.3) szó bukkan fel, vagyis Péter még nem ismerhette fel a lényegét. Péter továbbra is makacsodik, tiltakozik, de Jézus szinte „feltétlenségként” jelenti ki, hogy ha Péter nem fogadja el ezt az alázatot (áldozatot), akkor nincs köze Jézushoz. Ez azt jelentené, hogy Péter megtagadja Jézust, vagyis megszakadna az Úrral való közössége, és érezve ennek a veszélyét, rá jellemző módon túlzásba esik, és kéri a keze és a feje megmosását is. Jézus a 10. vers szerint így tanítja Pétert: aki megfürdött, az „teljesen tiszta” (καθαρός), s csak lábmosásra van szüksége. Utalás ez a keresztség szentségére, ami a teljes megtisztulást jelenti, és később az élet sodrásában – menet közben – csak részbeni tisztálkodás kell. Igazából azonban itt nem egy általános tanítás olvasható a keresztség szentsége és az úrvacsora viszonyáról, hanem Péter oktatásának – és az ő példáján keresztül a mi oktatásunknak – a célja, hogy ne akarjon se cselekedni, se tudni többet, mint amennyit Jézus cselekszik és tudni enged. Júdás már nem tartozik bele ebbe a közösségbe, ám ennek ellenére Jézus az ő lábát is megmosta. Az irgalmas szeretet valóban végtelen.

A Mester és tanítványai

A szöveg olvasása – 13,12–20

13,12–20-ban ennek a történetnek az értelmezése olvasható. Jézus visszaült közéjük, s jó pedagógus módjára rávezeti a tanítványait az örök emberi magatartás igazi lényegére. Jézus példát adott a tanítványainak, hogy ha ő, akit Mesternek (διδάσκαλος, tanító is) és Úrnak (κύριος) tartanak, ezt cselekedte, akkor ők is ezt cselekedjék egymással. Így van szó a boldogság (μακαρισμός) titkáról a 17. versben. Újra előkerül a 10. vers tartalma az áruló összefüggésében, vagyis hogy nem mindenki tiszta, és ez vezet át a következő rövid szakaszhoz, amely az árulóról szól a 21. verssel kezdve. A

20. vers kinyilatkoztatása szerint Jézus befogadása (λαμβάνω), vagyis a küldött befogadása a küldő befogadását jelenti.

Jézus árulója

A szöveg olvasása – 13,21–30

Júdás árulására úgy tér át az evangélista, hogy drámai erővel megemlíti Jézus lelki megrendülését a 21. versben (ἐταράχθη τῷ πνεύματι). Kijelenti, hogy egyvalaki elárulja őt ebből a legszűkebb testvéri körből. A tanítványok zavartan tekingetnek egymásra. Most még Péter sem merészel hangosan megszólalni a döbbenettől, de ahhoz a tanítványhoz fordul, akit Jézus szeretett. Jézus a szeretett tanítvány számára sem mondja ki az áruló nevét, csak arra a fájdalmas tényre utal, hogy az asztalközösség egy tagja árulja el. Egy döbbenetes cselekmény következik: Jézus egy falatot ad Júdásnak, mondván, hogy tegye, amit tenni szándékozik. Egyedül a szeretett tanítvány tudhatta, hogy mi is történt valójában, a többiek Júdás pénzügyi megbízatására gondoltak az ünnepek kapcsán. Júdás elfogadta a falatot, és azonnal távozott. S az evangélista komor stilisztikai megjegyzése jelzi, hogy mi következik: „*már éjszaka volt*” (30). Júdás távozása után kezdődik Jézus búcsúbeszéde, s ennek az első pontja az „új parancsolat”.

Az új parancsolat

A szöveg olvasása – 13,31–35

Jelképesen mély értelme van annak, hogy Jézus ezután „új parancsolatot” (ἐντολήν καινήν) ad a tanítványainak. A lelki háttér az Emberfia megdicsőülése és általa Isten megdicsőülése, Jézus egyedi és különleges útja (kereszthalál, pokolra szállás, feltámadás), vagyis a mennyből érkező főpap bemutatja az áldozatot úgy, hogy az áldozati bárány is ő. Ez a nagy és szent szinkron. S így hangzik el az új parancsolat, amelynek önmagukon túlmutató, azaz missziói célja, szándéka van, mert „*arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy egymást szeretitek*” (ἀγάπη).

Péter fogadkozása

A szöveg olvasása – 13,36–38

Mintha Péter nem hallaná az új parancsolatot, Jézus egyedi (megváltó) útja felől érdeklődik a 36. versben, és még az életét is felajánlja Jézusnak, aki

visszakérdezve megjövendöli neki a háromszoros tagadást a kakasszókor. (Jézus a 14. fejezetben folytatja a búcsúbeszédét.)

Kibontás

Jézus órája elérkezett. Eddig többször kimondta, hogy nem jött el az ő órája, de most eljött. S ami történik, azokért történik, akiket szeretett. Többször is olvasható ebben a részben, hogy Jézus Úr (ΚΥΡΙΟΣ), és ez az Úr megmossa a tanítványai lábát.

Kikerülhetetlen és nem gyengíthető a lábmosás történetével való szembesülésünk. Nagyon nagy figyelemmel kell követni Jézus minden szavát és mozdulatát ebben a történetben. Ahogy felkel a vacsoraasztaltól, felkötí a kendőt, vizet önt a tálba – ez a leírás élénk akarja tárni Jézus tudatos példaadását a számunkra. Éppen ez az a pont, amihez nekünk a legönkritikusabb módon kell viszonyulnunk. Túlbuggók is mindig vannak közöttünk, akik többet akarnak tudni az ige kijelentésénél, ezért önmaguknak is, másoknak is lelki zavart és feszültséget okoznak.

Jézus példát adott a számunkra, pedig egyébként őt nem mint példát szoktuk emlegetni, hanem mint Megváltónkat, aki megszabadított minket a bűntől és a haláltól. Jézus alakját, lényét nem szabad példaképek szintjére lerángatni, de ebben az esetben, ebben a tettében ő legyen a mi példánk: „*amint én tettem veletek, ti is úgy tegyetek*” (15). Az igemagyarázó kénytelen szembesülni és szembesíteni.

A lábmosás jelenete után az árulás sötét tette következik, Jézus mégis újra a szeretetről, a különleges szeretetről beszél, és összekapcsolja azt az egyház (a gyülekezetek) missziói erejével.

Továbbvezető gondolatok

Bűnbánatra és önkritikára van szükségünk. Gyakran vívódunk gyülekezeteink erőtlensége miatt, talán itt lehetne felfedezni a mi nagy hiányosságainkat. Miért nincs kisugárzó ereje gyülekezeteinknek? Talán mert hiányzik belőlünk és közülünk az agapének mondott szeretet, és csak egy általános, felszínes, olykor kedvtelésből gyakorolt álvallásosság a jellemzőnk. Másrészt pedig önmagunkra ismerhetünk Péter heveskedéseiben. A lábmosás történetében is egyik végletből a másikba esik, és a fejezet végén elszomorító a fogadkozása, hiszen tudjuk, mi lesz belőle a kakas kukorékolásakor. Ismerjünk benne önmagunkra, ez alkalmat ad a bűnbánatra és a lelki növekedésre.

14. fejezet

Az Atya és a Lélek

Olvasás előtt

Keretbe foglalt beszéd: az 1a és a 27. versek tartalmazzák Jézus megnyugtató szavát (παράσσω, itt: παρασσέσθω kétszer, a 27. versben is). A tanítványok lelkiállapotára utal ez a két igevers, az egyik (1–11) a halál legyőzése és az üdvösség beteljesedése, a másik (12–31) pedig a küldetést beteljesítendő itt maradt tanítványok radikális megsegítéséről szól. Ők Jézus halála, feltámadása és mennybemenetele után sem maradnak magukra, mert a pünkösdi fordulat lesz a biztosítékuk. A fejezet utolsó szava: kezdődik a passió.

A szöveg olvasása

14,1–11: Jézus útja az Atyához

Jézus érzékeli a tanítványok feszültségét, zavarodottságát, hiszen egyelőre meg nem értett történések sorozatának vannak kitéve, és legfeljebb az a reménységük lehet meg, hogy „majd később megértik”, ahogy az előző fejezet 7. versében olvashatjuk. S a nyugtalanságot fokozza az árulás rejtélyes ügye is, hiszen a kérdezősködésben (ki lehet az?) benne van annak esélye is, hogy ki-ki feltételezhette önmagáról az esetleges bukást.

Jézus tudja, hogy a halála kikerülhetetlen, mert földi művét ez által teljesíti ki, és így térhet majd vissza az Atyához. Ezt nem is titkolja. Sőt! Tehát a tanítványokban felbukkan az elhagyatottság ijesztő gondolata, hogy magukra maradnak az ellenséges világban. S mivel egyedül a hit (πιστεύω) az a lelki eszköz, amellyel legyőzhető a szorongás, a félelem érzése, ezért Jézus világosan megszólítja őket, hogy Istenben és benne higgyenek, azaz bízzanak. S ezt a hitet erősíti a tanítványoknak készített örökkévalóság nagy ígérete. A mennyei Atya házában sok lakóhely van, Jézus készíti azt elő a kereszten, és ő gondoskodik arról is, hogy az övéi odakerülhessenek. Szó van itt tehát Jézus parúziájáról, végső visszatérésről is. Az a gondolat, hogy halálunk után Jézus magához vesz minket (παραλαμβάνω), a negyedik evangéliumban csak itt fordul elő. A 4. vers arra utal, hogy a tanítványok már éppen elégszer hallották tőle a nagy titkot ahhoz, hogy ne legyenek

kétségeik a halál utáni élettel kapcsolatban, milyen úton is haladhatunk (keskeny). De Tamás megvallja tudatlanságát. Jézus válasza erre az „én vagyok” kinyilatkoztatása, amely magában foglalja mindenki számára az Atyához vezető utat. A 7. vers tartalma az, hogy Jézus ismerete egyenlő Isten ismeretével, vagyis Jézusban kell látni az Atyát. Tamás értetlenkedése után következik Fülöpé. Fülöp saját szemével szeretné látni az Atyát, talán az Ószövetségből ismert teofániák mintájára. Jézus visszautasítja Fülöp kérését, hiszen lehetetlent kér, testi szemünkkel nem lehet látni Istent. Jézus földi tanítványai számára egyelőre csak az indirekt látás adatott, amit már 12,45-ben is olvashatunk Jézus szavaként (aki engem látott, látta a küldőt). A titok megfogalmazása így hangzik: az Atya bennem lakozva viszi végbe a cselekedeteit (10). S nyomatékos a 11. vers, amelyben ismételtlen a hitre való buzdítás található meg.

14,12–31: A másik Pártfogó ígérete

A 12. verstől a távlatok kitágulnak, mert azokról is szó van ebben az összefüggésben, akik Jézusban hisznek, mert nagy lehetőségek állnak majd a rendelkezésükre a cselekvés és az imádság (αἰτέω = kérés, itt: αἰτήσητε) összefüggésében. Jézus a nevéhez köti a kérést, és ez a vele való élő közösségre utal. S akkor az „ő nevében” kifejezés az ő akaratára való teljes ráhangolódást jelenti. A következő belső rész a 15–24. versekből áll, amit az *agapé* fogalma határoz meg. A téma a tanítványok Jézus iránti szeretete, amit az ő parancsolatainak a megtartásával lehet bizonyítani. A Jézus iránti szeretet nem egyszerűen egy fellángoló (és azzal elmúló) érzelmi lobogás, nem is misztikus elragadtatás, hanem az ő elvárásainak a figyelembevétele és megtartása (vö. 1Jn 5,3). A Jézus iránti szeretetnek etikai következményei vannak, s ha nincsenek, akkor kétséges az iránta vallott szeretet hitelessége. Ehhez hármas ígéret fűződik a továbbiakban. A 16–17. vers szerint a παράκλητος ígérete, a 18–21-ben Jézus jövele, a 22–24. szerint pedig az Atyával való találkozás.

Az is fontos, hogy Jézus maga kéri az Atyát, küldje el a Paraklétoszt az itt maradt tanítványok vigasztalására, hogy ne legyenek árvák. A Lélek küldetése a vigasztalás, tanácsadás, tanítás („eszetekbe juttat mindent”). Mindezt Jézus békessége koronázza meg. Végezetül Jézus a világ fejedelméről (ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων) beszél, akinek felette nincs hatalma; ettől függetlenül az Atya iránti szeretetet Jézus úgy fejezi ki, hogy engedelmesen folytatja az útját a kereszt felé, hogy beteljesítse a megváltás művét. „Menjünk el innen.” Ez után a 15. fejezetben a búcsúbeszédet követező felvonása olvasható.

Kibontás

Jézus rendkívül személyesen és bensőségesen szólítja meg a halál árnyékában szorongó tanítványait, biztató módon, hogy az Istenbe és belé vetett hit, helyesebben az Istenbe és a belé kapaszkodó, bizalommal átitatott hit, illetve a hittel átitatott bizalom átsegíti őket az emberi egzisztencia legsúlyosabb szakadáka, a halál felett. Továbbá megnyugtató még az is, hogy Jézus ebben a küzdelemben igazi mellénk állást ígér kétszeresen is. Egyrészt a bátorító kijelentés nagyon fontos: ő megy el személyesen helyet készíteni nekünk az Atya országában, és azután vissza is jön értünk, hogy magához vegyen bennünket. Ebben az esetben egyformán gondolhatunk az eszkatológiai távlatra, de a világból való nehéz távozásra is, és Jézus szavaiból az következik, hogy számíthatunk az ő segítségére. Akármelyikre tesszük a hangsúlyt, az a lényeg, hogy Jézus mellettünk áll, belékapaszkodhatunk hitünk által, ezért nem vagyunk a halálban sem magányosak, sőt az örök élet távlatában számíthatunk a kegyelemből nekünk ajándékozott, nem mulandó örök lakhelyekre is.

Vagy tudatosult, nyilvánvaló, vagy elfojtott emberi vágy az, hogy látni (tudni) szeretnénk Istent. Isten iránt mindenki érdeklődik, még az Isten iránt vak vagy közömbös is felkapja a fejét, ha csak egy szemernyi lehetőséget is érezne arra, hogy átélje, megélje, megtapasztalja Istent, titokzatos valóságát. Csak érintőlegesen megjegyzés itt, hogy általában nem a valóságos Isten tagadására képesek az úgynevezett ateista kortársaink, hanem az általunk, vallásos vagy hívő keresztények által közvetített, demonstrált istenképek tagadására. Istentagadás nem létezik, csak istenképtagadás van. A felséges élő, valóságos Isten annyira túlvan van a mi lehetőségeinken, hogy nemcsak látni nem vagyunk képesek, de tagadni sem. Ismételve, csak istenképek tagadásából áll miniatúr lázadásunk. Ám kegyelmi állapot az, ha megértjük, hogy az Atyát Jézusban és Jézus által vagyunk képesek megismerni és megtapasztalni.

A tanítványi élet egyetlen konkrét segítsége a Paraklétosz, a vigasztaló, pártfogó, tanácsadó, megvilágosító, rávezető pneuma, amelyet Jézus ígér meg a tanítványainak. Ha szeretnétek engem – mondja Jézus –, örülnétek, hogy az Atyához mehetek. S a tanítványok számára is ez a legnagyobb biztosíték arra, hogy majd abban az örök országban elfoglalhatják a helyüket.

Továbbvezető gondolatok

Képesek vagyunk-e arra, hogy a mulandóság sodrásában, azaz kiszolgáltatva a halálnak, belékapaszkodjunk Jézusnak ezekbe a csodálatos szavaiba? Merünk-e szembesülni a halál keserves valóságával Jézus ígéjének a segítségével? S hisszük-e értelmesen, hogy Jézusban, mint cseppben a tenger, Isten látható, fedezhető fel? Volt-e már olyan tudatos megsejtésünk, hogy a vigasztaló, irányító Szentlélek a hétköznapi élet valóságában konkrét tanácsokat adhat?

Az élet mulandósága közepette – a szellemi érettség jeleként – tesszük fel a kérdést: hová megyek, ha meghalok? Hogyan megyek el innen, és hol leszek a halál után? Minderre Jézus válasza az igazi válasz: mindannyian az Atyához megyünk – Jézus által.

15. fejezet

Példázat a szőlőtőkéről Jézus és egymás szeretetében maradni Tanítványként a világban

Példázat a szőlőtőkéről

Olvasás előtt

A heródesi templom aranyból készült ajtaján egy szőlőfürtöt ábrázoló dombormű volt, azt jelképezendő, hogy Izrael úgy tekint magára, mint Ura által plántált szőlőtökre. Jézus idejében elevenen élt az ézsaiási prófécia öröksége, amely szerint ez a szőlőtőke az idők során elvadult, erre hívták fel a figyelmet a próféták, Isten választott emberei. Mint ismeretes, az elvadult szőlő gyümölcse nem élvezhető, így a szőlősgazda igyekszik megszabadulni az elvadult tőkéktől. János azt hangsúlyozza: Isten szeretetének logikája másképpen működik, mert egy teljesen új, minden eddiginél különbséget plántál a világba, Jézus Krisztust. Az ő feladata nem más, mint beborítani a világot, és jó gyümölcsöt teremni.

A szöveg olvasása – 15,1–8

A 15. fejezet első nagy gondolati egysége (1–17) a szőlőmetaforából kiindulva Jézus és tanítványai, valamint a tanítványok közötti szeretetkapcsolatról szól.

Az Ószövetségben gyakran találkozunk olyan, szőlőműveléssel kapcsolatos képekkel, amelyek a választott nép és Jahve kapcsolatát jelképezik: Ézs 5,1–7; Ézs 27,2–6; Jer 6,9; Zsolt 80,9–16 stb. Az Újszövetség példázatainak fontos eleme a régi, jól ismert motívum: Mt 21,28–32; Mk 12,1–9; Lk 20,9–16.

Ἐγώ εἰμι – én vagyok (1. vers): Jézus mindig akkor használja ezt a sajátos önkijelentési formulát, amikor az emberi létszükségletekről beszél. A szőlő a keleti ember létszükségleteihez tartozott, friss gyümölcsként, aszalva, levét bor vagy must formájában vízzel keverve fogyasztották. Ami a korábbi, ószövetségi példákban a nép jelképe volt, azt itt Jézus magára vonatkoztatja. A szőlősgazda ülteti a szőlőt, rendelkezik vele, de a szőlő-

vesszők nem vele, hanem a szőlőtőkével vannak elsősorban kapcsolatban. Ez a kép nagyszerűen illusztrálja az Atya, Jézus, valamint a tanítványok egymáshoz való viszonyát.

ἐν ἐμοὶ – énbennem (2. vers): A szőlővessző létformája, hogy a szőlőtökében legyen, a szó legszorosabb értelmében. Az allegorikus képben a tanítványok a szőlővesszők. Ez hívja fel a figyelmet a mindenkori tanítvány elsődleges feladatára, ami nem más, mint Krisztusban gyökerezni.

αἵρει, καθαίρει, καθαροί – lemetsz, megtisztít, tiszta (2–3. vers): Magyarra nehezen lefordítható szójáték. A metszés célja kettős: a gyümölcsöt nem termő vesszőt levágja a gazda, azt viszont, amelyik terem, szintén megmetszi, hogy még több gyümölcsöt teremjen. Jézus egyénenként tekint tanítványaira, így annak megfelelő lesz a jutalmuk, hogy teremnek-e gyümölcsöt, vagy sem.

A jézusi λόγος (3. vers) ebben az esetben mindent magában foglal, amit Jézus az övéért tett.

μείνατε ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν ὑμῖν – Maradjatok bennem, én pedig tibennetek (4. vers): A fejezet alapgondolatát fejezi ki ez a tömör megfogalmazás, amelyben a hangsúly a kölcsönösségen van. A „maradni” ige nem csupán statikus jelentéssel bír, hanem azt is jelenti: megmaradni az egyszeri döntés mellett a nehézségek ellenére is.

Az ötödik versben Jézus összefoglalja az eddig elhangzottakat, most nevezve először a tanítványokat szőlővesszőknek. A hatodik vers azoknak a tanítványoknak a sorsáról szól, akik nem maradtak meg a szőlőtökén: a gyümölcsöt nem termő tanítványra ítélet vár.

τὰ ῥήματα μου – az én beszédeim (7. vers): A tanítvány csak úgy tud Jézusban maradni, ha Jézus beszédei megmaradnak benne. Itt ismét érvényesül a szőlőtő és a szőlővesszők kölcsönös egymásra való hatásának logikája (lásd 4–5. vers).

A metafora utolsó verséből megtudjuk, hogy ahogyan a terméstől roskadozó szőlővesszők a jó gazdát dicsérik, úgy dicsérik a mennyei Atyát a lelki gyümölcsöket termő tanítványok.

Kibontás

A mai tanítványban felvetődik a kérdés: vajon én hasznos vagyok? Terem rajtam olyan gyümölcs, amelyben Istennek öröme telik? Ezzel a kérdésfelvetés az Újszövetség egyik nagy problémakörére, a *haszontalanság* kérdésére világít rá.

Személyesen fogalmazva: mit használ a környezetemnek az, hogy én Krisztusban gyökerezem? Használ-e ez egyáltalán a családomban, a gyülekezetemben, a munkahelyemen? A szöveg már bennünket olvas, szemlélőből érintettek lettünk.

A második gondolatkör, amelyet érinthetünk, a *kapcsolatokról* szól. Az internet, a mobilszolgáltatók világában természetes, hogy on-line értesülünk a világ eseményeiről a nap minden percében. A technikailag egyre tökéletesedő kapcsolatok világában van-e még *lelki* kapcsolatunk a szőlőtővel? Cselekedeteink vallanak erről a kérdéstről, függetlenül attól, hogy mit mond a szánk...

Igénk harmadik kérdése, amely nem maradhat megválaszolatlanul: a Gazda mit cselekszik majd rajtunk: *lemetsz* vagy *megmetsz*? Ha megmetsz, azt miért teszi? Válaszul hagyjuk az Igét szóhoz jutni: Jn 15,5; Jn 15,11; Fil 4,4.

Továbbvezető gondolatok

Mondjunk példákat saját gyülekezetünkől, ismeretségi körünkől lemetezett és megmetszett szőlővesszőkről.

Ha valaki nem terem gyümölcsöt, vajon hibás, vagy csak arról van szó, hogy a gazda *még nem* metszette meg?

Jézus és egymás szeretetében maradni

Olvasás előtt

A 15. fejezet második nagy egysége részben továbbfűzi az 1–8. versek gondolatmenetét, részben pedig új témákat vezet be, mint a barátság, a kiválasztás és az ima meghallgatása.

A szöveg olvasása – 15,9–17

καθὼς κἀγὼ – amint..., úgy én is (9. vers): Ez a formula máshol is előfordul Jézus búcsúbeszédében (például 17,18). Ebben a versben az egymást szerető személyek láncolatát találjuk, a középpontban Jézus áll. Az Atya és a Fiú között lévő szeretetkapcsolat mintaként szolgál emberi kapcsolataink rendezése során.

A tizedik versből megtudjuk, mit jelent megmaradni Jézus szeretetében: megtartani az ő parancsolatait.

Ταῦτα λέλάληκα ὑμῖν – ezeket mondom nektek (11. vers): Rendsze-

rint egy nagyobb gondolati egység záró formulája, itt azonban ezen túlmenően is van szerepe: az eddig elmondottaknak a céljára világít rá, hogy ti. Jézus öröme legyen tanítványaiában. Ez az öröm teszi teljessé a tanítványok örömét, hiszen az Atya iránti engedelmességből és szeretetből fakad.

A 12. verssel János új gondolatmenetet indít, amely szerint Jézusnak az a parancsa, hogy a tanítványok kölcsönösen szeressék egymást. Ennek értelmében akkor maradnak meg Jézus szeretetében, ha kölcsönösen szeretik egymást. Érdekes, hogy itt már csak egy parancsolatról van szó, „a” parancsolatról, a szeretet parancsolatáról. Az egymás iránti szeretet mértéke pedig az a szeretet, amellyel Jézus szereti tanítványait, így minket is („ahogyan én...”).

A 13. versben Jézus sejtetve, ugyanakkor félreérthetetlenül fogalmaz, és tanítványai értésére adja: életét fogja adni tanítványaiért.

A 14–15. versben Jézus arról beszél, mit jelent az ő barátjának lenni. Az ókori Keleten az számított az uralkodó barátjának, akivel a király megosztotta terveit, aki előtt felfedte indítékait. Ebben az összefüggésben értelmezve a tanítványokat hallatlan megtiszteltetés éri, hiszen Jézus barátainak nevezi őket, azaz méltónak találtnak arra, hogy Jézus beavassa őket az Isten titkainak ismeretébe. Ebből következik, hogy Jézus nem szolgálai, tudatlan engedelmisséget követel övéitől, hanem átgondolt és felelős döntést.

A 16. vers arról tanúskodik, mi volt az előzménye annak, hogy Jézus barátainak nevezte tanítványait. Ez az előzmény pedig nem más, mint az, hogy Jézus kiválasztotta őket. A Jézus által használt ige (ἐξελεξάμην ὑμᾶς – választottalak titeket) feltételezi, hogy a választó nagyszámú lehetőség közül, szabad akarattal választhat. Jézus kihangsúlyozza, hogy ő a kezdeményező, másrészt a kiválasztás célja tartós: a gyümölcstermés (ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ).

A 17. vers nem más, mint a 12. megismétlése.

Kibontás

Igeszakaszunk tükrében tudomásul kell vennünk, hogy nem mi vagyunk a kezdeményezők, ha az Istennel való kapcsolatunkról van szó. Azért keresük őt, mert ő *már megkeresett* minket.

Jézus mindenekelőtt egymás iránti szeretetre szólít fel bennünket, ez az első és legfontosabb, amit világosan kell látnunk. Meghökkenítő, zavarba ejtő és felemelő, hogy Jézus ezen túlmenően a barátságával is megajándékoz.

Továbbvezető gondolatok

Mit jelent számomra, hogy Jézus nemcsak a Megváltóm, hanem a barátom is?

Tanítványként a világban

Olvasás előtt

Szigorúan értelmezve csak a 18–25. versek tartoznak a tanítványok és a világ témájához. Jézus a 26–27. versben már a Vigasztaló eljövételéről beszél, majd 16,1–4 azt beszéli el, hogy a világ hogyan viszonyul a tanítványokhoz. Gondolatilag viszont a perikópa szerves egységet alkot, ha a Lélekéről mint Vigasztalóról beszélünk, a 16,1–4-et pedig a világ szélsőséges, történelmi valóságon alapuló reakciójaként értelmezzük.

ὁ κόσμος – a jánosi gondolkodásban igen fontos szerepet játszik a világ fogalma, 78 alkalommal használja evangéliumában. A főnév vonatkozhat a teremtett világra, az emberiségre, az istenellenes világra vagy egyfajta szellemiségre, mint tárgyalt szakaszunkban is. Feszültség van Jézus és a világ között, ellentétben állnak egymással (8,13; 14,17), másrészt Jézus a világ üdvéért küldetett (3,17; 4,42), és kész életét adni a világért (6,33.51).

A szöveg olvasása – 15,18–16,4a

μισῆν – gyűlölni (18. vers): Érdekes megfigyelés, hogy Jánosnál ismeretlen a közömbösség fogalma. Vagy szeretetről (9–17. vers), vagy gyűlöletről beszél, ha Jézus és az emberek viszonyáról van szó. Jézussal összefüggésben János a múltban kezdődött és a jelenig tartó perfektumot használ, míg a tanítványoknak „csak” a jelen idejű gyűlölettel kell szembenéznük.

A 19. versben a tulajdonlás kérdése és az ebből adódó konfliktus kerül elénk. Jézus kiválasztotta (ἐξελεξάμην) tanítványait, így ők nem tartoznak többé a világhoz. Ha ez nem történt volna meg, akkor a világ szeretné őket, hiszen a világ azt szereti, ami az övé. Ami viszont nem az övé, azt gyűlöli, mint ebben az esetben a tanítványokat is.

διώκω – valaki után futni, valakit kergetni (20 vers): A kifejezés a keresztényüldözés egyik terminusa lett az első századokban. A jánosi gyűlöletet minden bizonnyal a zsidó hatóságok üldözték az egyetlen olyan palesztinai területen, amely Jeruzsálem 70-ben történt eleste után is zsidó fennhatóság alatt állt. Jézus szinoptikus logiont idéz, emlékeztetve tanítvá-

nyait, hogy ha őt visszautasították, akkor őket is vissza fogják utasítani. A vers befejező szavai viszont reményt ébresztenek: ha Jézust elfogadta a világ, akkor a tanítványok tanúskodását is el fogja fogadni.

διὰ τὸ ὄνομα μου – az én nevem miatt (21. vers): A név magát a viselőjét jelenti. A szinoptikusoknál is találkozunk ezzel a gondolattal (Mk 13,13; Mt 5,11), csakhogy ott a végidőkre vonatkozóan szerepel. János ezzel ellentétben a jelenre is vonatkoztatja a kifejezést. Elgondolkodtató, hogy a Jézust támadó zsidó vezetők többnyire Isten nevében támadták őt, ezzel bizonyoságot téve igazi istenismeretük hiányáról.

ἁμαρτία – bűn, szó szerint céltévesztés (22. vers): Nevén nevezve a bűnt, Jézus kiváltja a világ haragját, egyben lehetetlenné teszi a magyarázkodást, a kibúvók keresését.

A rövid 23. vers rávilágít: a Jézus és tanítványai ellen forduló gyűlölet nem más, mint az Isten ellen való gyűlölet – itt gondolati visszautalás történik a 21. versre.

A 24. vers a világ Jézus ellen forduló haragjának kiváltó okát Jézus tetteiben látja. Jézus tettei isteni küldetéséről kellett volna hogy meggyőzzék az embereket, de a hitre jutás helyett gyűlöletet váltottak ki. Pedig ezek a tettek – ha úgy tetszik, jelek – is azok bűnét bizonyították, akik végül bűnösnek mondták és keresztre feszítették az Isten Fiát. János ismételten rávilágít, hogy a Jézus elleni gyűlölet egyben az Atya elleni gyűlölet is.

A 25. versben az evangélista összegzi az eddig elmondottakat, és 12,39-hez hasonlóan itt is egy ószövetségi utalással magyarázza meg a Jézust körülvevő hitetlenséget. „Az ő törvényükben” (ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν) – fogalmaz János, és ezzel egyrészt elkülöníti magát a zsidó írásmagyarázat hivatalos, ha úgy tetszik, mainstream áramlatától, másrészt arra céloz, hogy kora vallási vezetői nem vették észre azt, ami a tulajdonukban lévő szent iratokban rájuk vonatkozik.

A 26–27. versben a Paraklétosz eljövételének ígéretéről olvashatunk. A Szentlélek személyére vonatkozóan Jézus két dolgot állít: egyrészt, hogy az Atyától jön, másrészt, hogy az igazság Lelke. Az Újszövetséget megelőző irodalomban az „igazság lelke” kifejezés csak Qumránban fordult elő, ahol azt a lelket jelöli, amely a híveket vezeti a Sátán elleni harcban. János evangéliumában viszont a Szentlélek Jézusról tanúskodik, róla tesz bizonyoságot, és a tanítványok eszébe juttatja a jézusi tanításokat, sőt új igazságok ismeretére vezeti el őket. Párhuzamot vonhatunk Mt 10,20-szal, ahol a Szentlélek eszkatologikus szerepéről van szó. Jánosnál a Szentlélek Jézusról szóló

bizonyágtétele kiegészül a tanítványok vallástételével, amelyet a Lélek ihlet. Történhet mindez azért, mert a tanítványok kezdettől fogva Jézussal vannak – ez visszautalás az evangélium elejére, megerősítve a töretlen jánosi gondolatmenetet.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν – ezeket mondom nektek (16,1): Többnyire egy nagyobb gondolati egység lezárásakor használja János ezt a formulát, itt azonban a ἵνα kötőszóval bevezetett célhatározói mellékmondat figyelemztet: most nem valaminek a lezárásáról, hanem ellenkezőleg, valaminek a bevezetéséről van szó. Jézus nem akarja, hogy tanítványai hite meginogjon az üldözések következtében, ezért teszi világossá, hogy az eddig elhangzottak célja nem más, mint a hallgatóság felkészítése, alkalmassá tétele az eljövendő idők próbatételeinek elhordozására. Minden, ami eddig elhangzott, azt a célt szolgálja, hogy a tanítványok ne essenek törbe, csapdába. Α σκανδαλίζω ige eredeti jelentése ugyanis: megbotlani a csapdában, törbe esni; átvitt értelemben elbukni, kiesni a hitből. Jézus ettől félti tanítványait, ezért mond el mindent, hogy a próbatételek ne ériék váratlanul övéit.

A 2. vers arról a gyakorlatról beszél, amely Jézus esetében a küszöbön állt a beszéd elhangzásakor, viszont az evangélium rögzítésekor már általánossá vált: a keresztények nem maradhattak a zsinagógai közösség tagjai. A bekövetkező üldözések szörnyűségét tetézi az a tény, hogy az üldöző azzal a meggyőződéssel tisztítja meg a zsinagógát, hogy Istennek tetsző dolgot tesz.

A 3. vers visszautalás a 15,20–21-ben elhangzottakra, míg a 4a versben az 1. versben elmondottak kerülnek megismétlésre. Jézus ezzel a formulával most zárja az ún. búcsúbeszéd második nagyobb egységét (15,1–16,4a), ugyanakkor azt akarja, hogy emlékezzenek szavaira: μνημονεύτε αὐτῶν. Egyértelművé válik, hogy a búcsúbeszéd nem a múltba néz, hanem a jövőbe tekint. Jézus a hitük miatt üldözött leendő olvasókat akarja erősíteni. Az evangéliumi szakasz hatástörténetét ismerve kijelenthető, hogy sok esetben ezekre az igékre hivatkozott az üldözött egyház, vigasztalást és reményt adva tagjainak.

Kibontás

A felelősséggel viselt tanítványság küldetésének, céljának kérdése kerül elénk az igeszakasz tárgyalásakor. Küldetésünk van ebben a világban, a közösségben, ahol élünk. Betöltjük-e a küldetésünket? Vállaljuk, hogy a világ sokszor kételkedve, vállvonogatva, közönyösen vagy éppen ellenségesen fogadja bizonyágtételünket? Jézushoz tartozni minden időben a világ-

ból való egyfajta kiszakítottságot is jelent, ennek a ténynek minden öröme-
vel és gyötrelmével. Az a tanítvány, aki élő, eleven kapcsolatban van Urával,
előbb-utóbb észreveszi: életében sok mindenre mond igent, amit a Jézussal
való ismeretsége előtt tagadott, és fordítva. A tanítványi lét természetéből
adódik ez: a gyümölcstermés nem megy magától, használnunk kell talen-
tumainkat!

Biztató szembesülni azzal a féltő szeretettel, amellyel Jézus óvja övét,
próbálja rányitni a szemüket arra: őt követni bizony sokszor keserves és
nyomorúságos feladat, amely paradox módon mégsem teher, sokkal in-
kább öröm és gyönyörűség. A Pártfogó biztatja, tanácsolja és vezeti a tanít-
ványokat, nem egyedül kell megvívniuk csatájukat a világ ellenséges hatal-
masságaival szemben.

Továbbvezető gondolatok

Melyek a tanítványság legfőbb ismérvei? Soroljuk fel őket az elhangzottak
tükrében!

16. fejezet

Jézus távozása és a Vigasztaló érkezése Egy „kis idő” váltakozásai, avagy szomorúságra öröm Új korszak köszönt a tanítványokra A tanítványok hűtlensége, Isten hűsége

Bibliaiskolai sorozatunkban Jézus búcsúbeszédeinek utolsó, harmadik szakaszához érkeztünk. Többféle módon ismétlődnek a búcsúbeszédek első és második részében elmondottak. A hasonlóságok mellett természetesen vannak a fejezetnek párhuzam nélkül szereplő versei is, például 16–17. 22.29–31.

Valószínűsíthető, hogy újraolvasásról, úgynevezett *relecture*-ről van szó. János, illetve a hozzá kapcsolódó tanítványi kör rekontextualizálta a korábban elmondottakat, felismerve a teológiai munka szükségességét. Az igeszakasz a szomorúság és az öröm feszültségét, az ellenséges világ feletti győzelmet, illetve a Paraklétosz eljövetelét taglalja, így okkal tekinthető *paraklézisnek*, vigasztaló, bátorító intelmeknek.

Jézus távozása és a Vigasztaló érkezése

387

Olvasás előtt

A 16,4b verssel Jézus egy új témát vezet be, és értésére adja tanítványainak, hogy kapcsolatukban elemi változás következik be a közeljövőben: ez indokolja mindannak elmondását, ami ezután következik. Jézus olyan témákról szól a következőkben, amelyekről eddig nem beszélt, ez azonban nem azt jelenti, hogy eltitkolta volna ezeket a kérdéseket tanítványai elől. Szándékát inkább a féltő szeretettel magyarázhatjuk, amellyel óvni próbálta övéit azoktól a veszélyektől, amelyek rájuk várnak.

A szöveg olvasása – 16,4b–15

ἵπάρω – elmegyek (5. vers): Banális egyszerűséggel jelenti be Jézus a távozását, ám e nagyon egyszerű kifejezés mögött – különösen ha figyelembe

vesszük a 7. versben használt rokon értelmű igét (ἀπέλθω) – mély krisztológiai igazság rejlik: Krisztus az Atyától jön, és hozzá megy vissza.

A tanítványok kérdése ezúttal elmarad, ellentétben a 13,36-ban vagy 14,5-ben olvasottakkal. A megdöbbenéstől és a szívüket elárasztó szomorúságtól a tanítványok nem tudnak kérdezni a Mestertől.

ἡ λύπη – bánat (6. vers): Jézus saját maga ad magyarázatot tanítványai szomorúságára és az ebből fakadó némaságra. A tanítványok elkeseredése érthető, hiszen a Jézus által mondottak szerint egyedül maradnak egy ellenséges világban, és elveszítik azt, akit szeretnek.

συμφέμει ὑμῖν – jobb nektek (7. vers): Az Atyához készülő Jézus érvelése első hallásra minden bizonnyal paradoxnak tűnik, nehezen érthető. Jézus biztatásának a lényege, hogy eljön a Vigasztaló, de hogy ez megtörténhessen, ahhoz neki előbb el kell mennie. Bátorítja tanítványait: mindaz, ami történni fog, az ő javukat szolgálja majd. Párhuzamot vonhatunk 14,28-cal, ahol Jézus szintén örömmre biztatja övéit távozására ellenére. Jézus Lelke által van jelen a gyülekezetekben, azonban hogy ez valósággá válhasson, annak előfeltétele a fizikai értelemben vett távozás.

ἐλέγξει – vádolni fog, jelenti még: leleplez, fedd, büntet, rendre utasít, ti. a Lélek (8. vers): A Lélek által indított, kozmikus méretű jogi eljárás ószövetségi előzményeit Ézs 41,21-ben találjuk. A futurum nem egy eljövendő eszkatologikus ítéletre vonatkozik, hanem a Szentlélek eljövetelére, amely *már most* vádolja a világot.

περὶ ἁμαρτίας – bűn miatt (9. vers): Jn 8,21.24-ben Jézus már elmondta a zsidóknak, hogy ha nem hisznek abban, hogy ő az Isten küldötte, meg fognak halni. Most ennek az állításnak az egész világra történő általánosításának lehetnek tanúi a tanítványok. A világ bűne nem más ugyanis, mint az, hogy nem hisz Jézusban. 15,21–25 alapján a világnak nem lehet mentsége, a leleplezett, napvilágra került bűnt a Paraklétoz (talán kifejezőbb volna „vádoló”-nak fordítani ebben az esetben) úgy ítéli el, hogy rámutat a hívők közösségére: ha ők *tudnak* hinni Jézusban, akkor a világ *is tudna*.

A „bűn” főnév előtt nincsen névelő, és birtokviszonyban sem áll semmi mással. Utalás ez arra, hogy nem az egyes csoportok vagy a világ bűnéről van szó csupán, hanem a bűn mibenlétéről, ami ebben az esetben a jézusi kijelentéssel szembeni bizalmatlanság formájában nyilvánul meg.

δικαιοσύνη – igazság(osság) (10. vers): Az igazságszolgáltatással kapcsolatosan a Paraklétoz Jézusnak az Atyához való távozására, felmenetelére mutat rá. Történik ez azért, mert Isten neki ad igazat az őt vádlókkal

szemben, és ezt az Atya azzal tette nyilvánvalóvá a világ számára, hogy Jézus „felmehet” hozzá.

A kozmikus perben Jézus győzött, ezért ítéli el az őt vádoló világot. A keleti világban az igazzá nyilvánítás és a győzelem fogalmának kapcsolata egyértelmű, ebből következik a vers második felének megfejtése: azért nem lehet Jézust többé látni, mert – akárcsak az ószövetségi igazakat (Illés, Énók) – Isten győztesként őt is magához emelte.

κρίσις – ítélet, döntés (11. vers): A hellenista képzetek szerint az idők végén történik majd meg a világ fejedelmének (ὁ ἄρχων) végső legyőzése. János evangéliuma szerint azonban ez már megtörtént azzal, hogy Isten magához emelte a világ által elítélt egyszülöttjét. A κέκριται aorisztosz perfectuma is felhívja erre figyelmünket. A világ feletti ítélethozatal már megtörtént, és ez a gyülekezet életében válik nyilvánvalóvá (lásd 1Jn 2,13–14).

A 12. vers átmenetnek tekinthető. Jézus a következő témát vezeti be, egyben visszautal a 14,25-ben mondottakra. Az ott elhangzottakkal szemben Jézus most félreérthetetlenül közli tanítványaival, hogy még sok mindent kellene mondania nekik, azonban ezt nem tudnák elviselni. Nem az idő hiánya miatt nem mond többet az eljövendő dolgokról, hanem tanítványaira való tekintettel; tapintata érthető, hiszen a nagypénteki és húsvéti események ismerete nélkül a tanítványok nem érthették volna meg a mondanivalóját.

A következőkben (13–14. vers) arra kapunk választ, hogy a tanítványok hogyan hallhatják meg mégis mindazt, amiről Jézus nem szólhat. A Szentlélek lesz, aki elmagyarázza mindazt, amit a jelenben azért nem hallhatnak, mert nem értenék meg, nem tudnák elhordozni. Jézus „*az igazság Lelke*” kifejezést használja, és mint ismeretes, a görög ἀληθεία elsősorban valóságot jelent. A valóság Lelke fogja tehát vezetni, ha úgy tetszik, kalauzolni (ὀδηγήσει) a tanítványokat a valóság megismeréséhez vezető úton. Teszi mindezt érthető módon, az isteni kijelentés által. Fontos megjegyeznünk, hogy a Lélek nem új kijelentésforrás, hanem Jézushoz hasonlóan azt hirdeti, amit az Atya rábízott.

A 15. vers magyarázatul szolgál a 14. versben elhangzott „*az enyéből vesz*” kifejezéshez. Világos utalás történik arra, hogy a Lélek nemcsak Jézus kijelentéseit magyarázza majd, hanem az Atya mindenkori kijelentéseit is tekintetbe veszi. Ezt támasztja alá ezen állítás sommázása is: „*minden, ami az Atyáé, az enyéem.*” A szentháromságtan kialakulásában ezeknek a versek-

nek hangsúlyos szerepük van, tulajdonképpen e kereszteni tan csíráival találkozunk ezekben a jézusi mondatokban.

Kibontás

Jézus térben és időben történő „körülhatároltsága” megszűnik halálával, hiszen a Vigasztaló mindig, mindenhol jelen van a világban. A tanítványi értetlenség visszatekintve érthető, hiszen az Isten és az ember közötti kapcsolat forradalmi megújulásának lesznek fül- és szemtanúi. Nem csoda, hogy ott és akkor nem tudják elhordozni mindazt, amit Isten megmentő szándéka szerint elkészített üdvösségünk érdekében.

Jézus elárulja tanítványainak, hogy miről győzi majd meg a Lélek a világot: a bűn kérdésében, az igazság tekintetében és végül az ítélettel kapcsolatosan fog majd szólni. Jézus mindhárom kérdést megválaszolja ugyan tanítványai számára (9–10. vers), de szükséges, hogy az egész világ is megismerje a teljes igazságot, az isteni szándékot, ebben lesz majd elvitathatatlan szerepe a Léleknek.

A 12–15. versekből egyértelművé válik, hogy a jézusi kijelentés nem szűnik meg Jézus fizikai távozásával. Kijelentése folytatódik a világban a Lélek által, és ez a kijelentés továbbra is összhangban van az Atya akaratával és tervével.

Továbbvezető gondolatok

A Lélek munkája bennünk sokszor ellentmondásosnak tűnik. Előbb felnyitja szemünket saját hibáink, bűneink tisztán látására, és miután tisztába kerülünk azzal, hogy kik is vagyunk valójában, akkor kezdődik el vigasztaló, megújító szolgálata. A Lélek vezeti, tanácsolja Jézus követőit a bűnnel, az igazsággal és az ítélettel kapcsolatos kérdésekben.

Egy „kis idő” váltakozásai, avagy szomorúságra öröm

A szöveg olvasása – 16,16–23a

A 16–19. versben a μικρόν (kis idő) kifejezés hétszer fordul elő. Előbb Jézus használja, majd a tanítványok egymás közötti tanakodásuk során. A kifejezés gyökereit az Ószövetségben találjuk (Hós 1,4; Ézs 29,17) az ítélet és az üdvkorszakok egymásutánosságával összefüggésben. Ha az elválás után a viszontlátásig terjedő időt nemcsak a tanítványokra, hanem a húsvét utáni

nemzedékekre is vonatkoztatjuk, akkor a kifejezés a parúziára is vonatkozik – nem véletlenül szerepel a római liturgiában ez a textus húsvét után.

A szövegösszefüggésből kiderül, hogy a tanítványok nem értik az elhangzottakat, ezért szomorúságuk és elkeseredettségük nem csökken, sőt. Jézus észreveszi és megérti tanítványai értelmezési nehézségeit, ezért a továbbiakban igyekszik érthetőbbé tenni tanítványai számára az eddig elhangzottakat.

Tanítványai értetlenségét látva Jézus egy általa többször használt, ünneplésbe vezető formulával kezdi magyarázatát a 20. versben. Jézus úgy beszél arról a veszteségről, amelyet tanítványainak kell elszenvedniük akkor, amikor elhagyja őket, hogy az általa használt főnevek sorrendje olyan emberek lelkiállapot-változásainak felel meg, akik szerettüket veszítették el. A gyülekezet bánata ellentétben, feszültségben van a világ örömeivel. A vizionlátás szerezte öröm felváltja a tanítványok szomorúságát, és a formális logika szerint ebben a helyzetben a világnak bosszankodnia, szomorkodnia kellene. Azonban nem ez történik, hiszen a világ, mivel nem hisz Isten Fiában, nem látja majd a Feltámadottat, csak mint ítéletre visszatérőt (lásd 5,22–29).

Teológiailag többféle magyarázatot találhatunk a 21. verssel kapcsolatosan. Értelmezhető többek között allegóriaként, amelynek segítségével Jézus szemléltetni, magyarázni akarja az eddigieket. A Jézus által használt kép az Ószövetségben mindig a nagy korszakfordulók nehézségeit, vajadásait illesztrálta (Ézs 21,3; Jer 30,6).

A 22. vers a példázat tanulságát alkalmazza a tanítványokra, amelyet a „ti is” szavak fejeznek ki. A húsvéti vizionlátás el nem múló örömmel ajándékozza majd meg a tanítványokat, amelyet senki sem vehet el tőlük. A beszéd itt éri el csúcspontját, eljutva a tanítványok szomorúságától (6. vers) az el nem múló öröm evangéliumáig. A 23a pedig már előretekint, a színről színre látás boldogságát és letisztultságát ígérve a tanítványoknak. „Azon a napon” (ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ) a tanítványok örömét a tanítás teljes, maradéktalan megértése is gazdagítja majd.

Kibontás

Minden jelenlegi nehézség ellenére a megkérdőjelezhetetlen öröm lesz a tanítványok osztályrésze. Jézus tanúsága szerint így lesz ez, annak ellenére, hogy a jelenben sok minden mást mutat. Így lesz, mert ez az Isten terve, és Jézus nem tesz mást, mint hogy ezt a szándékot tolmácsolja övéi számára.

Mint mindig, most is igyekszik oldani tanítványai szorongását, reményt adva nekik, ami megtartja őket a hitben.

Továbbvezető gondolatok

Érdeemes végigbeszélgetni a „Miért engedi az Isten, hogy ez megtörténjen?” kérdés klasszikus témakörét, a szenvedés értelmét és célját. Isten terveinek sokszor csak a fonákját látjuk, a színről színre látás ideje még nem érkezett el. Jó lenne alázatosan elfogadni, hogy életünk bizonyos mozzanatainak csak a jövőben nyernek értelmet.

Új korszak köszönt a tanítványokra

A szöveg olvasása – 16,23b–28

A 23b–24. versekben Jézus ünnepélyes bevezető formulát használ mondanivalója hangsúlyossá tételéhez. Teszi ezt annak érdekében, hogy megerősítse tanítványaiban azt a meggyőződést, miszerint imájuk meghallgatásra talál az Atyánál. Mostanáig (előreutalás a húsvétra) a tanítványok semmit sem kérhettek Jézus nevében, nem az ő nevében terjeszthették elő imáikat. Az imameghallgatás ígérete egyébként visszatérő gondolat a búcsúbeszéd során (14,13–14; 15,7.16), azonban most Jézus minden eddiginél erősebben hangsúlyozza, hogy mivel hozzá tartoznak, a tanítványok közvetlenül Istenhez fordulhatnak kéréseikkel. A korábban megígért örömmel (22. vers) tehát két jellegzetessége van: szükségtelessé válnak a tanítványok kérdései, és bizonyosságot nyerhetnek afelől, hogy kérdéseik meghallgatásra találnak Istennél.

A 25–28. versekben Jézus nyilvánvalóvá teszi tanítványai számára, hogy lesz majd olyan idő – a húsvéti viszontlátás után –, amikor már nem lesz szükség példák által (ἐν παροιμίαις – ez vonatkozhat a szülő asszony példájára vagy a „kis időre” a 16. versben, de vonatkozhat az egész eddigi evangélium példázataira is) szólni, hanem eljön a nyílt beszéd ideje. Ekkor majd semmiféle közbenjáróra nem lesz szükség, hanem a tanítványok teljes közvetlenséggel intézhetik kéréseiket az Atyához. A 28. versben elhangzott jézusi kijelentés hitvallásként is értelmezhető, amelyben Jézus saját pre-egzisztens voltáról tesz bizonyosságot.

Kibontás

Perikópánk olvasása után nem tehetjük meg, hogy nem szólunk imádságos életünkről. Milyenek látjuk közösségi vagy egyéni imaéletünket az olvasottak tükrében? Isten imádságunkra sokszor válaszol igennel, sokszor nemmel, és van, amikor a válasz: még nem. Fontos kihangsúlyoznunk, hogy az imádság Istenre figyelő párbeszéd, amelyben a válasz meghallgatása ugyanolyan fontos, mint kéréseink elsorolása. Tanítványként szédítő perspektíva áll előttünk, hiszen Jézus azt ígéri, hogy lesz majd olyan idő, amikor színről színre mondhatjuk el kéréseinket az Atyának, aki meghallgat minket, mert szerettük megszülöttjét.

Továbbvezető gondolatok

Mit jelent a Jézus nevében kimondott imádság? Tudunk-e úgy, azzal a reménységgel imádkozni, hogy ügyünket Jézus méltónak találja arra, hogy képviselje az Atyánál? Imádkozunk-e egymásért, gyülekezetünkért, tágabb környezetünkért, végezve ezáltal egymás terhének hordozását? Különösen is izgalmas kérdés azokban a közösségekben, ahol a többség úgy gondolja, hogy az imádság a papok dolga...

A tanítványok hűtlensége, Isten hűsége

A szöveg olvasása – 16,29–33

νῦν – most (29. vers): A szó a jelen pillanatra, a „most”-ra utal. Mi jellemzi ezt a pillanatot? Egyrészt a már említett szomorúság, másrészt az, hogy a tanítványok azt gondolják: tökéletesen megértették Jézust. Az eszközzel, intellektuálisan közelítik meg a kérdést, erre világosan utal János szóhasználat a (οἰδαμεν). Tudják, hogy Jézus honnan jön, de azt nem, hogy hová megy, hiányzik még a hit látása!

Jézus visszakérdez (31. vers), szavaiban nem kevés iróniával, majd következik egy szomorú jóvendülés arról, ami a közeljövőben történni fog. Zak 13,7-re utal vissza: a pásztor megveretése a nyáj szétszéledését fogja eredményezni ebben az esetben is. A baljóslatú jóvendülésben is megcsillan a remény sugara, hiszen Jézus bizakodva jelenti ki: ha övéi el is hagyják, az Atya mindvégig vele lesz.

A búcsúbeszéd utolsó verse (33. vers) a biztató jövő képét rajzolja meg a hallgatóságnak.

νενίκηκα – legyőztem (a világot): A Jézus által használt ige perfectumi alakja egyértelművé teszi, hogy a cselekvés a múltban kezdődött, de a jelenben is tart és hat. Látszólag, a tanítványok emberi gondolkodása, logikája szerint pont ennek az állításnak a fordítottja látszik beteljesedni. János teológiai látásának megfelelően azonban a húsvéti feltámadás fényében és ismeretében rögzíti a történeteket; ha úgy tetszik, Jézus végső diadalának szempontjából.

Kibontás

A tanítványok intellektuálisan próbálják meg értelmezni Jézus kijelentéseit, ezzel próbálják palástolni hitük hiányosságait. Annak ellenére, hogy tisztában van tanítványai gyengeségével, Jézus hallatlan szeretettel szól hozzájuk. Ő biztosítja számukra a visszautat: annak ellenére, hogy szét fognak futni, jusson majd eszükbe: a Mesterhez mindig vissza lehet menni. Jézus előre vizsgálja tanítványait, noha nem értik pontosan, hogy miről beszél.

Továbbvezető gondolatok

Jézus mondatai, amelyek búcsúbeszédeinek záró részében hangzanak el, vigaszt nyújtanak övéinek. Megtudjuk ugyanis, hogy halálunk pillanatában nem leszünk egyedül: ahogyan Jézus mellett mindvégig kitartott az Atya, úgy fog cselekedni a mi esetünkben is.

Az utolsó mondat megértése, átélése bizony nehéz tanítványi lecke. A világ nem változik meg, és mindentől megvédő búra sem kerül a fejünk fölé azáltal, hogy elkezdünk Jézus útján járni. A világ külső nyomorúságai, bajai ellenére bizakodhatunk: ezt a világot Jézus legyőzte a kereszten, sőt mint a világhoz tartozót, bennem is legyőzte a bűnt. Ezért viselhető el békességgel minden megpróbáltatás, ezért bizakodhat a tanítvány minden időben.

17. fejezet

Jézus főpapi imája Jézus önmagáért imádkozik Jézus a tanítványaiért imádkozik Jézus leendő híveiért könyörög

Olvasás előtt

Jézus főpapi imája a zsidó imádságirodalom úgynevezett törvényszék előtti imáival mutat rokonságot. A törvényszék előtti ima jellemzője, hogy Istent mint ítélőbírót szólítja meg az imádkozó, tőle kérve védelmet és megértést. Ennek a fajta imának három kötött eleme volt: megszólítás, a kérés jogosságának indoklása, végül maga a kérés. Ezek a mozzanatok megtalálhatóak Jézus főpapi imádságában is.

Jézus önmagáért imádkozik

A szöveg olvasása – 17,1–8

Ταῦτα ἐλάλησεν – ezeket mondta (1. vers): János nyilvánvalóvá teszi, hogy véget ért egy nagy gondolati egység az evangéliumban, és ezzel a formulával a következő nagy gondolati egységet, Jézus főpapi imáját vezeti be.

A megszólítás (Πάτερ) vocativusa kifejezi, hogy most Jézus a maga nevében szólítja meg az Atyát, ünnepélyes keretek között (eljött az óra). Most van az ideje annak, hogy Jézus az Atya elé terjessze első és legfontosabb kérését, amely lezár egy korszakot az emberiség történelmében, hogy gyökeresen új távlatokat nyisson. A *megdicsőítés* (δοξάζω) kérése nemcsak az első, hanem egyben a legfontosabb kérése is az imádságnak. A főnév szubjektív jelentése: vélemény, elvárás; objektív értelemben: tekintély, elismerés, hírnév. Az Újszövetség nem a klasszikus görög, hanem a Septuaginta hellelista szóhasználatában értelmében használja a szót, amely négyféle jelentést hordoz: vélemény, tisztelet, tekintély, kisugárzás.

A 2. versben arra kapunk választ, hogy miben áll Jézus megdicsőíttetésének a lényege: abban, hogy teljhatalma (ἐξουσία) van arra, hogy örök

életet adjon. A δῶση aorisztosza figyelmeztet: Jézus ezt a hatalmat pre-egzisztens voltában kapta, hogy uralkodjon „minden test” felett. Ez a telj-hatalom némileg korlátozott, így (ὡς) a Fiú csak azoknak ad örök életet, akiket az Atya neki adott.

A 3. vers sokak szerint szerkesztői betoldás, széljegyzet, amely arra hivatott, hogy elmagyarázza, miben áll az örök élet: Istent az „egyedül igaz” Istenként kell megismerni, Jézust pedig az ő küldöttként elfogadni.

Még mindig az imádság központi kérdésénél maradván, a 4. versben megtudjuk, hogyan dicsőítette meg Jézus Istent a földön: úgy, hogy maradéktalanul elvégezte mindazt, amit az Atya rábízott.

Ezt követően (5. vers) az imádság visszatér az 1. versben elmondott kérésre (dicsőíts meg), de itt első személyben van erről szó, mivel azt a dicsőséget kéri Jézus, amely a világ teremtése előtt volt az övé. Ebből következik, hogy van különbség a földi, történelmi Jézus dicsősége és a történelmi lét előtti és utáni dicsősége között!

A 6a vers ószövetségi utalást tartalmaz: valakinek a nevét megismertetni egyet jelent a név tulajdonosának megismertetésével. 6b azokról szól, akiknek Jézus megjelentette az Atya nevét. A οὗς ἔδωκας μοι (akiket nekem adtál) talán a jánosi közösségre vonatkozik, de ide tartozhatnak a tanítványok, valamint azok is, akik majd csak a jövőben fognak ehhez a közösséghez csatlakozni. Közös jellemvonásaik: Jézus tulajdonát képezik, az Atya a „világból” adta őket a Fiúnak, és megtartják az Atya beszédeit.

A 7. vers valódi üdvtörténeti pillanatot rögzít: a tanítványok felismerik, hogy a Jézustól hallott igék Istentől erednek.

Jézus a 8. versben mint kijelentő és mint küldött szólal meg. Kijelentő abban az értelemben, hogy amit az Atyától kapott (τὰ ρήματα), azt továbbadta tanítványainak. A tanítványok megértették, befogadták (ἔλαβον) a Jézustól hallottakat, elismerve ezzel küldött voltát.

Jézus a tanítványaiért imádkozik

A szöveg olvasása – 17,9–19

Kikért is imádkozik egészen pontosan Jézus? Erre a kérdésre ad választ a 9. vers, amelyben Jézus tanítványaiért könyörög. Tanítványaiért, akik szemben állnak a világgal, és pusztá létük is ítéletet hordoz, hiszen azt hirdeti: a világnak lehetősége van megváltozni, Jézusban hinni, de nem él, nem akar

élni ezzel a lehetőséggel. A felelősség jegyében imádkozik Jézus, hiszen tanítványait az Atyától kapta, azzal a megbízatással, hogy őrizze meg őket.

A 10. versben folytatódik a megkezdett mondat: az, hogy az Atya a tanítványokat Jézusnak adta, életükben döntő változást eredményez, de továbbra is ugyanoda tartoznak, ahová eddig is: az Atyához.

Két egymástól jól elkülöníthető gondolat van a következő, 11. versben. Egyrészt helyzetleírás, miszerint Jézus az Atyához meg, de a tanítványok ebben a világban maradnak továbbra is. A jelen idejű megfogalmazás kifejezi, hogy a tanítványok eddig is a világban voltak, a döntő változás abban lesz, hogy Jézus nem tartozik többé a világhoz feltámadása után. Másrészt Jézus tanítványai megtartását és egységét kéri az Atyától.

ὡ δέδωκας – amelyet nekem adtál: A dativus egyértelműen Isten megtartó erejű nevére vonatkozik, és nem a tanítványokra, így a „nevedben” helyesen úgy értendő: „neved ereje által”. A megtartás célja pedig nem más, mint az egység megtalálása, hogy a tanítványok is megtalálják azt az egységet, amely megvan az Atya és a Fiú között. Ezáltal nyer az ekkleziológiai kérdés krisztológiai alapot.

ἐτήρουν – megtartottam (12. vers): Az ige praeteritum imperfectum alakja tartósságot fejez ki, azaz Jézus tanítványaival való múltbeli közösségének a jelenben és a jövőben is lesznek gyümölcsei. Az egyetlen, aki mégis elveszett (Júdás), hogy beteljesedjen az Írás, elszakadva a tanítványi közösségtől, visszakerült a kárhozott alatt lévő világba, amely ítélet alatt van.

János evangéliumában a legnagyobb öröm, ami az embernek adatott, nem más, mint a kijelentés, az élő ige, vagyis Jézus szava. A 13. vers tanúsága szerint Jézus azért mondja el mindezeket még történelmi személyként, hogy az ő öröme jelen legyen a tanítványokban is. Érdekes hangsúlyeltolódás figyelhető meg a szinoptikusokkal szemben, ahol az Isten országára való rátalálás (Mt 13,2–10.20) vagy a feltámadottal való találkozás (Lk 24,41) szerepel a tanítvány legnagyobb örömeiként.

A következmények felsorolása következik (14. vers): amikor a világ rájött arra, hogy náluk Isten beszéde van, amelyet Jézus adott át nekik, meggyűlölte a tanítványokat. E gyűlölet oka ösztönös, ugyanis a világ megérezte: a tanítványok nem tartoznak hozzá, mint ahogyan Jézus sem.

ἐκ τοῦ κόσμου – a világból (15. vers): A kifejezés ebben a versben teljesen új tartalommal telik meg. Az előző versekben azt fejezte ki, hogy sem a tanítványok, sem Jézus nem ehhez a világhoz tartoznak, most viszont lokális értelmezés válik szükségessé. Jézus ugyanis nem azt kéri az Atyától,

hogy térben és időben vegye ki a tanítványokat ebből a világból, hanem azt, hogy őrizze meg őket a gososztól. „A gyülekezet nem engedheti meg, hogy a világ megtévessze, hogy önmaga lényegéhez hűtlenné legyen, nem engedheti, hogy lefoglalják a világtörténelem számára, hogy önmagát kultúrtenyezőként fogja fel, hogy szintézist teremtsen a világgal, és békét kössön vele. Meg kell őriznie a maga karakterét, ami más, mint a világé, meg kell őriztessék a gososztól, különben elveszti lényegét.” (Bultmann)

A 16. versben Jézus részben ismétli az eddig elmondottakat, részben újra hangsúlyozza, hogy akárcsak ő, tanítványai is – ugyanolyan mértékben – különállóak a világtól.

ἀληθεία – igazság, ebben az esetben inkább valóság (17. vers): János evangéliumának egyik kulcsfogalmáról, kedvenc kifejezéseinek egyikéről van szó. Az eszközhatározói értelmű előljárószó arra vonatkozik, hogy az igazság nem más, mint eszköz Isten kezében a tanítványok megszentelésére. Az igazság itt nem elvont eszmeként szerepel, hanem valóság, amely nem más, mint az Atya szava. Mivel a tanítványok Jézus hívására Isten szolgálatába fognak állni, ezért szükségük van arra, hogy Isten megszentelje, azaz elkülönítse őket erre a szolgálatra. Az ígére pedig azért van szükség, mert az rávilágít a tanítvány eddigi bűneire, aki azokat megbánva alkalmassá válik a szolgálatra.

A következőkben Jézus kifejti, hogy a tanítványok szentsége teszi lehetővé a világba való küldetésüket. Ahogyan az Atya küldte őt, ő is úgy küldi övéit, ezért nem másról van szó, mint Jézus küldetésének folytatásáról: fogalmi és tartalmi analógiáról van szó (18. vers). A küldetések közötti hasonlóságok ellenére látnunk kell a különbségeket is: Jézus a mennyekből küldetett a világba, míg a tanítványok elhívása a világból történt, hogy azután megváltozva visszatérjenek oda, ahonnan jöttek.

A 19. versben Jézus arról beszél, hogy oda kell szentelnie magát a tanítványokért. Az állítmány jelen ideje arra utal, hogy a tanítványok missziója voltaképpen mindig magának Jézusnak a misszióját jelenti. A ὑπέρ prepozíció utal Jézus áldozatvállalásának helyettesítő jellegére, arra, hogy mások helyett vállalja a kereszthordozást.

ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ – megszenteltek legyenek az igazságban (a tanítványok): Érdekes, hogy az ige olyan állapotot jelöl, amely a múltban megtörtént, de a hatása a jelenben is tart, és megmásíthatatlan. A passivum pedig arról tanúskodik, hogy Jézussal ellentétben nem a tanítványok szentelték önmagukat Istennek, hanem Isten volt az, aki ezt elvégezte rajtuk.

Jézus leendő híveiért könyörög

A szöveg olvasása – 17,20–26

περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ – azokért, akik az ő szavuk következtében bennem hisznek (20. vers): A mondat a leendő tanítványokra vonatkozik, a jánosi gyülekezetre, de a mai egyházra is érthetjük. Az egyház folyamatosságáról van itt szó, amely a megszakítás nélkül átadott hitre épül, amely hit tárgya Jézus. Nem tanról van tehát szó, hanem bizalmi kapcsolatról, amely Jézus és tanítványai között jön létre. Ez a kapcsolat az elhangzó tanítványi szó nyomán létesül, Jézus tehát az igehirdetés fontosságát hangsúlyozza a tanítványok számára.

A 21. versből megtudhatjuk, milyen céllal imádkozik Jézus az egyház jövőjéért. Először egységért könyörög, olyan egységért, amelynek lényegét az ő Atyával való kapcsolata mutatja meg az ember számára. Másodszer azt kéri, hogy ez az egység őbenne és az Atyában valósuljon meg. A szavak és a tettek funkcionális egységéről van szó ebben az esetben, nem pedig a hívőnek az istenséggel történő valamiféle misztikus egybeolvadásáról. Végül megtudjuk mindezek célját: *„hogya a világ megtudja, hogy te küldtél engem.”*

A 22–23. vers az eddigiek parafrázisa, majd a 24. versben – az Újszövetségben egyedülállóan – Jézusnak az Atyával szembeni saját akaratáról (δικαίε) olvashatunk. Ezen akarat, még pontosabban önálló megismerés célja azonban nem más, mint azok megtartása, akiket az Atya a Fiúra bízott. Jézus szeretné, hogy gyülekezete majd ott legyen, ahol ő van (a mennyben), és lássa azt a dicsőséget, amely a földi életben el van rejtve előlünk.

A 25–26. versek az imádság befejező részeként az imádkozó felsorolt kéréseinek jogosságát rögzítik. Kiderül, hogy Jézusnak jogában állt elmondani kéréseit, és a gyülekezetnek jó oka van azt feltételezni, hogy az elmondottak meghallgatásra találnak az Atyánál.

Kibontás

Miután Jézus befejezte búcsúbeszédeit, imádkozni kezd. Imáját, amelynek lényegére hosszú idő távlatából János evangélista emlékezik, a teológia Jézus főpapi imájának nevezi. Vegyük észre a jézusi életritmus sajátosságát: az Atyától az emberig, az embertől az Atyáig, majd megint az Atyához fordul, és ez a folyamat állandóan ismétlődik. A tanítványi életritmus sem

térhet el ettől jelentős mértékben. Különben fennáll annak a veszélye, hogy a tanítvány önmaga erőlködésének csapdájába esik, vagy a világtól elfordulva csak Isten dolgaival törődik.

A tanítványi lét imádkozó életformát feltételez. Csak úgy tudjuk betölteni a szeretet nagy parancsolatát, csak úgy tudunk adni, ha mi is folyamatosan töltekezünk az Istennel való bensőséges kapcsolatunk által.

Továbbvezető gondolatok

Vizsgáljuk meg életünket, és tegyük fel magunknak a kérdést: megtaláljuk mindennapjainkban az imádság és az aktív cselekvés egyensúlyát? Esetleg eltolódott a mérleg nyelve? Ha igen, akkor melyik oldalra, és miért? Készek vagyunk-e mi is azzal a határozottsággal cselekedni, amellyel Jézus imádsága után elindult keresztje felé?

Jézus többek között tanítványai egységéért könyörög. Hogyan éljük meg ezt az egységet széttöredezett társadalmunkban, amikor csak Magyarországon több száz bejegyzett vallási közösségről tudunk? Mit jelent az ökuméné a jézusi imádság összefüggésében?

Az imádság egésze gyönyörűen tükrözi az Atya szeretetét és a Fiú mindvégig tartó *engedelmességét*. E kettő elválaszthatatlanul összetartozik Jézus életében. És a miénkben?

18–19. fejezet

Jézus szenvedésének története Jézus elfogatása és kihallgatása a hatóság előtt Jézus Pilátus előtt Jézus keresztre feszítése, halála és temetése

Olvasás előtt

Az evangéliumok mindegyike tartalmaz szenvedéstörténetet, amelyek közös jellemzője, hogy hosszabban, részletesebben beszélnek el Jézus szenvedésének történetét, mint ahogyan Jézus beszél saját szenvedéséről; teszik ezt saját teológiai meggyőződésük, látásuk és a rendelkezésre álló szóbeli vagy írásbeli információk alapján. A János evangéliumában található passiótörténet sokban különbözik a szinoptikusok anyagától, de nagy vonalakban János is követi a legősibb szenvedéstörténet (Márk) főbb mozzanatait.

A János evangéliumában található szenvedéstörténetre egyrészt jellemző az apologetikus szempont, amely kiemeli, hogy már az elfogatás előtt eldöntött tény volt Jézus megöletése. Másrészt jellemző a jánosi anyagban annak a teológiai meggyőződésnek az érvényre juttatása, amely különösen is fontossá teszi János *tanúskodását*. Teológiai szempontból János annak a bemutatására törekszik, hogy Jézus szenvedéstörténete nem más, mint *megdicsőüléstörténet*. Amire a szinoptikusok nem vállalkoznak, azt János megteszi: már a passiótörténetben felragyogtatja Jézus dicsőségét.

Meg kell említenünk a jánosi szenvedéstörténet dramatizáltságát: néhol már-már forgatókönyv-szerűen részletes az események rögzítése, miközben a szerző mesterien használja a drámai feszültség fokozásának eszközeit.

Eredetiségét tekintve lehet, hogy János felhasználta az ősi, szóbeli tradíciót, de bizonyosnak látszik, hogy nem használta forrásként a szinoptikusok írott anyagait. A jánosi szenvedéstörténet három nagy gondolati, tartalmi egységre bontható, és e három fő egység alegységekre tagolódik: az első szakaszban két kisebb alegység foglalkozik Péter szerepével, a második szakasz hét epizódra osztható a változó helyszínek szerint, és a harmadik egység is hét részre osztható.

Jézus elfogatása és kihallgatása a hatóság előtt

A szöveg olvasása – 18,1–27

A szinoptikusoktól eltérően nem közvetlenül az utolsó vacsora szerzetése után következik Jézus elfogatása, hanem Jánosnál a két eseményt elválasztja a búcsúbeszéd és a főpapi ima majd négy és fél fejezetnyi rész. Ezért tartja János szükségesnek megnevezni a szereplőket (1. vers).

A szöveg a búcsúbeszéd elhangzását feltételezi (Ταῦτα εἰπὼν Ἰησοῦς). Kérdéses, hogy a búcsúbeszédet Jézus az utolsó vacsora szerzetésének termében mondta-e, vagy pedig útban a kert felé, amelyet János nem nevez meg. Az ἐξῆλθεν (kimentek) vonatkozhat mindkét esetre, azonban valószínűbb, hogy nem a terem, hanem a város elhagyására történik utalás.

A 2–3. versben megtudjuk, mi történt Júdással azóta, hogy elárulta mestert. Érdekes megfigyelés, hogy Júdás tudása csak a múltra korlátozódik (ἦδεν – praet. perf.). Jézusé viszont olyan tudás, amely a jövő ismeretét is magában foglalja (lásd 4a). A katonai csapat szerepe és nagysága vitatott, hatszáz (cohors) vagy kétszáz (manipulus) katonát jelenthetett. A katonai sereg létszáma arra mutat, hogy a rómaiak ellenállásra, komoly küzdelemre számítottak, ami azonban elmaradt.

Kérdéseket vet fel továbbá, hogy miért vinnék a katonák Jézust Annás főpap elé, akit a római hatóságok már Jézus elfogatása előtt elmozdítottak.

A következő, 4–5. versek Jézus és az elfogatására kivezényelt csapat találkozását beszélik el. Jézus tudva mindazt, ami rá vár, méltósággal fogadja őket, kérdésével elébe megy az eseményeknek: „*Kit kerestek?*” A válasz (Ἐγώ εἰμι – én vagyok) elsöprő erejű, és teljesen feleslegessé teszi az áruló Júdás szerepét: a szinoptikusoktól eltérő módon nem ő mutatja meg a katonáknak, hogy kicsoda Jézus. Jánosnál az árulónak nem jut más szerep, mint sötétségével illusztrálni Jézus dicsőségét, ha úgy tetszik, fényességét.

A 6. vers a jézusi bemutatkozás drámai hatását érzékelteti, a feszültséget pattanásig fokozva: amikor a katonák és a templomőrök meghallották Jézus szavait, meghátráltak és a földre estek. Nem véletlenül, hiszen a Jézus által használt formula a legszentebb ószövetségi, isteni önkijelentés (például 1Móz 17,1; 2Móz 3,6 stb.).

A 7–8. vers szerepe kettős. Egyrészt alkalom a rendkívüli jelentőségű és erejű kérdés és a rá adott válasz megismétlésére, másrészt megjelenik e versekben a tanítványait féltő mester képe, aki arra kéri elfogóit, hogy hagyja elmenni a hozzá még hűséges tanítványokat.

János szerkesztői lábjegyzete olvasható a következő, 9. versben, majd következik Péter „magánakciója” (10–11. vers), amely mintha karikatúrája lenne az eddig történeteknek. Péter bátor a maga módján, ugyanakkor elfelejti, hogy egyetlen szál kardjával semmire sem megy kétszáz/hatszáz legionárius ellen, és az sem tudatosul benne, hogy Jézusnak nincsen szükségére az ő védelmére.

János megnevezi annak a szolgának a nevét, akinek a fülét Péter levágja, és e látszólag mellékes információ később mély jelentőséget nyer Péter jellembrázolásában: Péter ugyanis még aznap éjszaka találkozik Málkus egy rokonával a főpap udvarán, és nem meri vállalni tettét, sem azt, hogy ismeri Jézust.

Jézus eltéti Péterrel a kardját, és a szinoptikusoktól eltérő (angyalok is segíthetnének) módon indokolja döntését: vállalnia kell a szenvedéseket, amelyeket az Atya neki szánt.

Rendkívül érdekes a három főszereplő viselkedését párhuzamosan vizsgálni: Júdás ördögi ügyet szolgál ördögi módon, Péter isteni ügyet emberi módon, Jézus pedig isteni ügyért száll síkra istenemberi módon.

A 12–14. versek arról számolnak be, hogy Jézust elfogják, és Annás főpap elé viszik. Annás Kr. u. 7–14 vagy 6–16 között volt főpap. Történelmi tény azonban, hogy a zsidó nagytanácsban a volt főpapok is helyet kaptak. Annásnak öt fia (mindannyian főpapok lettek) és egy veje (Kajafás, igazi nevén József) komoly szerepet játszott a korabeli politikai folyamatok alakításában. Annás személyével nem sokat foglalkozik az evangélista, viszont Kajafás szerepével annál inkább. Visszaútalás történik 11,51-re, ahol Kajafás tudtán kívül prófétál Jézusról: „*meg fog halni a népért.*”

Péter tagadását taglalják a következő versek (15–18). Jn 13,36–38-ban olvashatunk Péter heves fogadkozásáról, és úgy látszik, fogadalma szerint jár el akkor, amikor kardot ránt Jézus védelmében. Ezekben a versekben azonban tagadását beszéli el János, élesen szembeállítva Péter tettét Jézus hitvallásával. A „másik tanítvány” kilétét homály fedi; vannak, akik a szeretett tanítvánnyal, mások Júdással azonosítják. Annyi bizonyos, hogy a főpapi udvar zárt területére azért vihette be Pétert, mert ismerős (γνωστός) volt a főpappal. A szinoptikus szövegek megegyeznek abban a kérdésben, hogy Pétert először egy szolgálólány kérdezte a Jézussal való kapcsolatáról. János arról is értesít, hogy ez a lány volt a főpapi udvar kapuőrzője. Az általa feltett kérdésre Péter tömören válaszol: οὐκ εἰμί. Egyértelmű a Jézus szavaival való szöges ellentét: Ἐγώ εἰμί. János a szavak szintjén is leleplezi

Péter Jézushoz való hűtlenségét, aki pár perccel ezelőtt kérte a katonákat, hogy ne bántsák tanítványait.

János realista emberábrázolása elgondolkodtató. Meri gyengének, esendőnek ábrázolni Pétert, aki a későbbiekben Jézus kihallgatásának, szenvedésének a koronatanúja lesz. Érdekében állna, hogy Pétert rendíthetetlen és hűséges tanítványként ábrázolja, ám a hitelesség kedvéért nem hajlandó erre a ferdítésre.

A 18. vers látszólag szintén mellékes információt közöl: Péter a katonákkal, templomőrökkel együtt melegedik a tűznél a hűvös éjszakában. Pár perce szinte együtt tartóztatták le Jézussal, most pedig megtagadva tanítványosságát, Jézussal való közösségvállalását, tartja kezét a parázs felé: mint-ha mi sem történt volna...

A következő rész (19–24. vers) Jézus Annás általi kihallgatását beszéli el. A főpap korának legismertebb embere volt, ugyanakkor saját népe mélységesen megvetette. A Talmud így emlékezik róla: „Jaj Annás házának! Jaj a kigyófajzatoknak!” Annást személyes bosszú vezérelte, hiszen végre eléje kerülhetett az a vándortanító, aki pár nappal ezelőtt kikorbácsolta kufárait a templomból.

Annás elsősorban két dolog felől érdeklődik: kik voltak Jézus tanítványai, és hogy mit tanított. Jézus a kérdés második felére válaszol előbb: $\lambda\epsilon\lambda\acute{\alpha}\lambda\eta\kappa\alpha$, beszéltem – mondja. A jánosi szóhasználat utal arra, hogy Jézus kijelentéseiről van szó, amelyeket teljesen nyilvánosan mondott el „a világban”. Nincsen tehát szó arról, hogy tanítása titkos lenne, hiszen a templom meg a zsinagóga nyilvánossága ezt lehetetlenné tette.

$\epsilon\delta\iota\delta\alpha\chi\alpha$ – tanítottam (20. vers): Az ige aorisztosz alakja utal arra, hogy Jézus tanítói tevékenysége a múltban zajlott és befejeződött. A tanítás a zsidó vallás hivatalos helyein történt, „*ahol a zsidók mindannyian összejönnek*” – Jézus ezzel kiemeli, hogy tanítását minden zsidó megismerhette, és állást foglalhatott vele kapcsolatban.

Ezt követően felel Jézus a főpap kérdésének első felére, amely a tanítványokra vonatkozott, azokhoz küldve Annást, mert övéi minden bizonnyal hajlandóak lesznek hűségesen beszámolni mindarról, amit Jézus rájuk bízott. Van valami tragikus abban, hogy miközben Jézus ezt mondja a főpaprak, pár méterre ott van tőle egyik leghűségesebbnek gondolt tanítványa, Péter, aki azonban nemhogy Annásnak, de még egy szolgálonak sem mer róla bizonyágot tenni.

Jézus meglehetősen szokatlanul viselkedett a Szanhedrin előtt: nem

mutatott kellő alázatot, nem úgy válaszolt, mint aki fél, vagy mint aki mindenképpen meg akarja úszni a büntetést. Ellenkezőleg: egész megjelenése azt sugallja, hogy az igazságot képviseli, mint aki tudja, hogy nem kell félnie az igazságtól, mert az őt igazolja. Nem csoda, ha Jézus szokatlan magatartásán feldühödve valaki odamegy, arcul üti (22. vers), és meg is feddi a szerinte kifogásolható modorért. Jézus még most sem veszíti el nyugalmát, amely mindezidáig jellemezte egész magatartását: higgadtan kéri a vádak felsorolását, bizonyítását (23. vers).

Annás megkötözve küldi el Jézust Kajafához (24. vers), jelezve ezzel, hogy bűnösnek találta. Érdekes, hogy a szöveg Kajafást főpapként említi, hiszen a 19. versben János Annásnak tulajdonítja a címet. (Lásd a 12–14. versek magyarázatát: valószínű, hogy Annást mint volt főpapot megillette a cím a szanhedrin tagjaként is.)

A főpap házának udvarán maradván János ismét Péterre irányítja a figyelmet (25–27. vers). A 25. versben elhangzó kérdés csupán gyanút fejez ki; igaz ugyan, hogy ez most már nem csak egy ember kérdése, mint ez történt a szolgálólány esetében. A kérdésre Péter szó szerint ugyanúgy válaszol, mint az előbb, de a feszültség tovább fokozódik: megszólal ugyanis Málkus rokona, aki állítja, hogy együtt látta Pétert Jézussal a kertben. Ez a kérdés már sokkal élesebb, sokkal konkrétabb, mint az előzőek. Péter harmadszor is tagad, így teljesítvén be Jézus róla szóló jóvendölését (13,38). A kakasszó egyrészt Jézus szavának beteljesedését jelzi, másrészt időben is elhelyezi a kihallgatást: Jézus vallatása egészen hajnalig tartott.

Kibontás

Jézus elfogatásának és kihallgatásának körülményeit tanulmányozva tanúi lehetünk a *rend*nek. Semmi nem történik véletlenül, semmi nem improvizatív, minden annak a *rend*nek megfelelően zajlik, amely nem más, mint Isten üdvterve. Jézus maradéktalanul belesimul ebbe a *rend*be, ezért mindvégig ő irányítja az események menetét. Jézus saját sorsa fölé tud emelkedni, mert *elfogadja*, amit neki szánt az Atya.

Megdöbrentő, hogy Jézus minden külső körülmény ellenére sem veszíti el az „alaphangot”: az agapé szellemében szól és cselekszik mindvégig.

Továbbvezető gondolatok

El tudjuk fogadni azt a sorsot, amelyet nekünk szán az Úristen? Jézusnak ki kellett innia a saját poharát, amely számunkra elképzelhetetlenül keserű

volt, mégis kiitta. Elfogják, kihallgatják, hamis vádakkal illetik, mégis mindig a szeretet nyelvén beszél. Mire kötelez ez bennünket, akik Jézus követőinek mondjuk magunkat, és sokszor magunkból kikelve viselkedünk, mert valaki megsértette méltóságunkat, büszkeségünket, egónkat?

Péter személyével kapcsolatban: ő háromszor tagadta meg nyilvánosan Jézust. Mi hányszor? Ne ítélkezzünk, mert saját magunk fejére gyűjtünk parazsat... Jézus megbocsát Péternek, ahogyan nekünk is megbocsát bűneink beismerése után.

Jézus Pilátus előtt

A szöveg olvasása – 18,28–19,16a

A 28. vers Jézus kihallgatásának következő helyszínét ismerteti: Pilátus rezidenciájáról van szó. Miután befejeződött az Annás előtt történő kihallgatás, Jézust ide viszik. Az épületnek tágas udvara volt, barakkokkal a helyőrség számára. Az időpont megfelel a római adminisztrációs szokásoknak, kora reggel folytatódik a vádlott kihallgatása.

János evangéliumának időmegjelölései alapján nagycsütörtök és nagy-péntek eseményei a következők szerint történhettek: csütörtök késő este, valószínűleg éjfélkor elfogják Jézust. Éjfélről hajnali háromig Annás, háromtól hatig Kajafás, majd hattól reggel kilenc óráig Pilátus hallgatja ki. Halála jóval péntek délután hat óra előtt kellett hogy bekövetkezzen, hiszen a szombat beállta előtt a holttest eltemetésére is volt idő. János evangélista Jézus halálát a páskavacsora elköltésének napjára teszi, erre utal, hogy a zsidók nem mennek be a helytartó udvarába, félve a kultikus tisztátalanságtól. Teszik mindezt szilárd meggyőződéssel, és közben halálra ítélik Isten Páskabarányát (1,29).

Pilátus tisztában van a zsidók vallási szokásaival, és kijön a tömeg elé (29. vers). Minden bizonnyal igyekszik jó döntést hozni, helyrehozni korábbi politikai baklövéseit. Mint ismeretes, korábbi cselekedeteivel kivívta a zsidók ellenszenvét. A zsidó vezetőkkel való konfliktusa akkor kezdődött, amikor első bevonulása alkalmával nem vétette le a katonák pajzsáról a császár képét, a zsidók ezt bálványnak tekintették, és szerintük megszentelték cselekedetével a várost. Második ballépése a város vízvezetékének a megépítése volt, amelyet a templom költségvetéséből finanszírozott. Egy újabb bevonulása alkalmával, amikor ismét nem vetette le a császár

jelképét a pajzsokról, a zsidók megszegyenyítették: kezük elért Rómáig, és Pilátus parancsba kapta, hogy azonnal tegyen eleget a helyi vezetők kérésének. Érthető ezzel a háttérrel, hogy a helytartó előzékenyen kimegy a zsidók elé... Újabb baklövést már nem akar elkövetni.

Érdekes megfigyelés, hogy Jézus kihallgatása során Pilátus hétszer jön ki, illetve megy be az épületbe. János ezzel a zaklatott jövés-menéssel a helytartó nyugtalanságát, tanácstalanságát ábrázolja. Mint ítéldbíró a vádat akarja először hallani, felszólításával kezdődik a világi törvényeknek megfelelő ítéelőper.

A Pilátus kérdésére adott válaszból (30. vers) kiderül, hogy a zsidó nagytanács már meghozta ítéletét. Tehát nem a törvények szerint való igazság keresésére törekednek, hanem egy már meghozott ítélet szentesítését várják a helytartótól. Jézust „gonosztevőnek” nevezik, és szájukban ez a kifejezés nem más, mint hazugság, hiszen semmilyen bűnt nem sikerült Jézusra bizonyítaniuk.

παρεδώκαμεν – átadtuk (30. vers): János ezt a kifejezést nyolc alkalommal használja Júdással összefüggésben, most pedig háromszor vonatkoztatja Jézus zsidó vádlóira.

Pilátusnak nyilvánvaló módon nem tetszik a tömeg előzetes feltevése. Római helytartóként, a római jog képviselőjeként helytelenítette, ahogyan a zsidók eljárak Jézus ügyében. Ennek megfelelően (31. vers) felszólítja az előjárókat, hogy ítélkezzenek saját törvényeik szerint. A helytartó válaszból következtethetünk arra, hogy Jézust nem tartja köztörvényes bűnözőnek, hiszen akkor neki kellene eljárnia. A rómaiak a megszállt területek vallásgyakorlatát nem szabályozták, Pilátus tehát a római szokásjog szerint jár el, amikor vallási viszályként értelmezi a helyzetet.

A helytartónak adott válasz nem más, mint tömör előítélet, amely nyilvánvalóvá teszi: itt már minden vita és eljárás fölösleges, mert a vádlott halálbüntetést érdemel. Történik mindez úgy, hogy még egyetlen konkrét vád sem hangzott el! A római jog szerint a zsidóknak nem volt joguk halálbüntetést kiszabni és az ítéletet végrehajtani. Ez a helyzet egyrészt mutatja megalázott voltukat, a rómaiakkal szembeni alárendelt viszonyukat, másrészt az ebből fakadó sértődöttséget, reakciót: amihez nem volt joguk, azt a helytartóval akarják elvezettetni.

Az eddig elhangzottakat János lábjegyzetszerűen magyarázza (32. vers). Kiderül, hogy az előző versben elhangzott panasza mögött, amely szerint a zsidóknak nem áll jogukban senkit sem megölni, isteni cél húzódik: neve-

zeten az, hogy a rómaiak végezzék ki Jézust, és így ne megkövezés, hanem keresztre feszítés által haljon meg.

Pilátus ezek után otthagyja a vádlókat az udvaron, és bemegy Jézushoz (33. vers). A helytartó első kérdését mind a négy evangélium rögzíti annak nyilvánvaló jelentősége miatt. Pilátus arra kíváncsi, hogy Jézus királyi címet igényel-e magának vagy sem; őt ez elsősorban politikai szempontból érdekli. Ugyanakkor ez volt az a vád, amellyel Jézust illették a vádlói. Paradox módon olyasmivel vádolják és olyasmieért ítélik halálra, ami Jézus soha nem akart lenni: a zsidók királya.

Pilátus kérdésére Jézus a szinoptikusoktól eltérő módon kérdéssel válaszol (34. vers). János talán azt akarja hangsúlyozni, hogy ha Pilátus „magától” mondja, amit mond, akkor tudtán kívül prófétál, akárcsak Kajafás.

Jézus viszontkérdésére Pilátus tiltakozással válaszol (35. vers). Világosá teszi, hogy amit mond, azt nem „magától” mondja, hanem annak alapján kérdez, amit a zsidók és a főpapok mondtak neki Jézusról. Ebből következik, hogy a vádat nem Pilátus találta ki, hanem az épület előtt állók, ő csak arról akar meggyőződni, hogy igaz-e, amit a vádlók állítanak. Ezért kérdezi: „Mit cselekedtél?” Római helytartóként Pilátust nem érdeklik az ügy vallási vetületei, arról akar megbizonyosodni, hogy Jézus tett-e olyasmit, amivel politikailag veszélyeztetné Róma egységét és nyugalmát.

Jézus válaszol (36. vers), de nem a feltett kérdésre, hanem arra, amit Pilátus korábban (33. vers) kért. Érdekes, hogy nem a királyról, hanem a királyságról beszél. Jézus válasza egyrészt politikai: elismeri, hogy van országa, és ki is fejezi e királyságra tartott igényét (ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ – az én királyságom). Másrészt a válasz teológiai, hiszen kifejti: e királyság nem e világból való. Logikailag Jézus válasza kristálytisza: amennyiben a vád igaz, úgy a kérdés nem tartozik Pilátus jogkörébe; amennyiben pedig világi országról van szó, úgy a vád hamis. Jézus tovább göngyölíti a gondolatmenetet, és továbbra is logikusan érvel: ha világi hatalomról, országról lenne szó, akkor minden bizonnyal katonái is lennének, de nincsenek, tehát nem világi hatalomról van szó.

Pilátus szeretne többet is megtudni az előtte álló vádlottról, és kérdésével (37. vers) alkalmat ad Jézusnak arra, hogy bővebben is kifejtse királyságáról vallott nézeteit. Jézus ezt megteszi, de válasza kettős értelmű: egyrészt megerősíti Pilátus feltételezését, másrészt válaszában második fele krisztológiai hitvallás, amely szól inkarnációjáról, preegzisztenciájáról és küldetése céljáról. Megtudjuk, hogy Jézus elsődleges feladata nem más,

mint tanúskodás arról az országról, amely nem e világból való. A per során Jézus mint vádlott áll Pilátus előtt, itt azonban a vádlottból tanú lesz. Tanú, aki vádolja azokat, akik nem hisznek bizonyágtételének, tehát a *tanúból bíró* lesz.

János evangéliuma voltaképpen drámai tanúságtétel Isten és a kozmosz közötti perben, amely során Jézus Istenről, az evangélista pedig Jézusról tanúskodik. János zsenialitását támasztja alá, hogy e dráma csúcsa, a Pilátus előtti tanúságtétel maga is egy per, egy hivatalos jogi eljárás keretében hangzik el.

Pilátus e per során lehetőséget kap arra, hogy Jézus szavának megfelelően válaszoljon arra a kérdésre, hisz-e Jézus bizonyágtételének vagy nem. A 38a versből azonban kiderül, hogy Pilátus elszalasztja a neki felajánlott lehetőséget, nem érdekli, mi az igazság. Kérdését helyesebb így fordítani, tekintettel arra, hogy a főnév névelő nélkül áll: „Mi az, hogy »igazság«?” A helytartó kérdéséből kiderül, hogy nem érti Jézus szavait, következésképp nem tud *mellette* dönteni, de mivel döntenie kell, valószínű, hogy *ellene* fog dönteni, jóváhagyva a főpapok előzetesen meghozott ítéletét.

Pilátus befejezettnek gondolja a vádlott kihallgatását, ezért kimegy az épületből, és közli a zsidó előljárókkal, hogy semmiféle bünt nem talált Jézusban (38b vers). Érdekes Bultmann megjegyzése, aki e versben az állam és az ige hirdetés közötti viszony paradigmáját látja. Az állam (Pilátus képviselőjében) felismeri, hogy nem kell az ige hirdetésétől tartania, és megkísérli az ige hirdető szabadon bocsátásával biztosítani az ige hirdetés folytonosságát. Teszi Pilátus mindezt úgy, hogy nem hisz az ige hirdetés tartalmában, és a világot sem akarja arra kényszeríteni, hogy higgyen benne.

Pilátus alkut kínál Jézus vádlóinak (39. vers), méghozzá megfontolandót: ajánlatának lényege, hogy az ünnepre való tekintettel gyakoroljanak amnesztiát Jézus felett. Így nem kerülnek abba a megszégyenítő helyzetbe, hogy a helytartó hamisnak találta az általuk felhozott vádakot, ugyanakkor Jézus ártatlanságát sem kell kimondaniuk. Sőt hallgatólagosan bűnösnek nevezhetik, akinek csupán az ünnepre való tekintettel kegyelmeztek meg.

A zsidó vezetők elutasítják Pilátus ajánlatát (40. vers), és egy köztörvényes bűnöző szabadon bocsátását követelik Jézus szabadon bocsátása helyett.

Miután Pilátus kompromisszumra törekvő ajánlata megghiúsult, a helytartó elviteti Jézust, hogy megkorbácsolják (19,1). A római joggyakorlatban kétféle típusú korbácsolást különböztettek meg: a *verberatio* vagy *fustigatio*

javító célzatú volt, míg a halálraítéltek kiegészítő büntetésének számított a *flagellatio*. János evangéliumában a szinoptikusoktól eltérően Jézus megkorbácsolása a halálos ítélet kimondása előtt történik, tehát egyértelmű Pilátus javító szándékú hozzáállása.

A 2–3. versekben a legionáriusok egy trónralépési paródiát játszanak el Jézussal megvetésük jeléül. A ceremóniának három mozzanata volt: az *installatio*, vagyis a királyi ruhába öltöztetés; az *acclamatio*, azaz üdvözlés; és az *intronisatio*, vagyis a trónra ültetés. János e három mozzanat parodizálását rögzíti. Célja nem egyéb, mint bemutatni azt, mit tesz a világ Isten országával. A helyzet iróniája, hogy a szereplők tudtukon kívül is olyan igazságokat mondanak, amelyek egyetemes érvényűek Jézusra nézve.

Jézus megfenyítése után Pilátus kimegy a tömeg elé, és másodszer is ártatlannak nyilvánítja Jézust (4. vers), majd Jézus is kijön a tömeg elé (5. vers) királyságának pilátusi jelmezében. E maskara a helytartó szándéka szerint azt jelképezte, hogy mennyire komolytalan mindaz, amiről Jézus beszél, és amivel vádolják. Jézus most először szembesül vádlóival, amióta átadták a helytartónak.

Pilátus mondatát („*Íme, az ember!*”) többféleképpen értelmezhetjük. Pilátus célja lehetett többek között az, hogy részvétet keltsen, az, hogy nevetéssé tegye a trónkövetelés vádját, de az is, hogy egyértelművé vegye: Jézus politikailag senkire sem jelent veszélyt. E magyarázat szerint Pilátus azt szeretne volna bemutatni, hogy Jézus már alaposan megbűnhődött, és ha valaha is királyságot forgatott a fejében, ennek már vége. Logikailag ez lett volna a *verberatio* célja, a következménye pedig az, hogy a vádlók hagyják elmenni a vádlottat, aki már alaposan megfizetett feltételezett bűnéért.

Pilátus mondatának kirsztológiai értelmezése szerint az „ember” szónak elvont értelme van, hiszen ezt a nevet Jézus több alkalommal is önmagára vonatkoztatta (3,14; 8,28). Valószínű, hogy Pilátus nem gondolt semmilyen kettős értelmű kijelentésre, azonban János, a drámaíró esetében már nem lehetünk ennyire biztosak ebben.

A templomi őrség semmiféle részvétet nem tanúsít (6–7. vers), ellenkezőleg: Jézus keresztre feszítését követelik. Ezt a kérést most már alá is tudják támasztani. Pilátus erre harmadszor mondja ki, hogy semmi bűnt nem talál a vádlottban, és nem kevés gúnnyal a szavaiban felajánlja a zsidóknak, hogy feszítsék meg Jézust ők, ha akarják. Tudja ugyanis, hogy a Nagytanácsnak a törvények értelmében ehhez nincsen joga.

A vádlók most már nyíltan, leplezetlenül kimondják: a vád nem politi-

kai, hanem vallási jellegű. A saját törvényükre hivatkoznak, amely kimondja, hogy az istenkáromlás bűn (3Móz 24,16). Az pedig, hogy valaki Isten Fiának mondja és tartja magát, nem más a zsidók szemében, mint a legsúlyosabb istenkáromlás. Jézus ezt állította magáról (Jn 5,18), ezt tudják bizonyítani, tehát istenkáromló, méltó a halálra, sőt meg *kell* halnia.

Pilátus a konkrét váddal szembesülve még inkább tanácsstalanná válik (8. vers). Az előbb még egy ország nélküli királyt kellett volna halálra ítélnie, most meg már egy olyan ember elítéléséről kell döntenie, aki isteninek mondja magát. Pilátus ebben a helyzetben annak az embernek a megtestestítője, aki nem tud és nem mer döntenie az igazság mellett, noha ez a lehetőség adott volt számára.

Pilátus ismét visszamegy az épületbe (9. vers), és új párbeszédbe kezd Jézussal a hatalomról. Πόθεν εἶ σὺ – „*Honnan való vagy te?*” – kérdezi Jézustól. Abban a korban ez az egyik legfontosabb kérdés volt valakinek a beazonosítására. A jánosi kettősértelműségnek megfelelően azonban feltételezhetően van a kérdésnek egy mögöttes, mélyebb jelentése is: „Van-e kapcsolatod egy másik világgal? Netán onnan jöttél?” Jézus most néma marad, noha erre a kérdésre már egyértelműen válaszolt (8,14). Némaságának oka az eddigiekből következik: ha Pilátus nyilvánvaló módon nem értette, hogy ő király, de nem földi értelemben, teljesen fölösleges mennyei eredetéről beszélnie.

Jézus hallgatása felbosszantja Pilátust (10. vers). Egyértelművé akarja tenni, hogy korlátlan hatalommal rendelkezik, így sértő a fogoly hallgatása, valamint az, hogy nem működik együtt a saját érdekében.

Mint oly sokszor, Jézus kizökkenti vitapartnerét az általa diktált ritmusból, teljesen más irányba fordítva válaszával a beszélgetés menetét (11. vers). A hatalmával kérkedő helytartóval közli, hogy igazából semmilyen hatalma nincsen, hacsak nem az, ami felülről adott számára. Jézus válasza ismét kettős értelmű, hiszen elismeri, hogy Pilátusnak van hatalma felette, ugyanakkor kimondja: ezt a hatalmat Pilátus „felülről” kapta. Jézus most válaszol Pilátus nyitó kérdésére (Honnan való vagy te?), és a helyzetből adódóan mintha azt mondaná: „Nem az a lényeges, hogy én honnan származom, hanem az, hogy a te hatalmad honnan való!”

A 13. vers arról tanúskodik, hogy a per folyamán Jézus előbbi kijelentése Pilátus számára egyfajta fordulópontot jelentett. Mintha megértette volna a hatalmi viszonyok tisztázása után, hogy Jézus ártatlan és ártalmatlan. Jézus vádlói pontosan érzik, hogy Pilátus mire készül, ezért bevetik végső érvüket, és megfenyegetik a helytartót: ha megteszed, nem vagy a császár

barátja (φίλος τοῦ Καίσαρος). A zsidó vezetők burkoltan, de nagyon is nyilvánvaló módon hozzák Pilátus tudtára: amennyiben szabadon bocsátja Jézust, feljelentik a császárnál, és azzal fogják vádolni, hogy elhanyagolja a birodalom érdekeinek képviselőjét.

Mindezek hallatán Pilátus véglegesen eldönti, mit fog tenni. Rádöbben arra, hogy kénytelen engedni alattvalói kérésének, ha meg akarja őrizni ingatag hatalmát, és belátja: úgy kell cselekednie, ahogyan azt a megszállott nép vezetői elvárják, mi több, parancsolják.

A 14. versben János pontosan megjelöli az események helyét és idejét. A mi időszámításunk szerint dél körül járhatott az idő, a templomban mindjárt levágják a páskabarányokat. Most, ezekben a percekben fogják Jézust halálra ítélni, a páskabarányok levágásával egy időben, hogy Isten Bárányaként meghaljon a Golgotán.

Pilátus utolsó kísérletként megpróbálja provokálni a tömeget („*Íme, a ti királyotok!*”), de csak dühödt üvöltés a válasz. Pilátus ekkor felteszi utolsó kérdését: „*A ti királyotokat feszítsem meg?*” Igyekszik kibújni a felelősség alól, megpróbál nem részt venni abban a játékban, amelybe belekényszerítették. Jézus vádlói utolsó kijelentésükkel megghiúsítják Pilátus szándékát: „*Nem királyunk van, hanem császáruk!*” A színjáték kimenetele eldőlt, Jézus sorsa megpecsételődött.

Mindezek után Pilátusnak már csak egyetlen feladata volt (16. vers): kiszolgáltatni Jézust vádlóinak, és ezt meg is teszi.

Kibontás

Felvetődik Pilátus megítélésének a kérdése. Igyekszik megismerni az igazságot, ám amikor hallja, nem érti meg. A per során kiderül, hogy Pilátus jobb tanú, mint bíró, hiszen háromszor mondja ki Jézus ártatlanságát, végül mégis halálra ítéli.

A vádlókról János megállapítja, hogy nagyobb a bűnük, mint Pilátusnak, hiszen ők adták Jézust a helytartó kezébe. Annak érdekében, hogy Jézus halálra ítélese megtörténjen, készek feladni népük ősi álmát, a messiási királyságot.

Jézus a per előrehaladtával János teológiájának megfelelően egyre közelebb kerül a megdicsőüléshez. Előbb a vádlottból tanú, majd bíró lesz, aki ítéletet mond azok felett, akik őt vádolják. Majd kiderül, hogy bírónál is több: egy olyan ország királya, amely nem e világból való. Mindezek összefüggésében János szemében a kereszt nem más, mint trónra lépés és felmagasztalás.

Továbbvezető gondolatok

A kihallgatás előtt Jézus gyakorlatilag már halott volt vádlói szemében. Már csak az van hátra, hogy az ítéletet végrehajtsák. Pilátus eszköz az ítélet végrehajtása során, bábu, aki akarata ellenére kényszerül cselekedni. Mozgásteret külsőleg meghatározott, azonban belsőleg, lelkiekben nem. Választhatná az igazságot, mégsem teszi. Érdeemes elgondolkodni azon, hogy a külső körülmények mennyire befolyásolják döntéseinket, magatartásunkat, illetve mennyire tudjuk megőrizni saját belső integritásunkat minden élethelyzetben, ahogyan ezt Jézust tette az egész per során.

Jézus keresztre feszítése, halála és temetése

A szöveg olvasása – 19,16b–42

Miután elhangzik a halálos ítélet, és a bíró azt is közölte, hogy az elítélt milyen halálnemben részesüljön, Jézust átadták a legionáriusoknak (16b vers).

Jézus a kereszt vízszintes szárát (*patibulum*) maga vitte a vesztőhelyre (17. vers), a város falain túlra. János evangéliumában nem szerepel Cirénei Simon, sem az asszonyok, akik siratják Jézust. A helyet, ahol Jézust kivégezték, Golgotának nevezték héberül, és valószínűleg egy koponya alakú domb lehetett a városfalakon kívül. A rómaiak céljának nagyon is megfelelt, hiszen messziről is látszottak a kivégzések, így jelentős elrettentő erejük volt a városlakókra nézve.

János evangéliuma a keresztre feszítés tényét önmagában közli (18. vers), kerülve minden hatásvadászatot vagy részletezést. Megemlíti azonban, hogy Jézussal együtt két másik embert is keresztre feszítettek, akiket János a szinoptikusokkal ellentétben nem illet semmilyen jelzővel.

A 19–22. versekben az evangélista Jézus kereszttjének a feliratáról tudósít. Szokás volt a rómaiak által megszállt területeken, hogy az ítélet végrehajtásáról jelentést készítettek a hatóságoknak. A nyilvánosságot is szívesen informálták egy kis táblával (*tabula*), amelyen szerepelt mindaz, amit érdemes volt tudni az ítéletről. A *tabula* ugyanakkor elrettentésként is szolgált azoknak, akik hasonló bűn elkövetésén gondolkodtak. Egyedül János evangéliuma említi, hogy e felirat három nyelven íródott, azt jelképezve, hogy Krisztus uralma univerzális. János tudósít arról, hogy sok zsidó is elolvasta a feliratot, ezzel hangsúlyozva azt, hogy Pilátus tudtán kívül

isteni igazságot hirdetett, valamint azt, hogy sok zsidónak lehetősége volt állást foglalni a felirat igazságtartalmával kapcsolatosan.

Érthető módon Jézus vádlóinak nem tetszik a felirat, és megpróbálják rávenni Pilátust, hogy tegye idézőjelbe azt, ami a táblán szerepel. Pilátus erre nem hajlandó, hanem kimondja szállóigévé lett mondatát: „*Amit megírtam, megírtam.*”

A messiási zsoltár (Zsolt 22,19) prófécija teljesedik be a 23–24. versekben. A szöveg összefüggéséből arra következtethetünk, hogy a kivégzőosztag négy katonából állt, akik sorsvetéssel döntötték el, hogy kié legyen Jézus egybeszótt köntöse.

János mindezt tárgyilagosan jegyzi fel, hogy azután arról is tudósíthatson a következőkben (25–27. versek), mit tettek Jézus igazi hívei. A szövegből nem derül ki világosan, hogy három vagy négy nőről van-e szó. Valószínű, hogy négy asszonyról beszélhetünk és két-két névről. Az első két asszony: Jézus anyja és nővére, akiket név nélkül említ János. A másik két asszony pedig Jézus két nőtanítványa: Mária, valószínűleg Klópás felesége (Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ – sokféleképpen fordítható: lehetne szó Klópás anyjáról, lányáról, nővéréről, hiszen a birtokos névelő csak a hozzátartozást fejezi ki, a rokonsági fokot nem jelöli) és magdalai Mária. A szinoptikusokkal összehasonlítva megállapítható, hogy egyértelmű bizonyossággal csak Mária, Jézus anyja egyezik a János által felsorolt asszonyok közül a többi evangélista által említettekkel.

Elképzelhető, hogy Jánosnak az asszonyok felsorolásával többek között az volt a szándéka, hogy ellentétbe állítsa őket a négy római katonával. A szinoptikusokkal összehasonlítva megállapíthatjuk, hogy velük ellentétben nem távol, hanem a kereszt tövében állnak az asszonyok.

A szeretett tanítvány szintén név nélkül szerepel a jánosi felsorolásban, akárcsak Jézus édesanyja, Mária. Pedig a kereszt tövében nekik jut a legfontosabb szerep. Név nélkül való szerepeltetésük azzal függhet össze, hogy a jánosi látásmód szerint a Jézussal való *kapcsolatuk* a fontos, nem pedig a személyük. A kereszt alatt egy új család születésének lehetünk tanúi, amelyet nem a vérrokonság köt össze, hanem a Jézus személyéhez kötődő kapcsolat.

Megfigyelhető, hogy a Jézus szavai által létrehozott kapcsolat nem szimmetrikus: nem egymásra bizza övéit, hanem az édesanyját bizza a szeretett tanítványra: a jánosi gyülekezet paradigmájával találkozunk e szövegrészben. Mária személye az evangélium elején tűnik fel, a kánai menyegző történetében, és csak most, a kereszt tövében látjuk őt vizont. Jézus mindkét

esetben egyformán szólítja meg édesanyját (γύναι – asszony); János mindkét helyen azonos módon nevezi Máriát (ἡ μήτηρ – az anya); a Jézus és az édesanyja között zajló beszélgetésnek a témája mindkét helyen a közeli időpont, „az óra”; Mária mindkét esetben közel áll Jézushoz, meghitt kapcsolatban van vele.

Ami az evangélium felépítését illeti, fontos megjegyeznünk: a Máriával való két jelenet a mű elején és végén helyezkedik el, az egész iratot körbezárva. Az édesanya személye mindkét esetben a jövőre utal, arra a jövőre, amelynek ő is a részese lesz: ő a hívők, a Jézusban bízók képviselője a jánosi iratban. János arról tudósít, hogy a szeretett tanítvány Máriát az otthonába fogadta attól az órától fogva, és mindez a jánosi teológia szerint annyit jelent: a kereszt tövében, Jézus *halálának* pillanatában *megszületik* az anyaszentegyház, és ennek a közösségnek a vezetője lesz a szeretett tanítvány.

ΜΕΤΑ ΤΟΥΤΟ – ezután (28. vers): Az időmeghatározás arra vonatkozik, hogy miután Jézus mindent elvégzett, amit az Atya rábízott, már csak utolsó szava és halála van hátra. A versben két olyan ige szerepel, amelyek a τέλος (cél, vég, befejezés) főnévre vezethetők vissza.

Az első ige a τελέω (bevégezni, célhoz érni, teljesülni); passzív perfectum alakban áll, magyarra így fordítható: *elvégeztetett, azaz már megtörtént.*

A második ige a τελειώω (befejezni, véghezvinni – műveltető jelleggel); a passzív aorisztoz conjunctivus alak azt a célt fejezi ki, amelynek *most kell megtörténnie.*

A jánosi szóhasználat célja nem más, mint a messiási jövődölések beteljesedésének igazolása, dokumentálása. Jézus a keresztre feszítve is szabad, hiszen csak az Atyának vetette alá magát és életét. Utolsó szava (szomjazom) természetes és érthető, hiszen ember is volt: megkínzott teste sóvárgott a folyadék után. Szomjasan hal meg ő, aki az élet vizét adja az embereknek (4,14), és inni ad azoknak, akik szomjaznak (7,37). Jézus halála pillanatáig tudatosan cselekedett, hiszen mindezt „tudva” azért szól, hogy az írás beteljesedjék (Zsolt 22,16).

A kereszt tövében volt egy ecettel teli edény (29. vers.), mondhatnánk, természetes módon, hiszen a borecet (*posca*) volt a római katonák frissítő itala. János evangéliuma szerint az ecetbe mártott szivacsot nem nádszálla tűzték, hanem izsópra, amely lágy szárú, így alkalmatlan arra, hogy oda lehessen tartani vele a szivacsot a szomjazó szájához. János valószínűleg a páskaliturgiára asszociál, amelyben a leölt bárány vérébe mártott izsóppal kellett az ajtófélfát meghinteni, hogy a házban lakók megmeneküljenek. Az

izsóp megemlítése Jánosnál azt a gondolatot erősíti, hogy a kereszten Isten Báránya hal meg a világ bűneiért.

ΤΕΤΕΛΕΣΤΑΙ – elvégzetett (30. vers): Jézus halálának pillanata, az Atya Jézusra bízott munkájának befejezése, ugyanakkor a Fiú megdicsőítésének a pillanata is!

παρέδωκεν τὸ πνεῦμα – szó szerint: átadta a lelket: A jánosi szavak ebben az esetben is többféle értelmezési lehetőséget tesznek lehetővé. A szavak elsődleges jelentése szerint a fizikai halál leírásáról van szó. De Lk 23,46-ot figyelembe véve úgy is értelmezhető a mondat, hogy Jézus tudatosan adta át a lelkét az Atyának. Mivel azonban Jánosnál az Atya szó szerint nem szerepel, értelmezhető úgy is a mondat, hogy halála pillanatában Jézus tanítványainak adja a Lelket, hiszen mindezt tanítványaira nézve teszi, feljűk hajtva a fejét.

A továbbiakban (31–37. vers) Jézus halálának teológiai értelmezését olvashatjuk. A 31. versben János pontosan megjelöli azt a napot, amelyen Jézus meghalt: a páskabárány leölésének napjáról van szó, amely a páska-ünnep előkészületi napján, tehát pénteken történt. A zsidó vezetőknek a mózesi törvénynek megfelelően (5Móz 21,32) sietniük kell. Ezért kéri, hogy a katonák törjék el az elítéltek lábszárcsontját, azaz sietessék a halál beálltát. Kérésük nem teljesül, így akaratlanul is tanúi lesznek annak, hogy az Isten Bárányának töretlen marad a csontja, mint ahogyan a páskabárány csontját sem volt szabad eltörni (2Móz 12,46).

Pilátus enged a kérésnek, hiszen a katonák elindulnak (32. vers), hogy végrehajtsák a *crucifragiumot*, de Jézushoz érve (33. vers) látják, hogy nem szükséges siettetni a halálát, mert már meghalt. Az egyik katona biztos akar lenni a halál beálltában, így lándzsájával Jézus oldalába szúr, a szívét célözva (34. vers). Ennek következtében azonnal (εὐθὺς) víz és vér folyt a sebből. Az idő megjelölésével János arra a kultikus szokásra utal, amely szerint a halál beállta után az áldozati állat vérét azonnal az oltárra kellett önteni. A jánosi többértelműség e vers esetében is megnehezíti a magyarázó dolgot. János szándéka lehetett a halál tényének bizonyítása a doketista látszathalál felfogásával szemben. Az egyházatyák több helyen is a jézusi szentségekre, a keresztségre és az úrvacsorára gondolnak e vers értelmezésekor. A latin fordítás alapján úgy értették, hogy a katona lándzsája „megnyitotta” Jézus oldalát, tehát „...megnyílt az élet ajtaja, melyből az egyház sákramentumai kiáramlanak” (Augustinus).

A 35. vers jánosi lábjegyzet, amely egyben tartalmi tanúságtétel is. Szemtanúként szól: látta, tanúságot tett róla, igaz a tanúságtétele.

A továbbiakban az evangélista ószövetségi bizonyítékokat sorol fel (36–37. vers). Az első utalás 2Móz 12,10-re vonatkozik, amely szerint nem volt szabad a páskabarány csontját eltörni, míg a második Zak 12,10-et idézi.

Összefoglalásként megállapítható, hogy a 31–37. versekben János hét bizonyítékot sorol fel Jézus halálának valóságát bizonyítandó:

- a 31. vers már csak testekről és nem személyekről beszél;
- a katonák nem törik el Jézus lábát, mert látják, hogy már meghalt;
- lándzsát döfnek oldalába;
- víz és vér ömlik oldalából (a halál beálltának orvosilag bizonyítható jelei);
- szemtanú (János) erősíti meg, hogy mindez így volt;
- az ószövetségi kettős bizonyíték is a megtörtént eseményeket támasztja alá.

János a bizonyítékok felsorolásán túl azt is közli, hogy mi volt Jézus halálának teológiai értelmezésével a célja: „...*hogy ti is higgyetek*” (35. vers).

A továbbiakban két tanítvány nyilvános színre lépéséről olvashatunk (38–42. vers). Az egyik József Arimátiából. Arimátia Sámuel prófétának a szülővárosa, aki Izrael első királyát, Sault királlyá kente, most pedig József az utolsó, immár halott izraeli királynak ad végtisztességet. János szemében nem annyira József származása, inkább nyílt fellépése a fontos: vállalja Jézushoz tartozását, azt, amit egészen eddig eltitkolt. József kérése, miszerint szeretné levenni Jézus holttestét a keresztről, bátor, majdhogynem vakmerő, de ezen túlmenően szokatlan is: a rómaiak ugyanis nagyon ritkán engedték meg a családtagoknak, hogy ők temessék el a kivégzettek holttestét. Pilátus, aki már korábban megtagadta a zsidók erre vonatkozó kérését, jóváhagyja József kérését.

A másik tanítvány, aki vállalja nyílt színre lépését, nem más, mint Nikodémus, a zsidó nagytanács tagja. Az olvasó nyilván emlékszik rá, hogy sötétben, az éj leple alatt megy először Jézushoz, most viszont a világosságban cselekszik, hiszen maga is a világ világosságához csatlakozott a Jézussal való beszélgetése után. Jn 7,50–51-ben már kiáll Jézus mellett, és hangsúlyozza, hogy a törvényes tárgyalást elengedhetetlennek tartja, most viszont egészen nyíltan vállalja közösségét Jézussal, akinek kereszthalála

meggyőzte őt az Isten Fiának dicsőségéről. Nikodémus a temetéshez szükséges illatszerek sokszorosát hozza, így biztosítva Jézus temetésének királyi feltételeit, ezen túlmenően pedig beteljesíti az Ézs 53,9-ben olvasható próféciaát.

A 40–42. versek azt beszélik el, hogy Jézus holttestét a korabeli zsidó szokásoknak megfelelően lepedőkbe göngyölték, és elhelyezték egy közeli sírboltban még a szombat beállta előtt.

Kibontás

„Elvégeztetett!” – hangzik Jézus utolsó szava a kereszten. Ez azonban nem az összeomlás, nem a reménytelenség zárószava, hanem éppen ellenkezőleg: arról tanúskodik, hogy az Atya akarata elért céljához, megvalósult az, amit az Isten akart. Jézus halálának pillanatában derül ki a maga teljes mélységében, hogy kicsoda az Isten, és hogy mi a szándéka az emberrel.

Hátborzongató ugyanakkor, hogy Jézus halálra ítélete, majd megölése az Isten tiszteletének a nevében történik. Nemcsak ott és akkor, hanem azóta számtalan formában és időben ismétlődik meg ez a dráma, amelynek lényege: a szeretet nélküli vallásosság nem épít, hanem rombol és gyilkol.

Továbbvezető gondolatok

Jézus nagypénteki kereszthalála szembesíti a mindenkori embert saját magával. Pilátus, csak hogy megőrizhesse a „császár barátja” címet, önmagának ellentmondva gyáva kompromisszumot köt. Olyat, amelyet mi is kötünk nap mint nap állásunk, pozíciónk, rangunk védelmében. A keresztfénye többek között erre is rávilágít...

20. fejezet

Jézus feltámadásának története

Üres a sír

A viszontlátás öröme: Jézus megjelenik

Mária Magdolnának (válasz a szomorúságra)

Jézus megjelenik tanítványainak (válasz a félelemre)

Jézus megjelenik Tamásnak (válasz a kételkedésre)

Olvasás előtt

A feltámadás a hívő ember hitének tárgya, ezért nem bizonyítható egzakt módon. Ha bizonyítható lenne, akkor nem hit-, hanem ténykérdésről beszélhetnénk. Egyetlen evangélium sem kísérli meg leírni azt, hogy Jézus feltámadása „hogyan” történt. Céljuk sokkal inkább azt rögzíteni, hogy a feltámadott Jézussal több szemtanú is találkozik, és e találkozások nyomán megszületik a húsvéti feltámadás örömhíre. Ebből következik, hogy történetkritikai módszerekkel hiába vizsgáljuk a feltámadás tényét, ugyanis sem bizonyítani, sem cáfolni nem tudjuk az üres sír bizonyágtételét.

A jánosi feltámadástörténetet a 21. fejezet léte és szerepe teszi sajátossá. A másik sajátosság – mondhatni természetes módon – nem más, mint János teológiai meggyőződése, amely szerves egységben mutatja be Jézus halálát, feltámadását és megdicsőülését. Sajátosságként említhető még a jánosi felismerésmotívum, amely az ókori drámák egyik fontos és megszokott feszültségkeltő eleme: a szereplők nem ismerik fel egymást, de az olvasó/néző már tudja, hogy ki kicsoda. Szintén sajátossága a jánosi feltámadástörténeteknek, hogy Jézus minden megjelenése oldja, enyhíti a többi szereplő feszült lelkiállapotát, ha úgy tetszik, pszichózisát. A 20. fejezet elbeszélése szerint háromféle tanítványnak jelenik meg Jézus: a szomorúaknak (11–18. vers), a félőknek (19–23. vers) és a kételkedőknek (24–29. vers).

Üres a sír

A szöveg olvasása – 20,1–10

Az első feltámadástörténet egyik főszereplője magdalai Mária, aki ott állt Jézus keresztje tövében (ezt mind a négy evangélium rögzíti). János τὸν λίθον ἠρμένον szóhasználata pontos fordításban így hangzik: „a kő el van véve”. A szinoptikusok az „elhengerítették” kifejezést használják. Ez annyiban érdekes, hogy János ugyanezt az igét adja az asszony szájába (2. vers), amikor Mária a tanítványoknak számol be Jézus eltűnéséről. Az ige pontos jelentése viszont *felvinni, elvinni*. Mária Úrnak nevezi Jézust, e kifejezéssel előrevetítve a feltámadott Krisztusba vetett hitet. Érdekes, hogy Mária többes számban fogalmaz. Ez arra enged következtetni, hogy nem egyedül ment ki a sírhoz, hanem társnőivel együtt, akiket azonban János nem említ az első versben, csak Mária szerepére, történetére összpontosít.

Mária a hírt két tanítványnak mondja el, Simon Péternek és a szeretett tanítványnak. A tanítványok tehát Jeruzsálemben vagy annak közvetlen közelében tartózkodhattak. Hogy egy épületben voltak-e, vagy pedig külön-külön kereste fel őket Mária, azt a szövegből nem tudjuk meg teljes bizonyossággal.

A következő versek (3–4.) igéi csupa mozgalmasságot, lendületet, haladást fejeznek ki: a két tanítvány megmozdult, sőt egyre gyorsabban haladt egymást megelőzve Jézus sírjához, hogy megbizonyosodjanak Mária szava-
inak hitelességéről.

Az 5. vers a másik tanítvány érdekes viselkedését tárja elénk. Bár hamarabb érkezik a sírhoz, mégis engedi, hogy Péter menjen be elsőként. Igaz ugyan, hogy Máriához képest ő már be mer nézni a sírba, de ő sem látott „mindent”, csak a lepedőket.

Péter is megérkezik (6–7. vers), bemegy a sírba, alaposabban körülnéz (θεωρεῖ), de a szeretett tanítvány bepillantásához viszonyítva csupán annyit a „többlet”, hogy megállapítja: a kendő, amely Jézus fején volt, külön fekszik összegöngyölítve.

János a továbbiakban rögzíti, hogy ezek után a másik tanítvány is belépett a sírba (8. vers). Az evangélista az εἶδεν igét használja, amely pontos fordításban értő, értelmezett látást jelent. Ennek a megértett látásnak a következménye pedig nem más, mint a sírboltban megszülető húsvéti hit. A halál, a temetkezés helyén valami gyökeresen új dolog születik! A szeretett tanítvány egyrészt megérti Mária tévedését, hogy tudniillik nem elvitték

Jézus holttestét, másrészt abban is biztos, hogy nem sírablás történt, hiszen akkor a leplek is eltűntek volna a sírból. Megértette, hogy a látottakra nincs más magyarázat, egyedül Jézus feltámadása.

A 9. vers minden kétséget kizáróan lábjegyzet. János abbahagyja a történet elmesélését, és kilépvé a szemtanú szerepéből, közli az olvasóval: mindez akkor történt, amikor a szereplők még nem ismerték fel azt, hogy az írás szerint Jézusnak fel *kell* támadnia a halálból.

A perikópa utolsó verse (10. vers) a tanítványok hazatérésének tényét rögzíti. Kicsit talán értetlenkedik az olvasó, és felvetődik benne a kérdés: ennyi? Mindezek után egyszerűen hazamennek? Miért nem rohannak gyorsan a többiekhez? János minden bizonnyal nem a hazatérés dokumentálását akarta hangsúlyozni. Talán fontosabb szempont volt számára annak a bemutatása, hogy bár a tanítványok hite ebben a pillanatban nagyon különböző volt, mégis *együtt* mentek haza. Annak a megválaszolását, hogy Péter hitre jutott-e, János az olvasóra bízta.

A viszontlátás öröme: Jézus megjelenik Mária Magdolnának (válasz a szomorúságra)

A szöveg olvasása – 20,11–18

A 11–12. vers – visszakanyarodva a fejezet első verséhez – Mária személyét ismét középpontba állítva folytatja a húsvéti történet elbeszélését. Kérdés, hogy Péterrel és a szeretett tanítvánnyal együtt ér-e vissza a sírhoz, vagy pedig utánuk érkeznek. Annyi bizonyos, hogy már huzamosabb ideje állt ott (εἰστήκει – praet. perf., tehát sírását megelőzően) és sírt. Mária behajolva sírboltba két angyalt lát, akikről csak János tesz említést.

Az angyalok kérdést intéznek Máriához (13. vers), azt tudakolják, hogy miért sír. A kérdésre adott válasz jól tükrözi Mária lelkiállapotát. Egyelőre még csak az foglalkoztatja, hogy eltűnt a holttest, valakik elvitték, igaz, hogy eközben Jézust Ūrnak nevezi.

A 14. vers igazi drámai fordulatot rögzít: Mária megfordul, de nem ismeri fel, hogy ki áll előtte.

Jézus a 15. versben szó szerint azt kérdezi a még mindig síró asszonytól, hogy mi a sírásának az oka, de ki is egészíti a kérdést: „*Kit keresel?*” János az események drámai fokozása érdekében itt a szereplők felcserélésének motívumát használja: Mária azt gondolja, hogy a kertésszel beszél. Jóhi-

szeműen kéri a vélt kertészt, mondja meg, hogy hová tette Jézus holttestét, ugyanis kész elmenni érte és elhozni onnan. Fájdalma és buzgósága teljesen elvakítja, nem látja meg, hogy akit halottnak vél, él, és ott áll vele szemben.

Jézus nem magyarázkodik, hanem egyszerűen nevének szólítja a síró asszonyt, jelezve ezzel, hogy ő pontosan tudja, kivel beszél (16. vers). Mária is csupán egyetlen szóval válaszol, amelyet János nem fordít le, de lábujjzetként elmagyarázza a jelentését görög olvasói számára.

A történet – sajátos módon – nem az előbbi versben érkezett dramaturgiai csúcspontjára, amikor Mária felismerte Jézust, hanem most, a 17. versben történik meg mindez. Jézus nagyon különös dolgot mond Máriának: „*Ne érints engem.*” Hagyományosan így szoktuk fordítani, azonban figyelembe véve az imperfectum felszólító alakját, a mondat helyesebben így fordítható: „Hagyd abba érintésemet” – magyarosan és egyszerűbben: „Engedj el” (lásd például az angol fordítást: „hold on” – belecsimpaszkodik, visszatart, visszafog).

Jézus szava – „Engedj el, ne tarts vissza” – világossá teszi: feltámadott, de már nem szorítják ennek a világnak a tér-idői korlátai, tanítványai nem zárhatják be őt többé saját földi világukba.

János teológiájában a kereszthalál, a feltámadás, a mennybemenetel és a Lélek kiáradása egyetlen esemény, amelyet az evangélista az *ἀναβαίνω* (felmegyek) igével fejez ki. Amennyiben Mária ezt még nem érti, úgy akadályozza Jézust váltságműve befejezésében, ezért kéri őt Jézus, hogy engedje el. Mária érthető módon azt szeretné, ha Jézus ezentúl mindig mellette, vele lenne. Úgy gondolja, ha magához öleli Jézust, akkor eléri célját. Mária elképzelésével szemben azonban Jézus azzal biztosította állandó, permanens jelenlétét a Lélek által ebben a világban, hogy fizikai értelemben távozott ebből a világból. Így távozása előfeltétele megdicsőült formában megvalósuló jelenlétének.

Bár Jézus „testvéreim”-nek nevezi övéit, azt is kifejezi, hogy az ő és a tanítványok Atyával való kapcsolata nem egyenlő.

Mária feladatot is kap a Feltámadottól: menj el, mondd meg... Jézus parancsának megfelelően (18. vers) elmegy és tanúskodik (*ἀγγέλλουσα*) a tanítványoknak. Különleges szerepe egyértelmű, hiszen ő az apostolok apostolasszonya!

Mária hitre jutásának történetét két mondat keretezi: az „elvitték az Urat” kijelentésétől eljut a „láttam az Urat” felismeréséig!

Jézus megjelenik tanítványainak (válasz a félelemre)

A szöveg olvasása – 20,19–23

A 19. versben János kiváló drámaíróhoz méltó módon készíti elő a történetet: megismerjük a szereplőket, valamint a cselekmény pontos idejét és helyét, sőt a körülmények sem maradnak rejtve előttünk: a tanítványok félnek, be vannak zárkózva. János a félelem okát is megmondja: a tanítványok a zsidó előljárók haragjától félnek, vagyis attól, hogy Jézus tanítványaiként könnyen ők is mesterük sorsára juthatnak. Minden bizonnyal elevenen szólal meg most a tanítványok emlékezetében Jézus kijelentése, amelyet 15,20-ban olvastunk: üldözni fognak titeket.

ἦλθεν – betoppant: ezzel az egyszerű igével jelzi János a kimondhatatlant, a transzcendens és az immanens világ közötti átjárását. János nem akar magyarázni, egyszerűen tényt közöl, a természetfelettit meghagyva annak, ami. Jézus középén megállva (egyfajta „első” istentiszteletnek vagyunk tanúi, ahol a Feltámadott van a középpontban) egy szokványos köszöntő formulát mond, amelyet azonban az emel ki a szokványos köszöntések sorából, hogy Jézus szájából hangzik, másrészt igazi tartalommal telik meg. A rettegő tanítványok mindennél jobban vágytak a békességre, nyugalomra, és a feltámadott Jézus első szavával azt ajándékozza nekik, amire a legnagyobb szükségük van.

A következő, 20. versnek két csúcspontja van. Jézus „megmutatta” sebeit, ennek következtében a tanítványok, akik az imént rettegtek, „megörültek”, beteljesítve ezzel Jézus imakérését (17,13). János ezzel a mondattal, a történeti és a feltámadott Jézus identitásának azonosításával ellene mond mindenféle doketista állításnak. Nyilvánvalóvá válik, hogy a keresztt, a szenvedés a feltámadás fényében és összefüggésében nyeri el végleges értelmét a tanítványok előtt.

A 21–23. versben János az apostolok kiküldéséről és felhatalmazásáról, a Szentlélek kiárasztásáról tudósít. Jézus a kitörő tanítványi öröm után ismét ugyanazzal a köszöntéssel szól övéihez. Szava az imént eloszlatta a tanítványok félelmét, most pedig inkább útravalóként hangzik, mint olyan ajándék, amelyet okvetlenül magukkal kell vinniük. Jézus párhuzamot von a saját, Atyától eredő és a tanítványok tőle eredő küldetése között. Érdemes az igeidőkre figyelniük. Jézus küldetése (ἀπέσταλκέν – elküldött) azt jelzi, hogy ez a küldetés a múltban kezdődött, míg a tanítványok kiküldése

(πρέμπω – küldelek) jelen időben fogalmazódik meg, mintegy annak a jeleként, hogy ez a küldetés a jelen pillanatban kezdődik.

Jézus már korábban megígérte tanítványainak a Szentlelket (7,39; 16,7), most azonban megkapják ezt az ajándékot, és általa a küldetéshez szükséges erőt is. A János által használt ige (ἐνεφύσησεν) csak itt szerepel az Újszövetségben. Elsődleges jelentése az élet átruházása, életadás. Itt tehát nem másról van szó, mint a Feltámadott életéből való részesedéstről, amely az általa birtokolt Lélek átadása által történik!

A 23. versből derül ki, hogy mihez kell a Lélek ajándéka: a bűnbocsánat hirdetéséhez. Az aktív és passzív igealakok arra figyelmeztetnek, hogy a tanítványok által gyakorolt bűnelengedést az Isten is szentesíti, ahogyan a bűnök megtartását is. Az isteni cselekvést jelölő igék perfectumi alakja viszont azt teszi egyértelművé, hogy Isten döntése megelőzi a tanítványok döntését. A tanítványok, mint eddig is, a gyülekezetet képviselik, az evangélistától távol áll, hogy a jézusi teljhatalom ajándékát csupán a jelen lévő tanítványokra korlátozza.

Jézus megjelenik Tamásnak (válasz a kételkedésre)

A szöveg olvasása – 20,24–29

A tanítványi közösséggel való találkozás során Tamás nem volt jelen (24. vers). Amikor Tamás csatlakozik hozzájuk, a többi tanítvány közli vele a jó hírt: „*Láttuk az Urat.*” A hír hallatán azonban Tamás a többiekkel ellentétben nem tud örülni, ő látni és tapintani akar. Kívánságai, követelményei egyre fokozódnak: nemcsak látni akar (a szem káprázhat), hanem tapintani is (nemcsak a szegek helyét, hanem a halálos döfés helyét is).

A 26. vers időmeghatározása (nyolc nap múlva) látszólag mellékes információ. Ha azonban tudjuk, hogy abban az időben az első és az utolsó napot is beleszámolták egy időtáv meghatározásába, rájövünk: az öskeresztények vasárnapi istentiszteletének napjára céloz János! Az ajtók ismét zárva vannak, de most már nem a félelem szorítja össze a tanítványi szíveket, hanem a mindent átjáró öröm, amelynek alapja nem más, mint a feltámadás tényével való szembesülés. A zárt ajtók említése nyilvánvalóan csak a hatás foko-

zása miatt történik, hogy még nyilvánvalóbb legyen Jézus Tamásra gyakorolt hatásának nagysága, ereje.

Jézus ugyanazzal a köszöntéssel köszönti a tanítványokat, mint az első alkalommal, amikor megjelent nekik. Jézus Tamás felé fordult (27. vers), és az ő szavait használva bátorította a kételkedő tanítványt arra, hogy szerezzen bizonyosságot úgy, ahogyan ő szeretne. Tamás megértette, hogy Jézus átlát rajta, ennek ellenére hajlandó teljesíteni „kívánságlistáját”, sőt ezzel együtt Jézus elfogadja, szereti, és azt akarja, hogy hitetlensége hitté változzon.

Tamás a következő, 28. versben kimondja az evangélium legmagasabb rendű hitvallását, ami nyilván János evangélista által átgondolt módon az evangélium egyik csúcspontja – teológiai értelemben minden bizonnyal. Ennek ismeretében tehát Tamás nem annyira a kételkedés, a hitetlenkedés megtestesítője. Sokkal inkább annak a hívőnek a hitharcát példázza, aki nagyon hosszú utat tesz meg saját tapasztalatai felülvizsgálatától az Isten feltámasztó erejének, hatalmának megtapasztalásáig.

Tamás hitvallására Jézus szelíd szemrehányással, majd egy boldogmondással válaszol (29. vers). Jézus Tamásnak adott válasza egyúttal az evangélium utolsó jézusi szava is, amely a hit kérdéséről, a jövőbeni nemzedékek hitre jutásáról szól.

Bizonyára nem véletlen, hogy a 20. fejezet négy története kivétel nélkül a „látni és hinni” tárgykörében mozog. Az első történetben a szeretett tanítvány csak a lepleket látja, mégis hisz; a másodikban Mária látja Jézust, de csak akkor ismeri fel, amikor nevén szólítja őt; a harmadik történetben a tanítványok látják Jézust és hisznek; és végül az utolsó, negyedik történetben Tamással kapcsolatosan világít rá az evangélista arra a lehetőségre, hogy látás nélkül is lehet hinni.

A záradék (30–31. vers) szorosan kapcsolódik tartalmilag Jézus utolsó szavához. János e versekben saját nemzedékéhez és a jövő nemzedékeihez is fordul, akiknek már nem áll módjában személyesen találkozni Jézussal. Az evangélista nekik szánja művét, hogy azt mint hiteles tanúvallomást olvasva hinni tudjanak Jézus Krisztusban, Isten Fiában. János őszintén beszél arról, hogy sok minden kimaradt a művéből, de közli a válogatás szempontját: mindent azzal a céllal szerkesztett egységes egészzé, hogy aki olvassa, hitre jusson.

Kibontás

Jézus húsvét utáni feltámadásával gyökeresen új világekorszak kezdődött. Az emberiség bűneinek a kérdése rendeződött a keresztfán, Jézus halála és feltámadása alapjaiban változtatta meg az ember és Isten, ember és ember kapcsolatát. Ennek az új kapcsolatnak az újszerűségét, másságát próbálja érzékeltetni János azzal, hogy különböző szituációkban mutatja be a Feltámadott emberekkel való találkozásait.

Továbbvezető gondolatok

A feltámadott Jézusról szóló történeteket olvasva, tanulmányozva felvetődik a kérdés: hogyan tudunk régi énünket magunk mögött hagyva *továbblépni* Jézus nyomában? Mária, Péter, János vagy Tamás példája bátorít bennünket: lehetséges, sőt szükséges, hogy miután mi is személyesen találkozzunk a Feltámadottal, óemberünkötől megválva valami *újat* kezdjünk ajánlókba kapott életünkkel.

21. fejezet

Epilógus

Epifánia a Tibériás-tengernél, Jézus harmadszor jelenik megtanítványainak Péter két beszélgetése Jézussal Zárószavak

Olvasás előtt

A 21. fejezet elválaszthatatlanul része János evangéliumának, szervesen hozzátartozik, ennek ellenére mégis külön egység, amelynek csak a jánosi mű végén lehet a helye. A szerző valószínűleg nem azonos az egész evangélium szerzőjével, hiszen a 23. vers utal arra, hogy János evangélista már nem él. Az epilógus szerzőjének személyét homály fedi, több exegéta feltételezi, hogy János egyik tanítványa vagy egy szűk tanítványi kör készíthette el a toldalékot a jánosi mű elkészülte után.

Epifánia a Tibériás-tengernél, Jézus harmadszor jelenik meg tanítványainak

A szöveg olvasása – 21,1–14

Az első vers a cselekmény témáját (ἐφανερώσεν – megjelent, ti. Jézus) közli az olvasóval. Jézus művéről van szó, az igealak utal arra, hogy Jézus önmagát jelenítette meg. A helyszín a Tibériás tava, az időpont μετὰ ταῦτα – ezek után. A szerző az időpont megjelölésével egyértelműen kapcsolódik az előző fejezetben elbeszélte történetekhez. Szándéka nyilvánvalóan az, hogy az általa írottak is betagozódnak a jánosi Krisztus-jelenések (epifániák) sorába, mintegy folytatva az elbeszélés fonalát.

A szereplők felsorolása következik (2. vers), összesen hét tanítványt nevez meg az író: kit névvel, kit név nélkül. Ismerve a korabeli számmisztikát, a hetes szám a teljességre, vagyis az egész gyülekezet képviselőjére utalhat.

A továbbiakban (3. vers) nagyon tömören megismerjük az epifánia előtt történetet, szembesülünk a tanítványok tehetetlenségével, kudarcával. A vers mintegy előkészíti Jézus megjelenését és az azt követő csodatörténetet.

Az eredménytelenül, így értelmetlenül átdolgozott éjszaka után a tanítványok, akárcsak korábban Mária Magdolna, korán reggel találkoznak a Feltámadottal. Jézus, ahogy korábban is tette, egyszerűen „megállt” a parton (4. vers). Megjelenésének bemutatása nélkülöz mindenféle hatásadász ábrázolást, a lehető legegyszerűbben, tényközléssel találkozunk ismét. Megint szerepel a fel nem ismerés motívuma: a tanítványok látnak valakit a parton állni, de nem ismerik fel, hogy ki az.

Jézus egy nagyon egyszerű, közvetlen és gyengéd (παιδία – fiacskáim) kérdéssel szólítja meg tanítványait (5. vers). Jézus kenyérhez való ételt kér övétől, az összefüggésből adódóan nyilvánvalóan halat. Ugyanakkor nemcsak erre, hanem a halfogás eredményére is rákérdez: ΤΙ... ἔχετε – „Van-e valamitek?” A válasz lényegre törő, és a szomorú valóságot közli: „Nincs.”

Jézus a hallottak ismeretében felszólítja a tanítványokat, hogy vessék ki a hálót a hajóból (6. vers), és „találni fognak”. A tanítványok engedelmessé válnak, és nem tudják visszavonni a hálót a csodálatos módon belekerült rengeteg hal miatt. Ajándékozási csodának lehetünk tehát tanúi, ugyanis a tanítványok nem kérték, hanem ajándékba kapták a csodát, amelyre szükségük volt.

Érdekes, hogy a csodát követően a szeretett tanítvány csak Péterrel osztja meg felismerését (7. vers): „Az Úr az!” Péter magára veszi felsőruháját, és a hír hallatán így ugrik a tengerbe. Cselekedetével a munkára való készségét fejezte ki (lásd 13,4), egyszerre ajánlva fel magát az Úrnak és a társainak is. A partra érve ő húzhatta ki a hálót, beteljesítve a szeretetparancsot, ezáltal alkalmassá válva a további megbízásra.

A történet elbeszélése folytatódik a 8. versben: a tanítványok is partot érnek a csónakkal, majd szembesülnek a terített asztal látványával (9. vers). Jézusnak tehát volt ennivalója, (utalás 4,32-re), a tanítványokhoz intézett kérdésnek nyilván más, mögöttes célja volt. A minden bizonnyal meglepődött tanítványokat Jézus ezek után felszólítja, hogy hozzanak a most fogott halakból is (10. vers).

Érdekes adatot közöl a 11. vers, amely szerint pontosan 153 hal volt a hálóban. Sokféle magyarázatot találhatunk erre vonatkozóan, de a találgatásnál talán fontosabb arra a nyilvánvaló áthallásra figyelni, amit a hálóról mond az író: nem szakadt szét, ami kétségtelenül a jézusi gyülekezet egységére tett utalás.

A következőkben (12–14. vers) a Jézussal való asztalközösségnek lehetünk tanúi. Jézus szeretettel hívja a tanítványokat, akik közül senki sem mer rákérdezni arra, amit tud. Látva a tanítványok bizonytalanságát, Jézus közelebb lép hozzájuk, és kenyérral meg hallal kínálja őket. A történet lényege szerint a tanítványok asztalközösségénél jelen van a feltámadott Úr, és a tanítványok tisztában vannak azzal, hogy kívül ülnek egy asztalnál.

A perikópa záró verse közli, hogy ez volt Jézus „harmadik megjelenése”. A kijelentés írója nem veszi figyelembe Jézus Máriával történő találkozását, minden bizonnyal azért, mert a kor szokása szerint az asszonyok tanúskodása semmisnek számít. Ez a felfogás azonban idegen János evangéliuma egészétől, hiszen János említi a Máriával való találkozást.

Kibontás

Perikópánk részben a totális tanítványi csőd dokumentálása. Hiszen Jézus már találkozott övéivel, megkapták a Lelket, övék az oldás és kötés hatalma, még Tamás is megfogalmazza csodálatos hitvallását. Mindennek logikus következménye kellene hogy legyen a tanítványok munkába állása. De nem ez történik, hanem Péter kijelenti: „*Elmegyek halászni.*” Vele tartanak a többiek is: szöknek a szolgálat elől, visszatérnek régi, megszokott életükhöz. Jézus azon túlmenően, hogy feltámadásával győzelmet aratott a halál felett, elindul, hogy megkeresse szétfutott tanítványait, és *megtanítsa őket a győzelem útján járni.* Jézus célja nem más, mint alkalmassá tenni a tanítványokat a húsvétal kezdődő új életre.

Továbbvezető gondolatok

Ha jól belegondolunk a tanítványok kudarca saját kudarcainkkal szembe-sít bennünket. Meghallgatjuk az igét, drága kincsként őrizzük szívünkben az áldott órák emlékét, aztán – képletesen szólva – visszamegyünk a kiskertbe kapálgatni, éljük megszokott életünket. János fel akar rázni, meg akarja mozgatni a mindenkori tanítványt: *miután találkozottál Jézussal, nem élhetsz úgy, mint előtte!*

Jézus tanítványai csak úgy tudják teljesíteni küldetésüket, ha ők maguk is azon az úton járnak, amelyre hívogatni akarják azokat, akik még nem találkoztak a Feltámadottal.

Péter két beszélgetése Jézussal

Első beszélgetés: Péter pásztori megbízatása

A szöveg olvasása – 21,15–19

Ez a beszélgetés rögtön az étkezés befejezése után zajlik Jézus és Péter között. A beszélgetés vázlata a következőképpen ábrázolható:

- Jézus háromszor kérdezi, hogy Péter szereti-e őt (15a.16a.17a)
- Péter a kérdésekre háromszor válaszol (15b.16b.17b)
- Péter minden egyes válasza után egy megbízatást kap (15c.16c.17c)

Jézus kérdései a beszélgetés során árnyalatnyit változnak: az első kérdést még „*jobban szeretsz-e engem, mint ezek?*” formában fogalmazza meg, és az iránta való szeretet megjelölésére az ἀγαπᾶς με; formulát használja. A második kérdésben elmarad a hasonlítás, míg a harmadik kérdésben Jézus már az egészen mást kifejező φιλεῖς με; (kedvelsz-e?) kérdéssel fordul tanítványához.

Péter feleletei közül az első kettő teljesen egyforma, míg a harmadik válasza bővül a πάντα – „minden” szóval, majd Jézus tudására vonatkozóan a γίνωσκεις igét használja az eddigi οἶδας helyett.

Jézus megbízatásai előbb Jézus bárányainak a legeltetésére, majd a juhok őrzésére-pásztorolására, végül az első két megbízatás összevonásával a juhok legeltetésére vonatkoznak. Péter tehát részesül Jézus pásztori feladataiban, és közben megérti: megbízatása során arra is lehetőséget kapott, hogy háromszor vallja meg szeretetét Mesterének, akit korábban háromszor tagadott meg.

A Feltámadottal való találkozás után Péter nemcsak tagadására kap bocsánatot, hanem más ember is lesz: alkalmassá válik arra, hogy Jézus megbízott pásztoraként elkezdje a munkát.

A 18–19. versek tartalmilag szorosan kötődnek az előbbi párbeszédhez, ugyanis Péter vértanúságának megjövendöléséről van bennük szó. Jézus egyrészt megjövendöli, másrészt felkészíti Pétert arra, ami rá vár, világossá téve előtte, hogy nemcsak a pásztorokodásban, hanem a szenvedések útján is követnie kell Mesterét. Jézus elfogadja, amit Péter az utolsó vacsora alkalmával mondott arról, hogy életét adja Jézusért, sőt kijelenti Péternek: *így lesz*. Ezek után Jézus még egy rövid parancsot ad Péternek: „*Kövess engem!*” Ez a

felszólítás a következő versekben még kétszer fordul elő, azt kiemelendő, hogy az író szerint mennyire fontos dologról van szó (lásd még Mt 16,24b).

Második beszélgetés: Péter és a szeretett tanítvány

A szöveg olvasása – 21,20–23

A második beszélgetés szorosan kapcsolódik az elsőhöz, de tartalmilag áthelyeződnek a súlypontok. Miután Péter meghallotta, mi vár rá, észrevette, hogy ott áll mögötte a szeretett tanítvány (20. vers). Önkéntelenül is megfogalmazódik benne a kérdés, hiszen aggódik társáért. Ezért kérdezi: „*Hát vele mi lesz?*” (21. vers)

Jézus nem válaszol, elhárítja Péter kérdését (22. vers), pontosabban ellenkérdéssel felel, amelyből kiderül: Péternek elsősorban nem az a dolga, hogy mások sorsára figyeljen, hanem az, hogy Jézust kövesse. Megismétlődik a 19. vers végén már egyszer elhangzott felszólítás, igaz, egy lényeges módosítással: „*Te engem kövess.*”

A 23. vers egy félreértést tisztáz, egyértelművé teszi Jézus kijelentését.

Kibontás

Jézus Péterrel történő első beszélgetése világossá teszi, hogy a bűnbocsánat és az új élet elválaszthatatlanok egymástól. Ha Jézus tanítványa a feltámadott Mesterrel akarja élni életét, nem spórolhatja meg, hogy szembenézzen a saját múltjával, bármilyen kellemetlen is ez a szembenézés. Történetünket olvasva megbizonyosodhatunk afelől, hogy Jézus szeretettel teli és megértő társ, partner ebben a szembenézésben, amelyre szükség van az új kezdethez. Ezek után pedig minden tanítvány – mi is – megkapja a saját személyre szabott feladatát, amelyet vállalnia kell Jézus mellett.

A párbeszéd szavaira figyelve megérthetjük: Péter szolgálata nem a saját szeretetére fog épülni, amely nem más, mint Jézus „kedvelése”, hanem arra az agapéra, amellyel csak Jézus tud szeretni. Péter azért kezdi el tanítványi életét, mert megértette: a Mester hordozza őt isteni szeretetével, és erre a szeretetre építve *lehet* tanítványként élni.

A második beszélgetés pedig felhívja figyelmünket arra, hogy elsősorban saját tanítványi feladatunkkal kell törődnünk, tanítványtársainkat nem nekünk kell hordoznunk. Merjük őket arra bízni, aki bennünket is elhordoz!

Továbbvezető gondolatok

Egyéni és közösségi életünkben egyaránt sok akadályba ütközik a múlttal való őszinte szembenézés. Amíg ez nem történik meg, addig hiába várunk arra, hogy Jézus munkatársainak tekintsen bennünket.

Mennyivel tisztább, mennyivel őszintébb lenne tanítványságunk, ha elsősorban azokat a feladatokat próbálnánk meg elvégezni, amelyeket ránk bízott a Gazda, és nem azzal foglalatkoskodnánk, hogy testvéreink munkájába, életébe belekontárkodjunk, ha mégoly jóindulatúan tesszük is ezt!

Zárószavak

A szöveg olvasása – 21,24–25

Ezt a szakaszt összehasonlítva a 20. fejezet zárószavával, megállapíthatjuk, hogy közös vonásuk annak megemlézése, hogy Jézus sok más dolgot is cselekedett, amelyek nincsenek rögzítve e könyvben. Teljesen új viszont az itt található éles különbségtétel János evangélista és hitelesítője között. A 25. versben használt megfogalmazás (οἶμαι – én úgy gondolom, egyes szám első személyben) egyértelművé teszi, hogy az epilógus írója más, mint az evangéliumé.

A zárószó többek között azt a célt szolgálja, hogy több záradékot, kiegészítést ne lehessen hozzáírni a jánosi műhöz. Ez gyakorlatilag lehetetlen az epilógus írója szerint („*maga a világ sem tudná befogadni*”), másrészt viszont felesleges is, hiszen ezek a zárószavak a jánosi evangélium hangzó szavát hitelesítik. Mindez azt is magában foglalja, hogy ezentúl nem más vagy újat kell írni Jézus földi működéséről, hanem a már megírt evangéliumot kell újra meg újra hitelesíteniük a következő nemzedékeknek.

Az Atyát a Fiú jelentette ki a világban, aki az Atya kebelén volt. A Fiút viszont a szeretett tanítvány jelentette ki a világnak (azaz tanúskodott róla), aki Jézus kebelén nyugodott, valamint közvetlen kijelentést vett tőle. Ennek a szeretett tanítványnak a bizonyosságtételét erősíti meg az epilógus írója.